सुरक्षित साकोस, दिगो अभियान

जोखिममा आधारित साकोस सुपरीवेक्षण
मार्गनिर्देशिका–२०८०

Credit Union Risk Based Supervision
Manual-2023

नेफस्कून
नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
Nepal Federation of Savings and Credit Cooperative Unions Ltd.

एकीकृत साकोस सञ्जालको लागि साझा प्रविधि

अध्यक्षको कलमबाट

"सुरक्षित साकोस, दिगो अभियान" भन्ने परिकल्पनाको उर्जा सहित २०७१ सालबाट जोखिममा आधारित साकोस सुपरिवेक्षण कार्यक्रम कर्ब्स कार्यक्रमकारूपमा प्रभाव विस्तार गरिरहेको छ । साकोस अभियानको शुद्धीकरण र सुदृढीकरण अभियानले नै गर्नुपर्दछ र सक्दछ, त्यसको लागि मार्गचित्र दिन सक्नुपर्दछ भन्ने अन्तर्राष्ट्रिय मान्यतालाई स्वीकार गरी कार्यान्वयनमा ल्याईएको यस कार्यक्रम हालसम्म साकोस अभियानको स्वःनियमन र सुशासन उत्कृष्टताको एक अब्बल कार्यक्रम बन्न सकेको छ । सयौंको संख्यामा सहभागी साकोसहरू यसै मार्गचित्रलाई पालना गर्दै अघि बढ्दा यसले साकोस अभियानमा Lead by Examples को रूपमा एक अनुकरणीय अभ्यासको थालनी गरेको छ । यस अभियानमा एउटा सही मार्गदर्शकको रूपमा जोखिममा आधारित कार्यक्रम स्थापित हुन सकेकोमा सबै सहभागी साकोसहरू र शुभचिन्तकहरूप्रति आभार प्रकट गर्न चाहन्छु । यस कार्यक्रम अभियानको विकासका लागि मात्र होइन साकोस स्वनियमबाट नै सही रूपमा सञ्चालित हुन सक्दछन् भन्ने मान्यता स्थापित भएकोमा एउटा अभियानकर्मीको नाताले म अत्यन्त हर्षित छु ।

सदस्यहरूको वित्तीय आवश्यकताहरूलाई पहिचान गरी साकोसमार्फत समाधान उपलब्ध गराउन सक्नुनै साकोस अभियानको आजको आवश्यकता एवं सफलताको कारक हो । प्रतिस्पर्धात्मक युगमा वित्तीय सेवालाई सुरक्षित तरिकाले प्रवाह गर्नु, कमजोर र पछाडि परेका समुदायलाई वित्तीय सेवाको पहुँचमा पुर्‍याउने चुनौती हाम्रो सामु विद्यमान रहेको छ । सहभागितात्मक विधि र तौरतरिकामार्फत मानिसको जीवनस्तरमा सुधार ल्याउदै समृद्ध सदस्य एवं दिगो संस्थाको रूपमा विकास गर्न यो मार्गनिर्देशिका फलदायी हुने विश्वास लिएको छु । यो निर्देशिका सहकारीको सिद्धान्त, मूल्यमान्यता एवं असल अभ्यासहरूको सारको रूपमा विकास गरिएको छ । यो निर्देशिकाले व्यवस्थापनलाई स्पष्ट मार्गचित्र एवं लक्ष्य दिएको छ, जसबाट उपलब्धीहरूलाई परिमाणात्मक रूपमा मापन गर्न र तुलनात्मक अध्ययन गर्न सजिलो भएको छ ।

अभियानको अगुवाईमा नियामक निकाय सहकारी विभाग तथा संस्थाहरूको समेत संलग्नतामा प्राप्त सुझावहरूलाई संलग्न गरी हरेक वर्ष यो निर्देशिका अद्यावधिक हुँदै आईरहेको छ । कर्ब्स कार्यक्रमले अभियानको गरिमा उँचो गर्दै लगेको छ । साकोसको सुधार गर्नुपर्ने क्षेत्रहरूको पहिचान तथा समाधानको उपायहरू समेत दिने हुनाले यो अभियानको एउटा महत्वपूर्ण सम्पत्तिको रूपमा पहिचान भएको छ । यसको उपयोग गरी अभियानका सबै साकोसहरूलाई व्यवसायिकता र सुशासनको बाटोमा लाग्न सबैमा अनुरोध गर्दछु ।

यो निर्देशिका विकास गर्न सहयोग गर्ने सहकारी विभाग, सदस्य संस्थाका अभियानकर्मीहरू एवं व्यवस्थापन प्रमुखहरू, सञ्चालक समिति, लेखा सुपरिवेक्षण समिति एवं नेफ्स्कून व्यवस्थापन सबैमा संघ हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछ । सहकारी अभियानलाई व्यवस्थित मर्यादित र प्रतिस्पर्धात्मक रूपमा सफल बनाउन निरन्तर लागिरहनुभएका सम्पूर्णप्रति यो निर्देशिका अभिन्न सहयात्रीको रूपमा रहिरहोस् । आगामी दिनमा पनि सहकारी अभियान अझ मजबुत र बलियो बन्दै जाने अपेक्षा राखेको छु ।

जय सहकारी !!

परितोष पौड्याल

अध्यक्ष

हाम्रो सिकाई

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लिमिटेड (नेफ्स्कून) आफ्नो स्थापनाको ३६ वर्ष प्रवेश गर्दैछ । बचत तथा ऋण सहकारीहरू व्यवस्थापनको लामो अनुभवमा बचत तथा ऋण सहकारीहरू समुदायमा आधारित सदस्य केन्द्रित वित्तीय सेवा प्रदायक संस्थाहरू हुन् । वित्तीय कारोबारमा देखिने जोखिम बचत तथा ऋण सहकारीहरूमा पनि विद्यमान रहन्छ र सोको प्रभाव संस्था हुँदै सदस्य तहमा देखिन पुग्दछ । बचत नै समृद्धिको आधार र माध्यम हो । तर पछिल्लो समय सहकारी क्षेत्रमा वित्तीय विचलनका केहि घटनाहरू देखिंदा सहकारीको बचत सुरक्षाको प्रश्नचिन्ह सिर्जित भएको छ । यस्तो अवस्थामा साकोसको जोखिम सुपरिवेक्षण झनै औचित्यपूर्ण भइरहेको छ । सहकारी संस्थाहरू सदस्य केन्द्रित वित्तीय संस्था भएकोले तुलनात्मक जोखिम अन्य वित्तीय क्षेत्रको तुलनामा न्यून हुन्छ । यद्यपी, असल नियत राख्दैमा जोखिम नियन्त्रित हुँदैन । सदस्यको बचतको सुरक्षा साकोसको पहिलो जिम्मेवारी रहेकोले स्तरीय मानकका आधारमा नियमित सुपरिवेक्षण आवश्यक छ । जोखिम व्यवस्थापनको लागि स्पष्ट नीतिगत व्यवस्थाहरू, अधिकारको विनियोजन र जवाफदेहिता यसका आधारभुत तत्वहरू हुन् । कुनै पनि संस्थाको लागि जोखिम व्यवस्थापन व्यवस्थापनको मुख्य जिम्मेवारीकोरूपमा स्थापित हुनु पर्दछ । जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण कार्यक्रम यसको मार्गदर्शनकोरूपमा विकसित मानक मात्र हो ।

बचत तथा ऋण सहकारी व्यवस्थापनमा देखिने मुख्य जोखिम क्षेत्रहरू मध्ये वित्तीय जोखिम, ऋण जोखिम, सञ्चालन जोखिम, सूचना प्रविधि जोखिम, बजार तथा छवि जोखिम, कानुन पालनाको जोखिम लगायतका अनेकौं जोखिमहरूको समयमा नै पहिचान तथा व्यवस्थापनको योजना निर्माणमा सहयोग गर्ने अभिप्रायले नेफ्स्कूनले जोखिममा आधारित साकोस सुपरिवेक्षण सक्षमता विकास तथा बाह्य रूपमा छवि सुधारको अपेक्षामा संघले परीक्षकको मार्गनिर्देशिका निर्माण गरेको छ । सहकारी अभियानका असल अभ्यासहरूको सार र संघका सदस्य संस्थाहरूको सिकाइका रूपमा समग्र साकोस अभियानले यस मार्गनिर्देशिकालाई स्वीकार गर्दै आइरहेको छ ।

विश्व ऋण परिषद्ले विकास गरेको वित्तीय मापदण्ड पर्ल्स तथा अभियानको सिकाइको आधारमा विकास गरिएको कोस्माईल सूचकहरू समावेश गरि देशको विशिष्ट जोखिम (कन्ट्री रिस्क) समेतलाई ध्यान दिई विकास गरिएको मार्गनिर्देशिका प्रकाशन गरि अभियानको हितमा समर्पण गर्न पाउँदा नेफ्स्कून व्यवस्थापन गौरवान्वित छ । यस मार्गनिर्देशिका विकास तथा अद्यावधिक गर्न सहयोग गर्नुहुने अभियानकर्मी तथा संघको व्यवस्थापनका सम्पूर्णमा हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु । यसको समुचित उपयोग गरि हरेक पाँच करोडभन्दा बढी कुल सम्पत्ति वा दायित्व भएको संस्थाहरूले कार्यक्रममा आबद्ध भई स्वनियमनमा आधारित यो सुपरिवेक्षण प्रणालीमा रहेर सुधारको योजना बनाउनुहुन अनुरोध गर्दछु ।

२०७६ सालबाट सुरू भएको कोभिड महामारी, विश्वमा भएका विभिन्न युद्धहरू लगायत विविध कारणबाट देशको अर्थतन्त्र जटिल अवस्थामा रहेको छ । यस अवस्थामा संस्थामा आउनसक्ने जोखिमहरूलाई पहिले नै विश्लेषण गरी त्यसको न्यूनीकरणको लागि पहलकदमी लिनुपर्ने अवस्था देखिएकोले संघमा आबद्ध सम्पूर्ण सदस्य संघ संस्थाले यसको अंगिकार गरी सुरक्षित सञ्चालनको सुनिश्चितता कायम हुने विश्वास लिएको छु । साकोस अभियानको साझा मापदण्डकोरूपमा विकास गरी जिल्ला बचत संघ र नेफ्स्कूनले संयुक्तरूपमा सहजीकरण गरिरहेको यस कार्यक्रममा आवद्धताको लागि आह्वान गर्न चाहन्छु । संघको ३६औं स्थापना दिवसको अवसरमा प्रकाशन गर्न लागिएको यस मार्गनिर्देशिकामा विशेष गरी जिल्ला बचत संघ साझेदारीमा आबद्ध संघका व्यवस्थापन टिमका साथीहरू, संघमा कार्यरत सुपरिवेक्षक लगायत उच्च व्यवस्थापन र अभियानकर्मीहरूको योगदानको उच्चताका साथ कदर गर्दै कार्यान्वयनमा समेत सद्भावपूर्ण सहकार्यको अपेक्षा सहित एवम् निरन्तर अद्यावधिक गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्दछौं ।

एकीकृत साकोस सञ्जालको लागि साझा प्रविधि

सञ्जयराज तिमिल्सीना
व्यवस्थापन प्रमुख

विषयसूची

क्र.सं.	विषय	पृष्ठ
पृष्ठभूमि		१
जोखिम परीक्षणका क्षेत्रहरू		२
जोखिमको क्षेत्रअनुसार अङ्कन तालिका		६
प्राप्ताङ्कअनुसार संस्थाको जोखिमको अवस्था		६
पर्ल्स (PEARLS)		
	सुरक्षण (Protection)	
१.	बाह्र महिनाभन्दा बढी भाखा नाघेको ऋण रकमको लागि गरिएको ऋण सुरक्षण कोष-P1	७
२.	एकदेखि बाह्र महिनासम्म भाखा नाघेको ऋण रकमको लागि गरिएको ऋण सुरक्षण कोष-P2	८
३.	एकदेखि बाह्र महिनासम्मको भाखा नाघेको ऋणको सुरक्षणको लागि अतिरिक्त कोष व्यवस्था -P2x	९
४.	साकोसमा ऋण अपलेखनको व्यवस्था -P3, P4, P5	९
५.	संस्थाको तिर्न सक्ने क्षमता-P6	१०
	प्रभावकारी वित्तीय संरचना (Effective Finacial Structure)	
६.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध ऋण लगानी -E1	१०
७.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा तरल लगानी E2 र वित्तीय लगानी -E3	११
८	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा गैह्र वित्तीय लगानी -E4	१२
९.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा कुल बचत निक्षेप -E5	१२
१०.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा बाह्य ऋण -E6	१३
११.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शेयर पुँजी -E7	१३
१२.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध संस्थागत पुँजी -E9	१४
	सम्पत्तिको गुणस्तर (Assets Quality)	
१३.	कुल लगानीमा रहेको ऋणको अनुपातमा कुल भाखा नाघेको ऋण -A1	१५
१४.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा आयआर्जन नगर्ने सम्पत्ति -A2	१६
१५.	कुल आयआर्जन नगर्ने सम्पत्तिको तुलनामा शुद्ध लागतरहित कोषको अवस्था -A3	१६

प्रतिफल दर र लागत (Rate of Return and Cost)		
१६.	औषत कुल शुद्ध ऋण लगानीको अनुपातमा ऋण लगानीबाट प्राप्त आम्दानी -R1	१७
१७.	औषत तरल लगानीको अनुपातमा प्राप्त आम्दानी R2 र वित्तीय लगानीमा प्राप्त आम्दानी R3	१७
१८.	औषत बचतको अनुपातमा बचतमा तिरेको ब्याज खर्च R5 र औषत बाह्य ऋणको अनुपातमा बाह्य ऋणमा तिरेको ब्याज खर्चको अवस्था R6ः	१७
१९.	औषत शेयरमा शेयर लाभांश -R7	१८
२०.	औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सञ्चालन खर्च -R9	१९
२१.	औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा खुद बचत (मुनाफा)-R12	१९
तरलता (Liquidity)		
२२.	कुल बचत निक्षेपको अनुपातमा तरल जगेडा मौज्दात -L1	२०
२३.	जम्मा सम्पत्तिको अनुपातमा नकमाउने तरल सम्पत्ति - L3	२१
वृद्धिको संकेत (Sign of Growth)		
२४.	सदस्य संख्याको वार्षिक वृद्धिदर -S10	२१
२५.	कुल सम्पत्तिको वार्षिक वृद्धिदर -S11	२२
संस्थागत विकास CO-SMILE		
ऋण जोखिम (Credit Risk)		
२६.	ऋणनीतिको जोखिम	२२
२७.	ऋण सेवा विकास (क्षेत्रगत तथा व्याक्तिगत सीमा) जोखिम	२२
२८.	ऋण विश्लेषण धितो, जमानत तथा बीमा जोखिम	२३
२९.	ऋणसम्बन्धी कागजात जोखिम	२४
३०.	ऋण लगानी प्रक्रिया जोखिम	२४
३१.	ऋण असुली जोखिम	२५
३२.	सञ्चालक, उप-समिति, कर्मचारीहरू तथा निजका आफन्तहरूको ऋणमा जोखिम	२५
३३.	ऋण सदुपयोगिता अनुगमन जोखिम	२६
३४.	ऋण परिचालन क्षमता जोखिम	२६

सञ्चालन जोखिम (Operational Risk)		
३५.	वित्तीय औजार तथा भुक्तानी नियन्त्रण प्रणाली	२७
३६.	नगद नियन्त्रण प्रणाली	२७
३७.	संचालन त्रुटि व्यवस्थापन जोखिम	२८
३८.	कर्मचारी व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास जोखिम	२८
३९.	कर्मचारी सन्तुष्टिगत जोखिम	२९
४०.	कर्मचारी कार्यविवरण तथा कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन जोखिम	२९
४१.	कर्मचारीहरूको आचरण तथा व्यवहार जोखिम	२९
४२.	कार्यालय वातावरण तथा कार्यढाँचा जोखिम	३०
४३.	सुरक्षा तथा विपत व्यवस्थापन योजना जोखिम	३०
४४.	साकोस ब्राण्ड विकास र प्रवर्द्धन जोखिम	३१
४५.	सेवा केन्द्र सञ्चालनमा जोखिम	३१
रणनीतिक तथा बजार जोखिम (Strategic and Market Risk)		
४६.	रणनीतिक तथा वार्षिक योजनामा विद्यमान जोखिम	३२
४७.	नीति तथा कार्यविधिहरूमा विद्यमान जोखिम	३३
४८.	उत्पादन तथा सेवाको विकास तथा बजारीकरण जोखिम	३४
४९.	ब्याजदर जोखिम	३४
५०.	अभिलेख व्यवस्थापन, सुरक्षा तथा व्यवसायिक पद्दति जोखिम	३५
५१.	सदस्य जोखिम	३५
५२.	बजारको वाह्य जोखिम	३६
आन्तरिक नियन्त्रया तथा सूचना प्रविधिमा जोखिम (Internal Control and IT Security Risk)		
५३.	लेखा सुपरीवेक्षण समितिको क्षमता जोखिम	३६
५४.	आन्तरिक लेखा परीक्षण कार्यविधि जोखिम	३६
५५.	लेखा सुपरीवेक्षण समिति तथा आन्तरिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन जोखिम	३७
५६.	व्यवस्थापन संरचनाभित्र जिम्मेवारी बाँडफाँड र सम्बन्ध जोखिम	३७

५७.	योजनामा आधारित बजेट तथा खर्च प्रणाली जोखिम	३८
५८.	लेखा प्रणाली जोखिम	३८
५९.	वाह्य लेखा परीक्षण नियुक्ति र प्रतिवेदन जोखिम	३८
६०.	सूचना प्रविधि जोखिम	३९
६१.	सूचना प्रविधिमा कर्मचारीहरूको दक्षता एवं नियन्त्रण जोखिम	३९
६२.	आन्तरिक तथा सदस्य सूचना प्रणाली जोखिम	४०
वैधानिक तथा सुशासन जोखिम (Legitimacy and Good Governance Risk)		
६३.	सहकारी कानुनसम्बन्धी जोखिम	४०
६४.	सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी जोखिम	४१
६५.	सार्वजनिक खरिद ऐनसम्बन्धी जोखिम	४१
६६.	श्रम ऐन तथा अन्य सामान्य कानुनसम्बन्धी जोखिम	४२
६७.	आय कर तथा अन्य कर दायित्व जोखिम	४२
६८.	नियमनकारी निकायहरूमा प्रतिवेदन जोखिम	४३
६९.	साधारण सभा जोखिम	४३
७०.	समिति तथा उप-समितिहरूको गठन तथा प्रभावकारिता जोखिम	४४
७१.	वित्तीय अनुशासन तथा सम्पत्ति सामान दुरूपयोगको जोखिम	४५
७२.	कानूनी तथा व्यवसायिक क्षमता विकास जोखिम	४६
७३.	सस्थापकीय सरोकार जोखिम	४६
७४.	सञ्चालकीय सक्रियता जोखिम	४७
७५.	संरक्षकीय सम्बन्धन जोखिम	४७

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.(नेफस्कून)

नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं

जोखिममा आधारित साकोस सुपरीवेक्षण (Credit Union Risk Based Supervision)

एकीकृत सुपरीवेक्षण मार्गनिर्देशिका २०७९

१. पृष्ठभूमि :

बि.सं. २०१० सालमा सहकारी विभागको स्थापनासँगै नेपालका सहकारीहरूको स्थापनाको बाटो खुलेको अवस्थामा वि.सं. २०१३ सालमा चितवनको वखान सहकारीसँगै नेपालमा बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरूको स्थापना भएको देखिन्छ । त्यसबेला सहकारीको विभाग स्थापना भएतापनि स्पष्टरूपमा कानुन तय नभएको हुँदा सहकारीहरूको स्थापनाले सही गति पाउन सकेको थिएन । वि.सं. २०४८ सालमा सहकारी ऐन आएसँगै सहकारीहरूको स्थापना क्रम वृद्धि हुँदैगएको हो । त्यसका साथै विभिन्न समयमा सहकारीसम्बन्धी नियमावली, मापदण्डहरूमार्फत सरकारले सहकारीलाई व्यवस्थित गर्ने कार्य गर्ने प्रयाश गरेको पाइन्छ । यसरी सहकारीहरूको स्थापना त भयो तर सहकारीहरूको उचित अनुगमन तथा नियमनको अभावका कारण सबै सहकारीहरू सही ढंगबाट परिचालित हुन कठिन भएको पाइन्छ । विशेष गरी बचत तथा ऋणको कारोबार गर्ने सहकारीहरूको प्रमुख कार्य नै सदस्यहरूबाट बचत संकलन गरी सदस्यहरूमा ऋण प्रवाह गर्ने हो तर ती बचत तथा ऋण सहकारीहरूले समयसँगै उचित वित्तीय व्यवस्थापन गर्न नसक्नु र सदस्यहरू केन्द्रित कार्य नगर्नु तथा सहकारीका सिद्धान्त मुल्यहरूको कमजोर कार्यान्वयनले जोखिमको तह बढ्दै गएको देखिन्छ।

जोखिम सबै व्यवसायमा विद्यमान रहन्छ वा भनौ व्यवसायिक व्यवस्थापन भनेको नै जोखिमको सही व्यवस्थापन सँग सम्बन्धित छ । सहकारीहरूले समयसापेक्ष जोखिमको अनुगमत तथा नियन्त्रण गर्न नसकेका कारण उत्पन्न हुने समस्याका कारण यस क्षेत्रबाट देश र जनताले लिन सक्ने फाइदा पर्याप्त मात्रामा लिन सकिरहेका छैनन् । यदि साकोहरूले जोखिम सघनताको आधारमा स्वअनुगमत तथा नियन्त्रण गर्दै जाने र वित्तीय व्यवस्थापलाई चुस्त गर्दा जोखम अवसरको रूपमा विकास गर्न सकिन्छ । त्यसैले साकोसहरूले जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापनका लागि स्व अनुगमन गर्न सञ्जालको प्रयोग आवश्यकता भइसकेको छ ।बचत तथा ऋण सहकारीहरूको केन्द्रीय संघका रूपमा रहेको नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सकहारी संघ (नेफस्कून) मा आबद्ध साकोसहरूको दीगो विकासका लागि जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षणमार्फत साकोस व्यवस्थापनमा सहयोग गर्ने तथा सहकारी ऐन २०७४ बमोजिम साकोसको दीगो विकासका लागि केन्द्रीय संघहरूमार्फत नियमित अनुगमन गरी यस क्षेत्रमा रहेको सदस्यहरूको बचतको संरक्षण गर्न जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण कार्यक्रम संचालनमा आएको छ । सुपरिवेक्षणमा देखिएका कैफियतहरूको आवश्यकता अनुसार कानूनी तथा तालिम कार्यक्रमहरूमार्फत उज्वल भविष्यको सिर्जना गर्न यस कार्यक्रमको आयोजना गरिएको हो ।बचत तथा ऋण सहकारी संस्थाहरू अन्तर्राष्ट्रिय सहकारी मुल्य–मान्यता र सिद्धान्तमा आधारित भई सदस्यहरूसँग मात्र कारोबार गर्ने व्यवसायिक संस्था भएपनि संस्थाहरूको व्यवसायिक कारोबारमाअन्य व्यवसायमा जस्तै जोखिम विद्यामान रहन्छ । जोखिम आफैमा समस्या होइन तर यसले संस्थामा थुप्रै समस्याहरू सिर्जनाको कारक बन्दछ । जोखिम सिर्जना भै सकेपछि सामना गर्नु बाहेक अरू उपाय हुँदैन र त्यसले दुर्घटना वा घाटा बाहेक संस्थालाई अरू केही गर्दैन तर जोखिम सिर्जना हुनु अगावै सम्भावित जोखिमहरूको पूर्व अनुमान गरी व्यवस्थापनका औजारहरूमार्फत समाधान खोजियो भने जोखिम व्यवस्थापन साकोस व्यवसायको अभिन्न अंग बन्न सक्छ र यसले साकोसको व्यवसायिक छवि वृद्धि पनि गरेको हुन्छ ।

जोखिम विश्लेषणका थुप्रै विधिहरू वित्तीय क्षेत्रले प्रयोग गरेको पाइन्छ । राष्ट्रिय कानुन, समुदायको मूल्यमान्यताका आधारमा मात्र नभई वित्तीय कारोबार गर्ने संस्थाहरूले जोखिमको विश्लेषण अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासका आधारमा पनि गर्नुपर्ने हुन्छ । सदस्यहरूको बचत तथा कारोबारको सुरक्षाको प्रत्याभूति दिन सक्षम हुनु साकोसको आजको आवश्यकता हो । नेपालको सन्दर्भमा जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण साकोसमा लागू गर्न साकोस अभियानले आवश्यकता महशुस गरी नेफस्कूनको साधारण सभाले विनियम संशोधन गरी स्वःनियमनमार्फत सदस्यहरूकै लागत सहभागितामा नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण गरी आन्तरिक सुशासन कायम गर्दै सदस्य संस्थाहरूलाई व्यवस्थापकीय रूपमा सक्षम बनाई समुदायमा आधारित दीगो संस्थागत विकास गराउन जोखिममा आधारित साकोस सुपरिवेक्षण (Credit Union Risk Based Supervision) को अवधारणा कार्यान्वयनमा रहिरहेकोछ ।

संघले तयार गरेको यस जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण कार्यक्रमको मूल्याङकन गर्दा वित्तीय क्षेत्रको जोखिमको अंकभार ५० राखी २५ वटा अन्तर्राष्ट्रिय ऋण महासंघबाट प्रतिपादित पर्ल्सका सूचकहरूबाट परीक्षणको व्यवस्था गरिएको छ । जोखिमका अरू क्षेत्रहरूको अंकभार ५० कायम गरी यसमा सूचकहरू ५० व्यवस्था गरी साकोसको जोखिमको परीक्षण गर्ने व्यवस्था गरिएको छ । यसरी जम्मा ७५ वटा सूचकहरूले १०० अंकभारको आधारमा परीक्षण गरिन्छ । यसको बिस्तृत विवरण तपसिलको तालिका बमोजिम रहेको छ । यसरी परीक्षण गरिएको अनुगमनको जोखिमको अवस्थाको आधारमा संस्थाको जोखिम र सुधारात्मक कदमको विषयमा मासिक/त्रैमासिक/अर्धबार्षिक/वार्षिक रूपमा साकोसले नै परीक्षण गर्न र नियमित रूपमा संघबाट स्थलगत तथा गैह्रस्थलगत परीक्षण र पृष्ठपोषण प्राप्त गर्न सक्दछ ।

२. जोखिम परीक्षणका क्षेत्रहरू:

जोखिममा आधारित सुपरिवेक्षण तथा अनुगमनको लागि वित्तीय र सुशासन तथा व्यवस्थापनका पक्षहरूको आधारमा मापन गरिनेछ । वित्तीय क्षेत्रका जोखिमहरू विश्लेषणका लागि पर्ल्सका २५ वटा सूचकहरूलाई आधार लिईएको छ भने सुशासन तथा व्यवस्थापनका क्षेत्रमा ५० वटा मुख्य सूचकहरूलाई आधार बनाईएको छ । यसरी लिइएका सूचकहरू विश्व अभ्यासलाई नेपाली सन्दर्भमा परिमार्जन गरी संघको अनुभव समेत संलग्न गरी निर्माण गरिएको छ । जोखिम विश्लेषणका सूचकहरू निम्न अनुसार रहेका छन् :

क्र.सं.	संक्षेपीकरण सूचक	अंकभार
पर्ल्स PEARLS-50 (सबै सूचकहरूमा अधिकतम जोखिम ३)		
१.	बाह्र महिनाभन्दा बढी भाखा नाघेको ऋण रकमको लागि गरिएको ऋण सुरक्षण कोष-P1	३
२.	एकदेखि बाह्र महिनासम्म भाखा नाघेको ऋण रकमको लागि गरिएको ऋण सुरक्षण कोष-P2	३
३.	एकदेखि बाह्र महिनासम्मको भाखा नाघेको ऋणको सुरक्षणको लागि अतिरिक्त कोष व्यवस्था -P2x	३
४.	साकोसमा ऋण अपलेखनको व्यवस्था -P3, P4, P5	३
५.	संस्थाको तिर्न सक्ने क्षमता-P6	३
६.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध ऋण लगानी -E1	३
७.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा तरल लगानी E2 र वित्तीय लगानी -E3	३
८	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा गैह्र वित्तीय लगानी -E4	३
९.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा कुल बचत निक्षेप -E5	३
१०.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा बाह्य ऋण -E6	३
११.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शेयर पुँजी -E7	३
१२.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध संस्थागत पुँजी -E9	३
१३.	कुल लगानीमा रहेको ऋणको अनुपातमा कुल भाखा नाघेको ऋण -A1	३
१४.	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा आयआर्जन नगर्ने सम्पत्ति -A2	३
१५.	कुल आयआर्जन नगर्ने सम्पत्तिको तुलनामा शुद्ध लागतरहित कोषको अवस्था -A3	३
१६.	औषत कुल शुद्ध ऋण लगानीको अनुपातमा ऋण लगानीबाट प्राप्त आम्दानी -R1	३

१७.	औषत तरल लगानीको अनुपातमा प्राप्त आम्दानी R2 र वित्तीय लगानीमा प्राप्त आम्दानी R3	३
१८.	औषत बचतको अनुपातमा बचतमा तिरेको ब्याज खर्च - R5 र औषत बाह्य ऋणको अनुपातमा बाह्य ऋणमा तिरेको ब्याज खर्च - R6	३
१९.	औषत बाह्य ऋणको अनुपातमा बाह्य ऋणमा तिरेको ब्याज खर्च -R6	३
२०.	औषत शेयर पुँजीको अनुपातमा लाभांश वितरण -R7	३
२१.	औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा खुद बचत – R12	३
२२.	कुल बचत निक्षेपको अनुपातमा तरल जगेडा मौज्दात -L1	३
२३.	जम्मा सम्पत्तिको अनुपातमा नकमाउने तरल सम्पत्ति - L3	३
२४.	सदस्य संख्याको वृद्धिदर -S10	३
२५.	कुल सम्पत्तिको वृद्धिदर -S11	३

क्र.सं.	**संस्थागत विकास CO-SMILE** (सबै सूचकहरूमा अधिकतम जोखिम ३)	**जोखिमको क्षेत्र**	**अंकभार**
२६.	ऋणनीतिको जोखिम	C= Credit Risk ऋण जोखिम	३
२७.	ऋण सेवा विकास (क्षेत्रगत तथा व्याक्तिगत सीमा) जोखिम		३
२८.	ऋण विश्लेषण धितो, जमानत तथा बीमा जोखिम		३
२९.	ऋणसम्बन्धी कागजात जोखिम		३
३०.	ऋण लगानी प्रक्रिया जोखिम		३
३१.	ऋण असुली जोखिम		३
३२.	सञ्चालक, उप समिति, कर्मचारीहरू तथा निजका आफन्तहरूको ऋणमा जोखिम		३
३३.	ऋण सदुपयोगिता अनुगमन जोखिम		३
३४.	ऋण परिचालन क्षमता जोखिम		३

३५.	वित्तीय औजार तथा भुक्तानी नियन्त्रण प्रणाली	O= Operational Risk संचालन जोखिम	३
३६.	नगद नियन्त्रण प्रणाली		३
३७.	संचालन त्रुटि व्यवस्थापन जोखिम		३
३८.	कर्मचारी व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास जोखिम		३
३९.	कर्मचारी सन्तुष्टिगत जोखिम		३
४०.	कर्मचारी कार्यविवरण तथा कार्यसम्पादन मुल्याङकन जोखिम		३
४१.	कर्मचारीहरूको आचरण तथा व्यवहार जोखिम		३
४२.	कार्यालय वातावरण तथा कार्यढाँचा जोखिम		३
४३.	सुरक्षा तथा विपत व्यवस्थापन योजना जोखिम		३
४४.	साकोस ब्राण्ड विकास र प्रवर्द्धन जोखिम		३
४५.	सेवा केन्द्र सञ्चालनमा जोखिम		३
४६.	रणनीतिक तथा वार्षिक योजनामा विद्यमान जोखिम	SM= Strategic Business and Market Risk रणनीतिक व्यसायिक र बजार जोखिम	३
४७.	नीति तथा कार्यविधिहरूमा विद्यमान जोखिम		३
४८.	उत्पादन तथा सेवाको विकास तथा बजारीकरण जोखिम		३
४९.	ब्याजदर जोखिम		३
५०.	अभिलेख व्यवस्थापन, सुरक्षा तथा व्यवसायिक पद्दति जोखिम		३
५१.	सदस्य जोखिम		३
५२.	बजारको वाह्य जोखिम		३

५३.	लेखा सुपरीवेक्षण समितिको क्षमता जोखिम	I= Internal Control and Information Technology आन्तरिक नियन्त्रण तथा सूचना प्रविधि जोखिम	३
५४.	आन्तरिक लेखा परीक्षण कार्यविधि जोखिम		३
५५.	लेखा सुपरीवेक्षण समिति तथा आन्तरिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन जोखिम		३
५६.	व्यवस्थापन संरचनाभित्र जिम्मेवारी बाँडफाँड र सम्बन्ध जोखिम		३
५७.	योजनामा आधारित बजेट तथा खर्च प्रणाली जोखिम		३
५८.	लेखा प्रणाली जोखिम		३
५९.	वाहया लेखा परीक्षण नियुक्ति र प्रतिवेदन जोखिम		३
६०.	सूचना प्रविधि जोखिम		३
६१.	सूचना प्रविधिमा कर्मचारीहरूको दक्षता एवं नियन्त्रण जोखिम		३
६२.	आन्तरिक तथा सदस्य सूचना प्रणाली जोखिम		३
६३.	सहकारी कानुनसम्बन्धी जोखिम	LE= Legitimacy and Good Governance Risk वैधानिकता तथा सुशासन जोखिम	३
६४.	सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धी जोखिम		३
६५.	सार्वजनिक खरिद ऐनसम्बन्धी जोखिम		३
६६.	श्रम ऐन तथा सामाजिक सुरक्षा कोष ऐन		३
६७.	आय कर तथा अन्य कर दायित्व जोखिम		३
६८.	नियमनकारी निकायहरूमा प्रतिवेदन जोखिम		३
६९.	साधारण सभा जोखिम		३
७०.	समिति तथा उप-समितिहरूको गठन तथा प्रभावकारिता जोखिम		३
७१.	वित्तीय अनुशासन तथा सम्पत्ति सामान दुरूपयोगको जोखिम		३
७२.	कानूनी तथा व्यवसायिक क्षमता विकास जोखिम		३

क्र.सं.	सदस्य सहभागिता जोखिम	अंकभार
७३.	संस्थापकीय सरोकार जोखिम	३
७४.	सञ्चालकीय सक्रियता जोखिम	३
७५.	संरक्षकीय सम्बन्धन जोखिम	३

जोखिमको क्षेत्रअनुसार अङ्कन तालिका

क्र स	जोखिमको क्षेत्र तथा कुल सूचक	अधिकतम जोखिम अंक	जोखिम कुल भार अंक	जोखिम प्राप्ताङ्क*
१.	वित्तीय जोखिम- PEARLS जम्मा २५	७५	५०	
२.	संस्थागत विकास - CO-SMILE ४७	१४१	३०	
३.	सदस्यता सहभागिता- ३	९	२०	

* जोखिम प्राप्ताङ्क गणना गर्दा वित्तीय क्षेत्रमा पूर्णाङ्क ७५ मा पाएको अंकलाई जोखिम भार ५० मा परिवर्तन गर्नुपर्दछ । त्यस्तै संस्थागत विकासका पूर्णाङ्क १४७ मा पाएको अंकलाई जोखिम भार ३० र सदस्य सहभागिता पूर्णाङ्क ९ मा जोखिमको भार २० गणना गरी कुल जोखिम अंक निकाल्नु पर्दछ । तिनै परिवर्तित भार अंकको योगफल नै साकोसमा भएको जोखिम अंक हो ।

प्राप्ताङ्क अनुसार संस्थाको जोखिमको अवस्था

क्र स	जोखिम प्राप्ताङ्क	संस्थाको अवस्था	जोखिमको अवस्था	नेफ्कूनले गर्नुपर्ने	स्थिरीकरण कोषले गर्नुपर्ने	स्थिरीकरण कोषमा योगदान दर
१	५० भन्दा कम	सामान्य जोखिम		मासिक प्रतिवेदन, वार्षिक स्थलगत तथा ब्राण्ड प्रदान		कुल तोकिएको दरको.... प्रतिशत
२	५१ देखि ७० सम्म	मध्यम जोखिम		मासिक प्रतिवेदन अर्धवार्षिक स्थलगत अन्वेषण र ब्राण्ड	व्यवस्थापन परामर्श	कुल तोकिएको दरको .... प्रतिशत
३	७१ भन्दा माथि	उच्च जोखिम भएको		मासिक प्रतिवेदन त्रैमासिक स्थलगत	सहजीकरण	कुल तोकिएको दरको ..... प्रतिशत

एकीकृत सुपरीवेक्षणका सूचकहरू

वित्तीय जोखिम सूचकहरु:

<table>
<tr><th colspan="5">१. P1 - १२महिना भन्दा बढी भाखा नाघेको ऋणको लागि जोखिम कोषको व्यवस्था : (३)</th></tr>
<tr><th>परीक्षणका साधनहरु</th><th>परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु</th><th colspan="3">जोखिमको अवस्था</th></tr>
<tr>
<td rowspan="3">• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण)
• १२ महिनाको ऋण वर्गीकरण (Loan aging) प्रतिवेदन
• सञ्चालक समितिमा व्यवस्थापकले पेस गरेको व्यवस्थापन प्रतिवेदन ।
• संस्थाको ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन तथा अद्यावधिक ।
• कुल ऋणी सदस्य संख्याको कम्तीमा ५ प्रतिशत ऋणीको फाइलको परीक्षण गर्नुपर्दछ । यदि ऋणनीति र सिद्धान्त अनुसार नमिलेको पाइएमा अर्को ५ प्रतिशत फाइलको परीक्षण गर्नुपर्दछ । यदि दोस्रो पटकको परीक्षणमा पनि कैफियत देखिएमा अन्य सूचकहरूको परीक्षण गर्नु आवश्यक पर्दैन । सो साकोस जोखिम युक्त प्रमाणित हुन्छ ।
• ऋण सुरक्षण कोषको व्यवस्था लेखा परीक्षणमा भएको व्यवस्थादेखि हालसम्मको व्यवस्थाको तुलनात्मक विश्लेषण ।
• विधुतीय अभिलेख परीक्षण (प्राप्त प्रतिवेदनसँग मिल्छ मिल्दैन)
• DOSARI Account (Directors, Officers, staffsand other Related Interests)को नाममा भएको ऋण फाइल</td>
<td rowspan="3"><u>यो सूचक अनिवार्य सूचक हो । यसमा पर्ल्सको मापदण्ड अनुसार जोखिम कोषको व्यवस्था अनिवार्य छ ।</u>

• परीक्षकले साकोसमा ऋणनीति भए नभएको, सोही नीतिभित्र रही सन्दर्भ ब्याजदर, प्रतिष्पर्धी बजारदर, कम्तीमा ५ प्रतिशत सदस्य सर्वेक्षण, तोकिएको फरकतादर लगायतका अन्य विधिहरूमार्फत ब्याजदर परितर्वन सक्ने व्यवस्था हुने गरी ऋणनीतिमा व्यवस्था भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• कम्तीमा ३० प्रतिशत ऋण मासिक किस्तामा छ छैन सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• ऋणीलाई ६ महिना भन्दा बढी समयको किस्ताबन्दी तालिका दिएको छ छैन सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• ऋणनीतिमा उल्लेख भएको आवश्यक कागजपत्रहरू भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• सुपरीवेक्षकले विभिन्न समयमा दिएका सुझावहरूको कार्यान्वयनको अवस्था अध्ययन गर्नुपर्दछ ।
• ऋणको नवीकरण नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । नवीकरण भएको ऋणको शतप्रतिशतको दरमा ऋण सुरक्षण कोषको व्यवस्था रहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• ऋण वर्गीकरण प्रतिवेदन (Loan aging report) को शुद्धताको जिम्मेवारी साकोस व्यवस्थापनमा हुनेछ तर परीक्षकले सो वर्गीकरण प्रतिवेदन (Aging report) को शुद्धता परीक्षण गर्नुपर्नेछ ।
• विना धितोमा लगानी गरिएको ऋणहरूको पहिचान गरी जोखिम व्यवस्थाको अवस्था अध्ययन गर्नुपर्दछ ।
• संस्थाको सञ्चालक समिति, लेखा समिति, उपसमिति तथा व्यवस्थापनमा संलग्न व्यक्तिहरूको लगानी तथा असुली, ब्याजदर, किस्ता निर्धारण प्रक्रिया अन्य सदस्यभन्दा भिन्न छ छैन सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• कुल जोखिमको लागि आवश्यक रकमले जोखिम कोष (आवश्यक मात्र) रकमलाई भाग गरी शत प्रतिशत भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।
• पूरै अवधि भाखा नाघेको ऋणलाई शतप्रतिशत भाखा नाघेको ऋणमा गणना गरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।

<u>(स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : कुनै साकोसमा १०० प्रतिशत र ३५ प्रतिशतको पूर्ण व्यवस्था नहुँदा सम्म प्राप्ताङ्क ५० भन्दा कम भए पनि कुल अंक ५० भन्दा बढी नै भएको मानिने छ ।</u></td>
<td>जोखिम कोषमा १०० प्रतिशत भन्दा कम व्यवस्था भएको । ऋणनीति नमुना अनुसारको नभएको । मासिक रूपमा जोखिम व्यहोर्ने कोषमा रकम थपघट नभएको ।</td><td>उच्च</td><td>३</td>
</tr>
<tr><td>कोष १०० प्रतिशत नै व्यवस्था गरेको तर ऋणनीतिको अभ्यास नमुना ऋणनीति अनुसार नभएको । कोषमा मासिक रूपमा नभई अनियमित रूपमा रकम जम्मा गरेको ।</td><td>मध्यम</td><td>२</td></tr>
<tr><td>जोखिम कोषमा १०० प्रतिशत व्यवस्था भएको ।

ऋणनीति नमुना अनुसारको भएको । मासिक रूपमा कोषमा रकम थपघट भएको । जोखिम कोष खर्च लेख्ने अधिकार र अभ्यास व्यवस्थापनमा रहेको ।</td><td>सामान्य</td><td>१</td></tr>
</table>

२. P2 - १ महिनादेखि १२महिनासम्म भाखा नाघेको ऋणको लागि जोखिम कोषको व्यवस्था :				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• भाखा नाघेको ऋणको गणना एक दिन नाघेमा भाखा नाघेको स्तरमा गणना भएको हुनुपर्दछ । यसमा साँवा, ब्याज र आँशिक भुक्तानीसमेत पर्दछ । • वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • १२ महिनाको ऋण वर्गीकरण (Loan aging) प्रतिवेदन • संस्थाको ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन तथा अद्यावधिक • सञ्चालक समितिमा व्यवस्थापकले पेस गरेको व्यवस्थापन प्रतिवेदन • कुल सदस्य संख्याको कम्तीमा ५ प्रतिशत ऋणीको फाइलको परीक्षण गर्नुपर्दछ । यदि ऋणनीति र सिद्धान्त अनुसार नमिलेको पाइएमा अर्को ५ प्रतिशत फाइलको परीक्षण गर्नुपर्दछ । यदि दोस्रो पटकको परीक्षणमा पनि कैफियत देखिएमा अन्य सूचकहरूको परीक्षण गर्नु आवश्यक पर्दैन । सो साकोस स्तरीकरणको लागि अयोग्य हुन्छ । • ऋण सुरक्षण कोषको व्यवस्था लेखा परीक्षणमा भएको व्यवस्थादेखि हालसम्मको व्यवस्था • विधुतीय अभिलेख परीक्षण (प्राप्त प्रतिवेदनसँग मिल्छ मिल्दैन) • DOSARI Account(Directors, Officers, staffs and other Related Interests)को नाममा भएको ऋण फाइल	**यो सूचक अनिवार्य सूचक हो । पर्ल्स अनुपातभन्दा बढी भाखा नाघेको ऋण देखिएमा अन्तिम परीक्षण हुने छैन ।** • परीक्षकले साकोसमा सञ्चालक समितिले विकास तथा लागु गरी साधारण सभाले अनुमोदन गरेको ऋणनीति भए नभएको, नीतिमा भएको व्यवस्था कार्यान्वयन भए नभएको तथा नीतिलाई वार्षिक रूपमा अद्यावधिक भए नभएको सूनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कम्तीमा ३० प्रतिशत ऋण मासिक किस्तामा छ छैन सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणीलाई ६ महिनाभन्दा बढी समयको किस्ताबन्दी तालिका दिएको छ छैन सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणनीतिमा उल्लेख भएको आवश्यक कागजपत्रहरू भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सुपरीवेक्षकले विभिन्न समयमा दिएका सुझावहरूको कार्यान्वयनको अवस्था अध्ययन गर्नुपर्दछ । • एक पटक भैसकेको त्रुटिहरू पुनः दोहोरिएका छन् छैनन् सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋण वर्गीकरण प्रतिवेदन (Loan aging report) को शुद्धताको जिम्मेवारी साकोस व्यवस्थापनमा हुनेछ तर परीक्षकले सो वर्गीकरण प्रतिवेदन (Aging report) को शुद्धता परीक्षण गर्नुपर्नेछ । • विना धितोमा लगानी गरिएको ऋणहरूको पहिचान गरी जोखिम व्यवस्थाको अवस्था अध्ययन गर्नुपर्दछ । • संस्थाको सञ्चालक समिति, लेखा समिति, उपसमिति तथा व्यवस्थापनमा संलग्न व्यक्तिहरूको लगानी तथा असुली, ब्याजदर, किस्ता निर्धारण प्रक्रिया अन्य सदस्यभन्दा भिन्न छ छैन सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल जोखिमको लागि आवश्यक रकमले जोखिम कोष (आवश्यक मात्र) रकमलाई भाग गरी ३५ प्रतिशत भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । (स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : कुनै साकोसमा १०० प्रतिशत र ३५ प्रतिशतको पूर्ण व्यवस्था नहुँदासम्म प्राप्ताङ्क ५० भन्दा कम भए पनि कुल अंक ५० भन्दा बढी नै भएको मानिने छ ।)	जोखिम कोषमा ३५ प्रतिशतभन्दा कम व्यवस्था भएको । ऋणनीति नमुना अनुसारको नभएको । मासिक रूपमा जोखिम व्यहोर्ने कोषमा रकम थपघट नभएको ।	उच्च	३
		कोष ३५ प्रतिशत नै व्यवस्था गरेको तर ऋणनीतिको अभ्यास नमुना ऋणनीति अनुसार नभएको । कोषमा मासिक रूपमा नभइ अनियमित रूपमा रकम जम्मा गरेको ।	मध्यम	२
		जोखिम कोषमा ३५ प्रतिशत व्यवस्था भएको । ऋणनीति नमुना अनुसारको भएको । मासिक रूपमा कोषमा रकम थपघट भएको । जोखिम कोष खर्च लेख्ने अधिकार र अभ्यास व्यवस्थापनमा रहेको ।	सामान्य	१

३. P2x - एकदेखि बाह्र महिनासम्म भाखा नाघेको ऋणको लागि अतिरिक्त कोष व्यवस्था (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • १२ महिनाको ऋण वर्गीकरण (Loan aging) प्रतिवेदन • संस्थाको ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन तथा अद्यावधिक • सञ्चालक समितिमा व्यवस्थापकले पेस गरेको व्यवस्थापन प्रतिवेदन	• पी वान र पी टु का शर्तहरू पूरा गरेको नगरेको परीक्षण गर्ने । • एकदेखि ३० दिन भाखा नाघेको ऋण मात्र असल ऋणमा गणना गरेको सुनिश्चित गर्ने । • P2x गणना गर्दा कुल असल ऋणले जोखिम व्यहोर्ने कोषमा P1 र P2लाई आवश्यक रकम पुगे पछि बाँकी रकमलाई भाग गरी प्रतिशतमा निकाल्ने । • भाखा ननाघेको ऋण तर कानूनी व्यवस्थाको परिपालना नभएका ऋणहरू, नीतिगत व्यवस्था अनुरूप प्रक्रिया एवं कागजात नपुगेका ऋणहरू पहिचान गरी सो ऋणको अतिरिक्त जोखिम कोषको व्यवस्था गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • नोट : यस सूचकलाई अनिवार्य गरिएको छ । नपुगेको अवस्थामा संस्था अन्य सूचकहरूमा जे भएपनि उच्च जोखिम गणना गरिनेछ । संस्था अन्तिम परीक्षणमा सहभागी हुन सक्ने छैन ।	असल ऋणको लागि ०.५ प्रतिशतभन्दा कम व्यवस्था रहेको	उच्च	३
		असल ऋणको लागि ०.५ देखि ०.९ प्रतिशतसम्म व्यवस्था रहेको	मध्यम	२
		असल ऋणको लागि १ प्रतिशत व्यवस्था खर्चबाट गरेको । अन्य जोखिमयुक्त ऋणको समेत जोखिम विश्लेषण गरी अतिरिक्त जोखिमकोषको व्यवस्था गरेको ।	सामान्य	१

४. P3, P4 & P5 ऋण चार्ज अफ तथा असुली व्यवस्थाः (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋणनीति • अडिट प्रतिवेदन • व्यवस्थापनको मासिक प्रगति प्रतिवेदन • चार्ज अफ रेकर्ड	• ऋण नीतमा चार्ज अफको व्यवस्था भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • भाखा नाघेको ऋण चार्जअफ गर्नुपूर्व असुलीका लागि पर्याप्त नीतिगत र कानूनी व्यवस्था अनुरूपको असुली प्रयास गरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • एक बर्ष भाखा नाघेको ऋणको रूपमा जोखिम खर्च लेखेको एक बर्ष वितेका ऋणहरू चार्ज अफ भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • चार्ज अफ गरिएका ऋणको प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा प्रगति सहित पेस गर्नुपर्दछ । • १ बर्षभन्दा बढी समय भाखा नाघेको ऋण (चार्ज अफ गर्नुपर्ने ऋण) लाई त्रैमासिक रूपमा सबै चार्ज अफ भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • कुल चार्ज अफ गर्नुपर्ने ऋण सबै चार्ज अफ भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ। • चार्ज अफ भएको ऋणको ७५ प्रतिशत सोही आ.व. मा असुली भई सक्नुपर्दछ । • चार्ज अफ ऋणको अलग्गै लेखा राखेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	ऋणनीतिमा चार्ज अफको व्यवस्था नभएको, एक बर्ष भाखा नाघेको ऋणको रूपमा जोखिम खर्च लेखेको एक बर्ष बितेका ऋणहरू चार्ज अफ नभएको, चार्ज अफ गरिएका ऋणको प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा प्रगति सहित पेस नगरेको, कुल चार्ज अफ गर्नुपर्ने ऋण सबै चार्ज अफ नभएका, चार्ज अफ भएको ऋणको २५ प्रतिशत सोही आ.व. मा असुली भई नसकेको, चार्ज अफ ऋणको अलग्गै लेखा नराखेको ।	उच्च	३
		ऋण नीतिमा चार्ज अफको व्यवस्था भएको, एक बर्ष भाखा नाघेको ऋणको रूपमा जोखिम खर्च लेखेको एक बर्ष वितेका ऋणहरू चार्ज अफ भएको, चार्ज अफ गरिएका ऋणको प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा प्रगति सहित पेस गरेको, कुल चार्ज अफ गर्नुपर्ने ऋण सबै चार्ज अफ नभएको, चार्ज अफ भएको ऋणको ५० प्रतिशत सोही आ.व. मा असुली भई सकेको, चार्ज अफ ऋणको अलग्गै लेखा राखेको ।	मध्यम	२
		ऋण नीतमा चार्ज अफको व्यवस्था भएको, एक बर्ष भाखा नाघेको ऋणको रूपमा जोखिम खर्च लेखेको एक बर्ष वितेका ऋणहरू चार्ज अफ भएका, चार्ज अफ गरिएका ऋणको प्रतिवेदन सञ्चालक समितिमा प्रगति सहित पेस गरेको, कुल चार्ज अफ गर्नुपर्ने ऋण सबै चार्ज अफ भएका, चार्ज अफ भएको ऋणको ७५ प्रतिशत सोही आ.व. मा असुली भई सकेको, चार्ज अफ ऋणको अलग्गै लेखा राखेका ।	सामान्य	१

बिशेष व्यवस्थाः पी वान र पी टु मा जोखिम खर्च पूरा नभएमा अन्य सूचकको आधारमा अंक ५० भन्दा कम आए पनि गणना ५० भन्दामाथि नै रहेको मानिने छ ।

५. P6 साकोसको बचत फिर्ता गर्न सक्ने क्षमता (Solvency): (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू वासलात, नाफा नोक्सान	• जोखिम कोषमा आवश्यक रकम व्यवस्था भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • समस्यग्रस्त सम्पत्ति भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • समस्याग्रस्त सम्पत्तिको भौतिक परीक्षण प्रतिवेदन तयार गरिएको, जोखिम व्यवस्था गरिएको र वार्षिक रूपमा लिलाम तथा अपलेखन गर्ने गरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • पर्ल्सको पी ६ को सुत्रबाट साकोसको बचत फिर्ता गर्न सक्ने क्षमताको परीक्षण गरिनुपर्दछ । ***(समस्याग्रस्त सम्पत्ति भन्नाले : संस्थाको उपयोगमा नरहेका स्थिर सम्पत्ति, कार्य सम्पन्न भएको १५ दिनभित्र फर्छौट नभएको पेश्की रकम, कसबाट पाउनुपर्ने हो एकिन नभएको पेश्की तथा पाउनुपर्ने रकम, २ बर्षदेखि प्रतिफल प्राप्त नभएको लगानी हिसाब, सम्बन्धित आ.व. को नोक्सानी एवं सञ्चित नोक्सानी, गैह्र बैकिङ्ग सम्पत्तिलाई बुझ्नुपर्दछ ।)***	१०० भन्दा कम	उच्च	३
		१०० देखि ११० सम्म	मध्यम	२
		१११ वा सो भन्दा माथि	सामान्य	१

६. E1 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध ऋण : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • १२ महिनाको ऋण वर्गीकरण (Loan aging) प्रतिवेदन • संस्थाको ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन तथा अद्यावधिक • ऋण सेवाहरूको क्याटलग	• संस्थामा सदस्य बनेको ३ (तीन) महिनाभन्दा बढी नभई ऋण लगानी गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ब्याज पुँजीकरण गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सबै ऋणमा घट्दो ब्याजदर कायम गरिए नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • प्राकृतिक व्यक्तिलाई मात्र ऋण लगानी गरिएको कुरामा सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • नियमानुसारको फरकता दर (Spread rate) कायम भए नभएको हेर्नु पर्दछ । • प्राथमिक पुँजीकोषको १० प्रतिशतभन्दा बढी प्रति सदस्य(एकाघर समेत) ऋण लगानी भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋण लगानीको अवधि बढीमा सामान्य ५ वर्षभन्दा बढी नभएको निश्चित गर्नुपर्दछ, तर निरन्तर ३ महिनाभन्दा लामो समय सम्म तरलता व्यवस्थापन गर्न नसक्ने अवस्थामा सो अवधि बढाउन सक्ने व्यवस्थालाई ख्याल गर्नुपर्दछ । • संस्थागत सदस्यलाई ऋण लगानी नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ, • संस्थाको आफ्नै शेयर धितोमा ऋण लगानी नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • क्षेत्रगत ऋण भार (Weights) निर्धारण गरी लगानी भए नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • ऋण नवीकरण नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल ऋण लगानीको भार निर्धारण गर्दा उत्पादनमूलक क्षेत्रमा कम्नीमा ७० प्रतिशत र बढीमा ३० प्रतिशत मात्र अनुत्पादनक क्षेत्रमा लगानी भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल ऋण लगानीमा रही रहेको रकमबाट जोखिम कोषलाई आवश्यक रकम घटाई आएको रकमलाई कुल सम्पत्तिले भाग गरी प्रतिशतमा आउने अंक नै शुद्ध ऋणको रूपमा लिनु पर्दछ । • कुल ऋण लगानीमा रही रहेको रकमबाट जोखिम कोषलाई आवश्यक रकम (P1 र P2 को निमित्त आवश्यक रकम) घटाई आएको रकम (जसलाई शुद्ध ऋण भनिन्छ) लाई कुल सम्पत्तिले भाग गरी प्रतिशतमा आउने अंक नै शुद्ध ऋणको रूपमा लिनु पर्दछ ।	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूमा गरिएको शुद्ध ऋण लगानीमा ७० प्रतिशत भन्दा कम वा ८० प्रतिशत भन्दा बढी भएको र ४ वटा भन्दा कम कामयावी ऋणका सेवाहरू भएको ।	उच्च	३
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूमा गरिएको शुद्ध ऋण लगानी ७० देखि ७५ प्रतिशत भएको र ४ वटा कामयावी ऋणका सेवाहरु भएको	मध्यम	२
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूमा गरिएको शुद्ध ऋण लगानी ७५ देखि ८० प्रतिशत भएको र कम्तिमा ५ वटा कामयावी ऋणका सेवाहरू भएको	सामान्य	१

	• शुद्ध ऋण ७० देखि ८० को बिचमा हुनुपर्दछ । • एकमुष्ट भुक्तानी ऋण नहुने, यदि असल ऋषीहरूको लागि आम्दानी तथा व्यवसायको प्रकृति हेरी कुल ऋण लगानीमा १ वर्षभन्दा लामो भुक्तानी अवधि नहुने गरी कुल ऋण लगानीको बढीमा १० प्रतिशतसम्म लगानी गर्न सक्नेछ । • एकपटक ऋण लगानी गरिसकेपछि ५० प्रशितभन्दा कम हुने गरी नियमित रूपमा किस्ता भुक्तान गरेको भए बाँकी ऋण एकमुष्ट भुक्तान गरी नयाँ ऋण लगानी गर्न सक्नेछ । • बचत धितोको आधारमा लगानी गरिएको ऋण भाखा नाघेको अवस्थामा तिन महिना वा आ.व.को अन्त्य जुन छिटो हुन्छ सोलाई आधार मानेर सो सदस्यको बचत तथा शेयर रकमबाट असुलउपर गरेको सुनिश्चित गर्ने । • बिना धितो ऋण सदस्यको बचतको तीन गुणासम्म वा रू. १ लाखमध्ये जुन कम हुन्छ सो भन्दा बढी हुनुहुँदैन । अन्य सदस्यको बचत जमानतमा अधिकतम रू. ३ लाखसम्म हुन सक्नेछ । • ऋण लगानी गर्दा कागजात र प्रक्रिया नपुगेका ऋणहरूलाई समस्याग्रस्तमा राखेर जोखिम कोषको व्यवस्था गरिनुपर्दछ । • बिना धितो ऋण सदस्यको बचतको तीन गुणासम्म वा रू. १ लाखमध्ये जुन कम हुन्छ सो भन्दा बढी हुनुहुँदैन । अन्य सदस्यको बचत जमानतमा ऋण लगानी गर्दा संस्थाको ऋण कार्यविधिबमोजिमको जोखिम हेरी ऋण लगानी गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणको फाईल र ऋणी संख्या भिडान भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । **स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : शुद्ध ऋण भन्नाले कुल ल र र मा आवश्यक जोखिम कोष घटाए पछि बाँकी रहेको ऋणलाई सम्फनु पर्दछ । कुल ऋण लगानी ८० प्रतिशतभन्दा बढी भई शुद्ध ऋण लगानी ७० देखि ८० बिचमा परे पनि ऋणको शुद्धता कायम हुदैन् । यस्तो अवस्थामा अंकन गर्दा पाउने अंकभन्दा १ अंक कम गर्नुपर्दछ ।**			

७. E3 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा तरल लगानी E2 र वित्तीय लगानी -E3 (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • संस्थाको लगानी हिसाब	• बैंक, वित्तीय संस्था तथा साकोस सञ्जालमा ब्याज आउने गरी राखिएको बचत रकम तरल लगानी हो । यस्तो रकम कुल पुँजी तथा दायित्वको १६ प्रतिशतभन्दा बढी नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • साकोसको सञ्जालमा गरिएका शेयर लगानी, संघहरूमा गरिएको नियमित बचत र वित्तीय संस्थाहरूमा गरिएको मुद्दति बचत वित्तीय लगानी हो । • कम्पनीहरूमा शेयर लगानी गैह्र कानूनी हो र यो शून्य हुनुपर्दछ । • वित्तीय लगानीको प्रमाणपत्र हुनुपर्दछ । • आवधिक बचत राख्दा वित्तीय संस्था एवं साकोस सञ्जालमा ब्याजदरको अफर लेटरमार्फत प्रतिस्पर्धी दर विश्लेषण गरी लगानी गरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल सम्पत्तिले कुल वित्तीय लगानीलाई भाग गरी प्रतिशतमा गणना गर्नुपर्दछ । • कम्तीमा २५ प्रतिशत सदस्यहरूले उपयोग गर्ने सेवाहरूको लागि विशिष्टीकृत संघहरुमा जगेडा कोषको ५ प्रतिशतसम्म गरेको लगानीलाई वित्तीय लगानी नै मानिने छ । • प्रतिस्पर्धी ब्याजदर र जोखिम विश्लेषण गरी उच्च प्रतिफल दिने बैंक, वित्तीय संस्था तथा सञ्जालमा तरल लगानी गरिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • विशिष्टिकृत संघहरूमा गरिएको लगानी जगेडा कोषको ०.५ प्रतिशतभन्दा बढी नभएको । भएमा जोखिम खर्च कटाई संस्थागत पुँजी गणना गरिनेछ । सो भन्दा बढी लगानी भएको अवस्थामा सो बढी भएको रकमलाई संस्थागत कोषमा जोखिम खर्चको रूपमा घटाई गणना गरिनेछ । • वित्तीय लगानी भएको २ वर्षपश्चात यदि त्यसबाट कुनै प्रतिफल प्राप्त भएको छैन भने सो मा प्रत्येक वर्ष २० प्रतिशतका दरले जोखिम खर्च व्यवस्था गर्नुपर्नेछ । जोखिम खर्च व्यवस्था नगरेको हकमा शुद्ध संस्थागत पुँजीमा आवश्यक जोखिम खर्च बराबरले घटाएर गणना गरिनेछ ।	कुल सम्पत्तिको २० प्रतिशतभन्दा बढी तरल लगानी रहेको र ५ प्रतिशतभन्दा बढी वित्तीय लगानी	उच्च	३
		कुल सम्पत्तिको १६ देखि २० प्रतिशतसम्म तरल लगानी रहेका, योजनामा आधारित २ देखि ५ प्रतिशतसम्म	मध्यम	२
		कुल सम्पत्तिको १० देखि १६ प्रतिशतसम्म तरल लगानी रहेको र योजनामा आधारित २ प्रतिशतसम्म	सामान्य	१

८. E4 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा गैह्र वित्तीय लगानी : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • लगानी हिसाब	• गैह्र वित्तीय लगानी भन्नाले सहकारी सञ्जाल (नेफ्स्कून, जिल्ला संघ, प्रदेश संघ, सहकारी बैंकहरू) बाहेकको अन्यत्र गरिएको लगानी सम्फिनु पर्दछ । • कुल गैह्र वित्तीय लगानीलाई कुल सम्पत्तिले भाग गरी आएको अंकको प्रतिशत हो । ***स्मरण : प्रारम्भिक सहकारी संस्थामा शेयर लगानी एवं तरलता व्यवस्थापन गरिएको भएमा यस सूचकमा न्यूनतम अंक मात्र प्रदान गरिनेछ ।***	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा ५ प्रतिशतभन्दा बढी	उच्च	३
		कुल सम्पत्तिके अनुपातमा ५ प्रतिशतसम्म	मध्यम	२
		कुल सम्पत्तिको शून्य प्रतिशत	सामान्य	१

९. E5 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा बचत : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • संस्थाको बचत नीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • बचत उत्पादनका क्याटलक • बचत वृद्धिको रणनीतिक योजना तथा लक्ष्यहरू	• बचत भार निर्धारण गरी नियमित बचत कम्तीमा ३० प्रतिशत, आवधिक बचत बढीमा २० प्रतिशत, धन सिर्जना गर्ने बचत कम्तीमा १५ प्रतिशत र बाँकी अन्य बचतले हिस्सा ओगटेको छ छैन एकिन गर्नुपर्दछ । • कम्तीमा ९० प्रतिशत सदस्यहरूले नियमित बचत गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • लामो अवधिको धन सिर्जना गर्ने बचत (जस्तैः पेन्शन बचत) योजनाहरूमा पनि ब्याजदर संशोधन योग्य भएको हुनुपर्दछ । • कम्तीमा त्रैमासिक रूपमा ब्याज पुँजीकरण वा प्रदान गर्ने प्रणालीको विकास भए नभएको निश्चित गर्नुपर्दछ । ब्याज गणना गर्दा दैनिक मौजदातको आधारमा गरिए नगरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • तीन वर्षभन्दा लामो अवधिको आवधिक बचत नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • बचतको सेवा विकास गर्दा लक्षित सदस्यको किटान भए नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • लक्षित सदस्यको कम्तीमा एक तिहाई सदस्यले बचत सेवा उपयोग गरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • प्राकृतिक व्यक्ति तथा सहकारी ऐन २०७४ को दफा ३० बमोजिमका सदस्यहरूको बचत मात्र स्वीकार गर्नुपर्ने । • प्राथमिक पुंजीकोषको १५ गुणाभन्दा बढी बचत संकलन नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • बचत फिर्तामा बन्देज नभएको । नियमित बचत कम्तीमा ५ बर्षसम्म फिर्ता हुने नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऐच्छिक खातामा भुक्तानी पुर्जा भएको । • बचत खाता भिडान र पुन परीक्षण कम्तीमा महिनामा एक पटक अनिवार्य गरिएको। • कमिसनमा बचत संकलन नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल बचतलाई कुल सम्पत्तिले भाग गरी प्रतिशत निकाल्नु पर्दछ । • धन सिर्जना गर्ने बचत भन्नाले उद्देश्यमा आधारित बचत शीर्षकहरू जसमा बचत सुरू गरेको कम्तिमा १ वर्षभन्दा अगावै विशेष अवस्थाबाहेक नभिक्ने गरी समय तोकेर वा नतोकि क्रमिक रूपमा गर्दै लगेको बचतलाई सम्फनुपर्दछ । भिक्ने विशेष अवस्था भन्नाले बचत कर्ता वा निजको परिवार बिरामी भएको वा कुनै विपद्मा परेको अवस्थालाई बुभिन्छ । • लामो समयसम्म स्थिर ब्याजदर रहने गरी बचतका योजनाहरू सञ्चालनमा नरहेको सुनिश्चित गनुपर्दछ । ***स्मरण : सदस्यको दैनिक औषत आम्दानीको १ दिनको रकम मासिक बचत गर्ने अभ्यास रहेको हुनुपर्दछ । दुई तिहाई सदस्यले मासिक रूपमा अनिवार्य बचत नगरेको पाईएमा उक्त संस्था ब्राण्ड प्राप्तिको निमित्त अयोग्य ठहरिनेछ ।***	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूको बचत ८० प्रतिशतभन्दा बढी वा ७० प्रतिशतभन्दा कम भएको, कुल बचतमा नियमित बचतको अंश २० प्रतिशतभन्दा कम रहेको, आवधिक बचत ३० प्रतिशतभन्दा माथि रहेको, धन सिर्जना गर्ने बचत २ भन्दा कम रहेको	उच्च	३
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूको बचत ७५ देखि ८० प्रतिशत भएको, कुल बचतमा नियमित बचतको अंश २० देखि ३० प्रतिशत रहेको, आवधिक बचत २० देखि ३० प्रतिशत रहेको, धन सिर्जना गर्ने बचत ३ वटा रहेको	मध्यम	२
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूको बचत ७० देखि ७५ प्रतिशत भएको, कुल बचतमा नियमित बचतको अंश ३० प्रतिशतभन्दा माथि रहेको, आवधिक बचत २० प्रतिशतभन्दा कम रहेको, धन सिर्जना गर्ने बचत ५ भन्दा बढी रहेको र कम्तिमा ५ वटा कामयावी तथा ती मध्ये ३ वटा धन सिर्जना गर्ने बचतका सेवाहरू भएको	सामान्य	१

१०. E6 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा बाह्य ऋण : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • बाह्य ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • संस्थाको विनियम	• संस्थामा वाह्य ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सदस्यको बचतमा तिरेको ब्याजभन्दा बाह्य ऋणमा तिरेको ब्याज कम लागतको भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • पर्ल्स विश्लेषण अनुसार तरलता व्यवस्थापनका लागि मात्र बाह्य ऋण लिने व्यवस्था भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • तरलता व्यवस्थापन भई बाँकी रहेको बाह्य ऋण अनिवार्य रूपमा सदस्यहरूमा लगानी भएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • साकोसको विनियममा वाह्य ऋण लिन सक्ने प्रावधान भएको हुनुपर्दछ । • संस्थाले चाहेको समयमा फिर्ता गर्न पाउने शर्त भएको ऋण मात्र स्वीकार गर्नुपर्दछ । • प्रारम्भिक सहकारी संस्थाले-प्रारम्भिक सहकारीसँग ऋण कारोबार नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • अनुबन्धित ऋण (अवधिभन्दा अगाडि तिरेमा थप शुल्क लाग्ने) नलिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । (स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : कुनै पनि साकोसमा १० प्रतिशतभन्दा बढी बाह्य ऋण भएमा उक्त संस्था जोखिम युक्त हो । अन्य सूचकबाट ५० भन्दा कम अंक आए पनि गणना ५० भन्दा बढी नै गरिनेछ)	वाह्य ऋणनीति नभएको र वाह्य ऋण १० प्रतिशतभन्दा बढी भएको	उच्च	३
		अद्यावधिक वाह्य ऋणनीति नभएको र वाह्य ऋण ५ देखि १० प्रतिशत भएको	मध्यम	२
		अद्यावधिक वाह्य ऋणनीति भएको तथा वाह्य ऋण ५ प्रतिशतभन्दा कम भएको	सामान्य	१

११. E7 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शेयर : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • शेयर दर्ता किताब • निर्वाचन नीति • संस्थाको विनियम • वार्षिक योजना • शेयर खाताको विवरण • शेयर प्रमाणपत्रको अर्धकट्टी • शेयर नीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक	• साकोसमा कुनै एकै व्यक्तिको कुल शेयर पुँजीको बीस प्रतिशतभन्दा बढी शेयर रकम नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • सबै शेयरको प्रमाणपत्र जारी गरेका एकिन गर्नुपर्दछ । • शेयर रकम प्रतिकित्ता मूल्य रू. १०० हुनुपर्दछ । • शेयर सधैं खुल्ला भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कम्तीमा कुल सम्पत्तिको अनुपातमा १० देखि २० प्रतिशत हुने गरी नियमित शेयर वृद्धिको कार्यक्रम भए नभएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • औषत चुक्ता शेयर अंकको बराबर शेयर लगानी गर्ने सदस्यहरू कम्तीमा ३० प्रतिशत भए नभएको । • शेयर रकमको अंकित मूल्यभन्दा थप रकम लिने व्यवस्थाको नीतिगत र व्यावहारिक अभ्यास नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्ने । • ऋण असुलीमा सामान्य अवस्थामा शेयरबाट नगरेको सुनिश्चित गर्ने । • ऋण सेवा प्रयोग गर्दा कम्तीमा संस्थाले तोकेको स्तरमा शेयर सहभागिता भए नभएको सुनिश्चित गर्ने । जस्तै ऋण प्रवाह भएको रकमको ०.५ प्रतिशत । • निर्वाचन नीतिमा संस्थागत(कानूनी व्यक्ति) सदस्यले निर्वाचित हुन तथा मतदान गर्न नपाउने व्यवस्था भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूको शेयर ५ प्रतिशत भन्दा कम वा ३० प्रतिशतभन्दा बढी भएको । एक व्यक्तिको २० प्रतिशतभन्दा बढी शेयर रकम भएको । औषत शेयरभन्दा बढी हुने सदस्य ३० प्रतिशतभन्दा कम भएको । ३० प्रतिशतभन्दा कम सदस्यमा औषत शेयर पुँजीभन्दा माथि शेयर रहेको ।	उच्च	३
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूको शेयर ५ देखि १० वा २० देखि ३० प्रतिशत भएको, साकोसमा एक व्यक्तिको २० प्रतिशतभन्दा बढी शेयर रकम नभएको ३० देखि ४० प्रतिशत सदस्यको औषत शेयर पुँजीभन्दा माथि शेयर रहेको ।	मध्यम	२
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सदस्यहरूको शेयर १० देखि २० प्रतिशत भएको, साकोसमा एक व्यक्तिको २० प्रतिशतभन्दा बढी शेयर रकम नभएको र कम्तिमा कुल सम्पत्तिको अनुपातमा १० देखि २० प्रतिशत हुने गरी नियमित शेयर वृद्धिको कार्यक्रम भएको । ४० प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यको औषत शेयर पुँजीभन्दा माथि शेयर रहेको ।	सामान्य	१

१२. E9 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्धसंस्थागत पुँजी : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • कोष व्यवस्थापन नीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक	• विनियममा उल्लेखित व्यवस्था अनुरूप कोषको व्यवस्था रहेको र कोष ब्यवस्थापन कार्यविधिमा उल्लेखित व्यवस्था अनुरूप कोष परिचालन भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल संस्थागत पुँजीअर्न्तगत संस्थाको वासलातमा रहेको सामान्य जगेडा कोष, घाटा पूर्ति कोष, • रकम जोडेर गणना गर्नुपर्दछ । यस व्यवस्था संस्थाको कोष व्यवस्थापन नीतिमा भएको हुनुपर्दछ । • भाखा नाघेको ऋणको लागि १०० प्रतिशत, ३५ प्रतिशत र अतिरिक्त ऋण सुरक्षण कोष १ प्रतिशत पूर्ण व्यवस्था भए नभएको निश्चित गर्नुपर्दछ, साथै व्यवस्था नपुग भएको भए घटाएर मात्र गणना गर्नुपर्दछ । साथै शुद्ध संस्थागत पुँजी गणना गर्दा सञ्चित नोक्सानी र चालु आ. ब. को नोक्सानी रकम समेत घटाएर गणना गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • वार्षिक रूपमा शुद्धसंस्थागत पुँजी वृद्धिको योजना भएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल संस्थागत पुँजी र शुद्ध संस्थागत पुँजी बराबर भएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • संस्थाको कोष व्यवस्थापनको लागि नीतिको विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • संस्थाको स्थिर सम्पत्ति विक्रिबाट प्राप्त रकम जुन अंकित मुल्यभन्दा माथि हुन्छ सो जगेडाकोषमा जम्मा गरेको कुरा सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • समस्या ग्रस्त सम्पत्तिको परीक्षण गरिएको सुनिश्चित गरी कुल संस्थागत पुँजीबाट घटाउनु पर्ने छ । • विनियमको व्यवस्थाअनुरूप कोष बाँडफाँड नरहेको, कोष व्यवस्थापन कार्यविधि नरहेको, कोष व्यवस्थापन कार्यविधिको व्यवस्था अनुरूप कोष परिचालन नभएको खण्डमा यस सूचकबाट प्राप्त अंकमा ०.५ अंक घटाउनु पर्दछ । ***(स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : कुनै साकोसमा शुद्ध संस्थागत पुँजीको अनुपात ५ प्रतिशतभन्दा कम भएमा प्राप्ताङ्क ५० भन्दा कम भए पनि कुल प्राप्ताङ्क ५० भन्दा बढी नै भएको मानिने छ ।***	साकोसमा कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध संस्थागत पुँजी ५ प्रतिशतभन्दा कम	उच्च	३
		साकोसमा कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध संस्थागत पुँजी ५ देखि १० प्रतिशत	मध्यम	२
		साकोसमा कुल सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध संस्थागत पुँजी १० प्रतिशतभन्दा बढी	सामान्य	१

सम्पतिको गुणस्तर: (Assets Quality)

१३. A1 - कुल ऋणको अनुपातमा भाखा नाघेको ऋण : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • यसै मार्गदर्शनको अनुसूची १ बमोजिमको प्रमाणित ऋण वर्गीकरण (Loan aging report) प्रतिवेदन, • संस्थाको विधुतीय अभिलेख • ऋणका फाइलहरू • ऋणनीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • भाखा नाघेको ऋण असुली नीतिको विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • धितो मूल्यांकन नीतिको विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • पत्र ताकेता रजिष्टर तथा फोन ताकेता रजिष्टर	**यो सूचक अनिवार्य सूचक हो । पर्ल्स अनुपातमा भाखा नाघेको ऋण ५ प्रतिशतभन्दा बढी कायम भएमा अन्तिम परीक्षण हुने छैन ।** • ऋण वर्गीकरण (Loan aging report) प्रतिवेदनको शुद्धता कायम गरी तयार गरी पेस गर्नु साकोसको दायित्व हो तर सो प्रतिवेदनको निश्पक्षढंगबाट अध्ययन गरी परीक्षण गर्नुपर्दछ । • ऋण लगानी सम्झौता अनुसार भुक्तानी गर्नुपर्ने ब्याज/किस्ता भुक्तानी नभएको १ दिनदेखि नै भाखा नाघेको ऋणमा गणना गर्नुपर्दछ । • वासलातमा देखिएको लगानीमा रहेको ऋणको अंक र ऋण वर्गीकरण (Loan aging report) प्रतिवेदनमा देखिएको अंक बराबर हुनुपर्दछ । • ऋणीलाई किस्ता आउनु अगावै एस.एम.एस वा टेलिफोनबाट जानकारी दिने गरेको कुराको निश्चित गर्नुपर्दछ । • भाखा नाघेको ऋण असुली र खर्च व्यवस्थाका लागि नीतिगत व्यवस्था भए नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • ऋण नवीकरण नगरिएको निश्चित गर्नुपर्दछ । ऋण नवीकरण भएको देखिएमा उक्त ऋणको नियमानुसारको सुरक्षण कोषको व्यवस्था भएको हुनुपर्दछ । उक्त रकम घटाउँदा शुद्धसंस्थागत पुँजी कमी हुन आएमा वा ऋण सुरक्षण कोषमा रकम नपुग भएमा अन्तिम परीक्षण गर्नु हुँदैन । • ऋण लगानी प्रक्रिया प्रभावकारी भए नभएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • ऋणमा पैदा हुने जोखिमको पूर्व विश्लेषण गर्ने गरिएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋण लगानी गर्दा क्षमतामा आधारित ऋण लगानी भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । (स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : कुनै साकोसमा भाखा नाघेको ऋणको अनुपात ५ प्रतिशतभन्दा बढी भएमा प्राप्ताङ्क ५० भन्दा कम भए पनि कुल प्राप्ताङ्क ५० भन्दा बढी नै भएको मानिने छ ।)	सबै ऋणहरूको अनुसूची १ बमोजिमको मासिक प्रतिवेदन नभएको तथा साकोसमा कुल ऋणको अनुपातमा कुल भाखा नाघेको ऋण १० प्रतिशत भन्दा बढी रहेको	उच्च	३
		सबै ऋणहरूको अनुसूची १ बमोजिमको मासिक प्रतिवेदन नभएको तथा साकोसमा कुल ऋणको अनुपातमा कुल भाखा नाघेको ऋण विगत ६ महिना देखि ५ देखि १० प्रतिशत रहेको	मध्यम	२
		सबै ऋणहरूको अनुसूची १ बमोजिमको मासिक प्रतिवेदन भएको तथा साकोसमा कुल ऋणको अनुपातमा कुल भाखा नाघेको ऋण विगत ६ महिना देखि ५ प्रतिशतभन्दा कम रहेको ।	सामान्य	१

१४. A2 - कुल सम्पत्तिको अनुपातमा नकमाउने सम्पत्तिको प्रतिशत (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • स्थिर सम्पत्ति आर्जन तथा व्यवस्थापन नीति • राफसाफ नीति • स्थिर सम्पत्तिको अभिलेखहरू	• स्थिर सम्पत्ति आर्जन तथा व्यवस्थापन नीति र राफसाफ नीतिको विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिकको अवस्थाको एकिन गर्नुपर्दछ । • शुद्ध संस्थागत पुँजीको बढीमा ५० प्रतिशतभन्दा बढी स्थिर सम्पत्तिमा लगानी नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • पेश्की दुरूपयोग नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । संस्थागत कामको लागि बाहेक मात्र पेश्की नलिएको एकिन गर्नुपर्दछ । काम सकिएको १५ दिनमा पेश्की फछ्र्यौट भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सबै स्थिर सम्पत्तिहरूको उचित अभिलेखीकरण र व्यवस्थापन गरे नगरेको निश्चित गर्नुपर्दछ । एकमुष्ठ रूपमा ह्रासकट्टी गरेको हुनु हुदैन । सबै स्थिर सम्पत्तिमा कोडिङ्ग गर्नुपर्दछ । • नकमाउने सम्पत्तिमा पाउन बाँकी ब्याज जोडे नजोडेको हेर्नुपर्दछ । • कर तिर्नु पर्ने स्थिर सम्पत्तिको नियमानुसार कर तिरे नतिरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • समस्याग्रस्त सम्पत्तिको अपलेखन गर्ने नीतिगत व्यवस्था भए नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • नियमानुसार ह्रासकट्टी गरे नगरेको हेर्नु पर्दछ । • सम्पत्ति सामान संस्थाको हितको लागि प्रयोग भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ। • रू १००० भन्दा कम मुल्य वा एक वर्षभन्दा कम आयु भएका र उपयोगिता नभएका सामानहरू अनिवार्य राफसाफ गरे नगरेको । • सम्पत्ति सामानको बीमा गरिएको नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • स्थिर सम्पत्तिको वार्षिक स्थलगत रूपमा सदुपयोगिता परीक्षण भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । ***(नकमाउने सम्पत्ति भन्नाले : स्थिर सम्पत्ति, अन्य सम्पत्ति, प्रतिफल प्राप्त नभएको तरल र वित्तीय लगानी, तरल सम्पत्ति, पाउनुपर्ने रकम, पाउनुपर्ने पाकेको ब्याज, गैह्र बैकिङ्ग सम्पत्ति, धरौटी रकमको जोडलाई बुझ्नुपर्दछ ।)***	साकोसमा स्थिर सम्पत्ति आर्जनसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था नभएको र कुल सम्पत्तिको अनुपातमा आयआर्जन नगर्ने सम्पत्ति ५ प्रतिशतभन्दा बढी र २ प्रतिशतभन्दा कम रहेको	उच्च	३
		साकोसमा स्थिर सम्पत्ति आर्जनसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था भएको र कुल सम्पत्तिको अनुपातमा आयआर्जन नगर्ने सम्पत्ति ४ देखि ५ प्रतिशत वा २ देखि ३ प्रतिशतभएको	मध्यम	२
		साकोसमा स्थिर सम्पत्ति आर्जनसम्बन्धी नीतिगत व्यवस्था भएको र कुल सम्पत्तिको अनुपातमा आयआर्जन नगर्ने सम्पत्ति ३ देखि ४ प्रतिशत भएको, नकमाउने सम्पत्तिको करको व्यवस्था समयमा नै भएको र कामयवि अवस्थामा रहेको	न्यून	१

१५. A3 - कुल आयआर्जन नगर्ने सम्पत्तिको अनुपातमा शुद्ध लागत रहित कोषको अवस्था : (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • कोष हिसाब	• लागत रहित कोषहरूको परीक्षण गरी शुद्ध रहेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • १ बर्षभन्दा बढी समय स्विकार गरिएको गैह्र बैकिङ्ग सम्पत्ति नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुल लागत रहित कोषहरूको अंकलाई नकमाउने सम्पत्तिले भाग गरी प्रतिशतमा गणना गरिनुपर्दछ । • यस सूचकको गणना गर्दा संस्थागत कोष (जगेडा कोष, घाटापूर्ति कोष)लाई मात्र लागत रहित कोषको रूपमा गणना गरिनेछ । ***नोट : शुद्ध लागत रहित कोष २०० प्रतिशतभन्दा बढी भएतापनि सदस्यलाई दिन सकिने सेवा सुविधालाई ध्यान नदिएको र आवश्यक भौतिक व्यवस्थापन नभएको पाइएमा २ अंक प्रदान गर्नुपर्दछ ।*** ***यो सूचक अनिवार्य सूचक हो । यदि यसमा १५० प्रतिशतभन्दा कम भएमा कुलमा ५० भन्दा बढी अंक आएको मानिने छ ।***	१५० प्रतिशतभन्दा कम	उच्च	३
		१५० देखि २०० प्रतिशत	मध्यम	२
		२०० प्रतिशतभन्दा बढि	सामान्य	१

प्रतिफल दर र लागत : (Rate of return and cost)

१६. R1 - औषत कुल शुद्ध ऋण लगानीको अनुपातमा ऋण लगानीबाट प्राप्त आम्दानी अवस्था :				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • ऋणबाट प्राप्त ब्याजको विवरण • संस्थाको विधुतीय अभिलेख • ऋणनीति	• साकोसको ऋणनीतिमा कायम गरिएको ऋणहरूको औषत ब्याजदर गणना गरिनुपर्दछ । • साकोसले बर्ष भरिमा प्राप्त गरेको व्यजको आधारमा कुल शुद्ध ऋणअनुसार कायम भएको औषत ब्याजदर गणना गर्नुपर्दछ। • बजार दर (आन्तरिक रूपमा बचतमा दिएको ब्याज, प्रतिस्पर्धीहरूको ब्याजदर तथा ने.रा.बै. ले लामो समयको बचतमा दिएको ब्याज) अध्ययन गरिनुपर्दछ । • यस प्रयोजनको लागि हर्जना र व्यवस्थापन शुल्क घटाएर मात्र कुल ब्याज आम्दानीको गणना गरिनुपर्दछ । • सामान्यतया २ प्रतिशत ऋणको ब्याज आम्दानी गणनालाई परीक्षण गरिनुपर्दछ । • DOSARI मा लगानी भएको ऋणमा विभेदपूर्ण ढंगबाट लगानी नभएको सुनिश्चितता गरिनुपर्दछ । • बजेटमा व्यवस्था भएको भन्दा बढी रकम ब्याज छुट नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ र ब्याज छुट प्रदान गर्दा सदस्यहरूमा विभेद नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	नीतिमा तोकिएभन्दा २ प्रतिशत भन्दा बढी फरक र बजार दरको अध्ययन नगरिएको	उच्च	३
		नीतिमा तोकिए भन्दा एक प्रतिशत कम वा बढी र बजार दरको अध्यायन नगरिएको ।	मध्यम	२
		ऋणनीतिमा तोकिएको ब्याजदर अनुसार, बजार भन्दा बढिमा एक प्रतिशतसम्म कम वा बराबरी	सामान्य	१

१७. R2 & R3 - औषत तरल लगानीको अनुपातमा प्राप्त आम्दानी R2 र वित्तीय लगानीमा प्राप्त आम्दानी R3 :				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • संस्थाको विनियम • सम्झौतहरू	• तरल लगानीबाट प्राप्त ब्याज सम्झौताअनुसार प्राप्ति भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • वित्तीय लगानीबाट प्राप्त प्रतिफल सम्झौताअनुसार र प्रतिस्पर्धी रूपमा प्राप्ति भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • तरल लगानी र वित्तीय लगानीबाट प्राप्त आम्दानी छुट्याई फरक फरक आम्दानी शीर्षकमा लेखा राखिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	सम्झौताअनुसार नभएको र प्रतिस्पर्धी आम्दानी तथा प्रतिफल प्राप्त नभएको	उच्च	३
		सम्झौताअनुसार र प्रतिस्पर्धी रूपमा बजारदर अनुसार आम्दानी तथा प्रतिफल प्राप्त भएको	मध्यम	२
		सम्झौताअनुसार र प्रतिस्पर्धी रूपमा बजार दरभन्दा बढी आम्दानी तथा प्रति(फल प्राप्त भएको	सामान्य	१

१८. R5-औषत बचतको अनुपातमा बचतमा तिरेको ब्याज खर्च र R6-औषत बाह्य ऋणको अनुपातमा बाह्य ऋणमा तिरेको ब्याज खर्चको अवस्था:				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • बचतलाई तिरेको ब्याजको विवरण • संस्थाको विधुतीय अभिलेख • बचत	• साकोसको बचत नीतिमा कायम गरिएको बचतहरूको औषत ब्याजदर गणना गरिनुपर्दछ । • साकोसले बर्ष भरिमा खर्च लेखेको ब्याजको आधारमा कुल बचतअनुसार कायम भएको औषत ब्याजदर गणना गर्नुपर्दछ। • बजार दर (आन्तरिक रूपमा बचतमा दिएको ब्याज, प्रतिस्पर्धीहरूको ब्याजदर तथा ने.रा.बै ले लामो समयको बचतमा दिएको ब्याज) अध्ययन गरिनुपर्दछ ।	नीतिमा तोकिएभन्दा २ प्रतिशत भन्दा बढी फरक र बजार दरको अध्ययन नगरिएको	उच्च	३
		नीतिमा तोकिएभन्दा एक प्रतिशत कम वा बढी र बजार दरको अध्ययन नगरिएको	मध्यम	२

	• यस प्रयोजनको लागि प्रवर्द्धन खर्च घटाएर मात्र कुल ब्याज खर्चको गणना गरिनुपर्दछ । • सामान्यतया १ प्रतिशत बचत खाताको ब्याज खर्च गणना परीक्षण गरिनुपर्दछ । • DOSARI बाट बचत गरिएको रकममा विभेदपूर्ण नरहेको सुनिश्चितता गरिनुपर्दछ । • सफ्टवेयरले सम्पूर्ण बचत खाताको दैनिक रूपमा ब्याज खर्च लेखांकन गरी भुक्तानी दिनुपर्ने हिसाबमा राखी कम्तीमा बचत खातामा त्रैमासिक रूपमा भुक्तानी भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • कार्यालय प्रमुखको यथोचित कारण सहितको लिखित निर्देशनबाहेक ब्याज खर्च म्यानुअल भौचरमार्फत नजनाईएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • एक आ.व.मा राखिएको बचतमा उक्त आ.व.भित्र ब्याज खर्च लेखिएको सुनिश्चितता गरिनुपर्दछ । • संस्थामा वाह्य ऋणको ब्याज बजारदर अनुसार भुक्तानी गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सदस्यको बचतलाई तिरेको औषत भारित ब्याजदरभन्दा बाह्य ऋणमा भुक्तानी गर्ने ब्याजदर बराबर वा कम भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • वाह्य ऋणमा हर्जना र पूर्व भुक्तानी शुल्क नतिरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	बचत नीतिमा तोकिएको ब्याजदर अनुसार, बजार भन्दा बढिमा एक प्रतिशतसम्म बढी वा वराबरी	सामान्य	१

१९. R7 - औषत शेयरमा शेयर लाभांश				**(३)**
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • लेखापरीक्षण प्रतिवेदन • सदस्यता नीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • लाभांश वितरणको अभिलेख वा विधुतीय अभिलेख	• न्यूनतम शेयर खरिद गर्ने सदस्यले पनि शेयरमा निर्धारित लाभांश प्राप्त गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • शेयर खरिद गरेको दिनदेखि नै लाभांश प्राप्त गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • लाभांश वितरण गर्दा नियमानुसार कर कट्टी गरेको निश्चित गर्नुपर्दछ । • शेयर लाभांशमा विभेद नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • लाभांश कोषमा जतिसुकै रकम गएको भएतापनि शेयरको १८ प्रतिशत भन्दा बढी लाभांश वितरण नगरको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • शेयर लाभांश कोषबाट मात्र लाभांश वितरण भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । शेयर वोनसमा संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष जोडेर शेयर बोनसमा बाँडफाँड नगरेको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । गरेमा उच्च जोखिम स्तरमा राखिनेछ । • शेयर लाभांश कोषको प्रतिशत आवश्यकताअनुसार विनियम संशोधन गरे नगरेको ।	साकोसले औषत शेयरको १८ प्रतिशतभन्दा बढी तर आन्तरिक बचतमा तिरेको अधिकतम ब्याज भन्दा कम हुने गरी लाभांश कोषबाट वा अन्य गैह्र कानूनी तरिकाबाट वितरण गरेको ।	उच्च	३
		साकोसले औषत शेयरको १८ प्रतिशत भन्दा कम तर आन्तरिक बचतमा तिरेको अधिकतम ब्याज बराबर हुने गरी लाभांश कोषबाट असोज मसान्तभित्र वितरण गरेको ।	मध्यम	२
		साकोसले औषत शेयरको१८ प्रतिशतभन्दा कम तर आन्तरिक बचतमा तिरेको अधिकतम ब्याज भन्दा बढी हुने गरी लाभांश कोषबाट असोज मसान्तभित्र वितरण गरेको ।	सामान्य	१

२०. R9 - औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा सञ्चालन खर्च (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • तलब तथा भत्ताको सिटरोल • संस्थाको आर्थिक प्रशासनिक नीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक	• संस्थाको वित्तीय खर्च बाहेकको अन्य सबै खर्च संचालन खर्चमा परे नपरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • लेखापरीक्षण खर्च तथा ह्रासकट्टी खर्च अनिवार्य रूपमा संचालन खर्चमा परेको हुनुपर्दछ • कुनै पनि सञ्चालक समितिका पदाधिकारी वा सदस्यले स्पष्ट रूपमा देखिने लागत बाहेकको कुनै पनि स्वरूपको नियमित खर्च भुक्तानी नलिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • मानव संशाधन व्यवस्थापन कार्यविधि श्रम ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुरुप भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । कुल संचालन खर्चमा कम्तिमा ४० प्रतिशत खर्च कर्मचारी खर्च भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • संचालन खर्च योजना तथा बजेटमा आधारित भएको नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ऋणमा दिएको रिवेटलाई संचालन खर्चमा समावेश गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • पद, श्रेणी र तहगत रूपमा कर्मचारीहरूको तलब मान मिलान गरेको हुनुपर्दछ । • खर्च दाबी गर्न नमिल्ने खर्च भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • साना नगदी कोष बाहेकका रकमको भुक्तानी गर्दा बैंक चेकबाट मात्र भुक्तानी गर्नुपर्ने छ । बैंक चेकमार्फत रकम भुक्तानी गर्न नसकिने अवस्थामा अर्थात् रकम प्राप्त गर्नेको बैंक खाता नरहेमा सम्बन्धित प्रापकको बैंक खाता नरहेको पत्र रहे नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • संस्थामा तल्लो तहमा कार्यरत कर्मचारी र माथिल्लो तहमा कार्यरत कर्मचारीको मासिक तलबमान १:१० को अनुपातभित्र रहे नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । ***(स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : बाह्य ऋणको ब्याज खर्च वित्तीय खर्चमा लेख्नु पर्दछ । यसलाई संचालन खर्चमा लेख्नु हुँदैन । बाह्य ऋण लिंदा लागेको प्रशासनिक खर्चहरू संचालन खर्चमा समावेश गर्नुपर्दछ । जोखिम कोष खर्च संचालन खर्च होइन)***	औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक सञ्चालन खर्च २ भन्दा कम वा ५ प्रतिशतभन्दा बढी कायम भएमा ।	उच्च	३
		औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक सञ्चालन खर्च २ देखि ३ वा ४ देखि ५ सम्म ।	मध्यम	२
		औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक सञ्चालन खर्च ३ देखि ४ प्रतिशतसम्म कायम भएको ।	सामान्य	१

२१. R12 -औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा खुद बचत (मुनाफा) (१)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	नतिजा		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वित्तीय स्थिति विवरण पत्र, आय विवरण पत्र र पर्ल्स विश्लेषण) • आर्थिक प्रशासन कार्यविधि • वार्षिक योजना तथा बजेट • ब्याज खर्च सिट	• वार्षिक साधारण सभाबाट स्विकृत योजना तथा बजेटबमोजिम कार्यक्रम र बजेटको सीमाभित्र रही खर्च भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • अघिल्लो आ.व. को कुल खर्चको एक तिहाई खर्चको सिमाभित्र रहि आ.व. को सुभारम्भमा नै सञ्चालक समितिले पेश्की बजेट ल्याए नल्याएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । वार्षिक साधारण सभासम्म पेश्की बजेटको सिमाभित्र रही खर्च गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • वार्षिक साधारण समाभा पेश्की बजेट, अघिल्लो दिनसम्मको खर्च विवरण प्रस्तुत गरी पूरक बजेट स्विकृत गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक खुद बचत २ प्रतिशत भन्दा बढी भएको । वार्षिक लक्ष्य र बजेटको पूर्ण कार्यान्वयन भएको ।	उच्च	३

• वार्षिक साधारण सभाको निर्णय पुस्तिका	• कार्यक्रम गर्दा मितव्ययी एवं प्रभावकारिता वृद्धिउन्मुख रहे नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । आर्थिक प्रशासन कार्यविधिमा बजेटको रकमान्तरको व्यवस्था रहे नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कुनै उपशीर्षकमा बजेटको अपर्याप्तता महशुस गरी सञ्चालक समितिको बैठकले नीतिगत व्यवस्थाको आधारमा बजेट रकमान्तर गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणको औषत भारित ब्याजदर बमोजिमको ब्याज आम्दानी भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • बचत र बाह्य ऋणको औषत भारित ब्याजदर बमोजिमको ब्याज खर्च भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • स्थिर सम्पत्तिको किताबी मुल्यको ७ प्रतिशतभन्दा बढी मर्मत सम्भार खर्च भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • नियमानुसार ह्रासकट्टी खर्च भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणको गुणस्तर बमोजिम नियमानुसार ऋण सुरक्षण कोषको व्यवस्था भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • संस्थाले नियमानुसार आयकर व्यवस्था गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । आयकर व्यवस्था गर्दा अग्रिम रूपमा आयकर जम्मा गरेको र अग्रिम भुक्तानी कर समायोजन गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । ***यस सूचकको गणना आयकर व्यवस्था पछिको खुद बचतलाई औषत सम्पत्तिले भाग गरेको हुनुपर्दछ ।***	औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक खुद बचत १.५ प्रतिशतभन्दा बढी भएको । वार्षिक लक्ष्य र बजेटको पूर्ण कार्यान्वयन भएको ।	मध्यम	२
		औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक खुद बचत १ प्रतिशत भन्दा बढी भएको । वार्षिक लक्ष्य र बजेटको पूर्ण कार्यान्वयन भएको ।	सामान्य	१
		औषत कुल सम्पत्तिको अनुपातमा वार्षिक खुद बचत १ प्रतिशतभन्दा कम भएको । वार्षिक लक्ष्य र बजेटको पूर्ण कार्यान्वयन नभएको ।	कमजोर	०.२५

तरलता (Liquidity)

२२. L1 - कुल सम्पत्ति र कुल बचतको अनुपातमा तरलता (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • बैंक मौज्दात अभिलेख (विधुतीय अभिलेख समेत) • भल्ट रजिष्टर • बैंक रिकन्सिलेसन विवरण	• केन्द्रीकृत जोखिमलाई ध्यान दिई तरलता व्यवस्थापन गरेको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • बैंक, विषयगत संघमा रहेको तरलताको अवस्थाको अध्ययन गर्नुपर्दछ । • समान प्रकृतिका सहकारी संस्थाहरूमा बचत नराखेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • तरलताबाट हुने आर्जन औषत बजारदरभन्दा बढी वा बराबर हुनुपर्ने छ । • तरलता गणना गर्दा मासिक औषतमा परीक्षण गुर्न पर्दछ । • तरलताको अलग्गै प्रतिवेदन सञ्चालक समितिलाई दिनु पर्दछ । • तरलता व्यवस्थापन गर्दा साकोस सञ्जाललाई प्राथमिकता दिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • १ महिनाभित्रमा तरलतामा परिणत हुने आवधिक बचतहरूलाई मात्र तरलतामा गणना गर्न सकिनेछ । • जतिसुकै समयको मुद्धती बचतलाई तरलतामा गणना नगरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • दैनिक नगद ब्यालेन्स परीक्षण गरिनुपर्दछ । मार्गमा रहेको नगदको विवरण राखिएको हुनुपर्दछ । (स्मरण गर्नुपर्ने कुरा : तरल सम्पत्ति भनेको नगद वा सामान्य अवस्थामा २४ घण्टाभित्र नगदमा परिणत हुने वित्तीय नीतिमा कम्तीमा पर्ल्सको स्तरअनुसार तरलता राख्ने व्यवस्था भएको नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ ।)	कुल सम्पत्तिको अनुपातमा ५ प्रतिशत भन्दा कम तथा कुल बचतको अनुपातमा १० प्रतिशतभन्दा कम कायम राख्ने गरेको	उच्च	३
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा ५ देखि १० प्रतिशत तथा कुल बचतको अनुपातमा १० प्रतिशतभन्दा कम कायम राख्ने गरेको तथा नकमाउने ।	मध्यम	२
		कुल सम्पत्तिको अनुपातमा १० देखि २० प्रतिशत र कुल बचतको आधारमा १६ देखि २५ प्रतिशत तरलता कायम राख्ने गरको तथा नकमाउने।	सामान्य	१

२३. L3 - जम्मा सम्पत्तिको अनुपातमा नकमाउने तरल सम्पत्ति				(३)
परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • भल्ट तथा काउन्टर बीमालेखहरू • भल्टबुक, मार्गस्थल नगद रजिस्टर, भल्ट चावी रजिस्टर • भल्ट रजिष्टर • नगद परिचालन नीति विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक • नगदको सुरक्षा तथा परिचालनको जिम्मेवारी प्रदानको कागजपत्रहरू • साना नगदी कोष परिचालन कार्यविधिको विकास	• वित्तीय नीतिमा पर्ल्सको स्तरअनुसार नकमाउने तरलता राख्ने व्यवस्था भएको नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • नगद परिचालन कार्य विधि भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • नकमाउने तरल सम्पत्ति भन्नाले नगद, बैंक चल्ती वा ब्याज प्राप्त नहुने खाताहरूमा भएको रकम हो । • साकोसमा रहेको नगदको सुरक्षाको लागि भल्टको व्यवस्था भए नभएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • भल्टमा रहने अधिकतम रकमको अंक वित्तीय नीतिमा तोकिएको हुनुपर्दछ र सो बराबर बीमा हुनुपर्दछ । • नगद रहने काउण्टरको पनि अधिकतम रकमको अंक वित्तीय नीतिमा तोकिएको हुनुपर्दछ र सो बराबर बीमा हुनुपर्दछ । • अधिकतम भन्दा माथि काउण्टरमा नगद प्राप्त भएमा तुरून्तै बैंक दाखिला गर्ने नगद परिचालन कार्य विधि भएको हुनुपर्दछ । • नगद डेलिभरिको बीमा अनिवार्य हुनुपर्दछ । • भल्ट बुक अनिवार्य हुनुपर्दछ र भल्टको चाबी कम्तीमा २ जनासँग रहने नीतिगत तथा अभ्यास भएको हुनुपर्दछ । • भल्टबाट नगद झिक्दा र राख्दा नोटको विवरण सहितको प्रमाणित प्रतिवेदन तयार गर्नुपर्दछ । • नगद परीक्षण गरी लेखा समितिले दिएको प्रतिवेदन भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • विदेशी मुद्रा कारोबार नगरेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	साकोसमा नकमाउने तरल सम्पत्ति १ प्रतिशत भन्दा बढी भएको, नगद राख्ने सेफ बीमा नभएको र नगद परिचालनको कार्य विधि नभएको	उच्च	३
		साकोसमा नकमाउने तरल सम्पत्ति ०.५ देखि १ प्रतिशत भएको, नगद राख्ने सेफ बीमा भएको र नगद परिचालनको कार्य विधि भएको	मध्यम	२
		साकोसमा नकमाउने तरल सम्पत्ति ०.५ प्रतिशत भन्दा कम भएको, नगदको काउण्टर, डेलिभरि तथा सेफ समेतको बीमा भएको र नगद परिचालनको कार्य विधि भएको	सामान्य	१

वृद्धिको संकेत (Sign of Growth)

२४. S10 - वार्षिक सदस्यता वृद्धिदर				(३)
परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • संस्थाको विनियम • सञ्चालक समितिको निर्णय अभिलेख • जनसंख्यासम्बन्धी तथ्याङ्क • संस्थाको विधुतीय अभिलेख • वार्षिक योजना	• संस्थाले ओगटेको कार्यक्षेत्रको कति प्रतिशत जनसंख्यालाई संस्थाले सेवा पुर्‍याई रहेको छ भन्ने कुराको तथ्यांक विश्लेषण गर्नुपर्दछ । • जनसंख्यासम्बन्धी तथ्याङ्क आधिकारिक निकायको हो होइन एकिन गर्नुपर्दछ । • परीक्षण गरेको वर्षमा संस्थाको सदस्यता त्याग गर्नेको विवरण हेर्नु पर्दछ । • सञ्चालक समितिले सदस्यता स्वीकृत गरेको र खारेजी गरेको निर्णय अभिलेखहरू हेर्नु पर्दछ । • मर्ज भएको वर्षमा मर्ज भएका जति साकोसको अघिल्लो बर्षको सदस्य संख्याबाट दोहोरिएका सदस्य संख्या घटाएर आधार अंक मानी वृद्धिदर निकाल्ने । • दोहोरो सदस्यतासम्बन्धी स्वघोषणा अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कम्तीमा १ प्रतिशत सदस्यता फाईलमा सम्बन्धित सदस्य कार्यक्षेत्रमा स्थायी अथवा अस्थायी रूपमा बसोबास गरेको आधिकारिक काजगात संलग्न रहे नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	साकोसमा वार्षिक कुल सदस्य वृद्धिदर कार्यक्षेत्रको कुल जनसंख्यामा ३० प्रतिशत संलग्न गरी नसकेको वा ५ हजार भन्दा कम सदस्य भएको संस्थाको हकमा १५ प्रतिशतभन्दा कम	उच्च	३
		साकोसमा वार्षिक कुल सदस्य वृद्धिदर कार्यक्षेत्रको कुल जनसंख्यामा ३० प्रतिशत संलग्न गरी सकेको वा ५ हजार भन्दा बढी सदस्य भएको संस्थाको हकमा २० प्रतिशतभन्दा कम	मध्यम	२
		साकोसमा वार्षिक कुल सदस्य वृद्धिदर कार्यक्षेत्रको कुल जनसंख्यामा ३० प्रतिशत वा ५ हजारभन्दा कम सदस्य भएको संस्थाको हकमा २५ प्रतिशत र सोभन्दा बढी सदस्य भएमा पर्ल्स मापदण्ड बमोजिम १५ प्रतिशतभन्दा बढी	सामान्य	१

२५. S11 - कुल सम्पत्तिको वार्षिक वृद्धिदर				(३)
परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू (वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण) • त्रिवर्षिय रणनीतिक व्यवसायिक योजना • वार्षिक योजना	• चालु आ.व. मा लिएको बाह्य ऋण र नोक्सानी रकम भए घटाएर मात्र वृद्धिदर गणना गर्नुपर्दछ । • ब्याज पुँजीकरणबाट मात्र सम्पत्ति वृद्धि नभएकोमा सुनिश्चित हुनुपर्दछ । • दीर्घकालीन योजना तथा वार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य अनुसारको वृद्धि भए नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • वर्षान्त वा अन्तिम महिनामा एकै व्यक्ति वा संस्थागत सदस्यबाट कुल सम्पत्ति वृद्धि हुने गरी बचत स्वीकार गरे नगरेको परीक्षण गर्नुपर्दछ ।	साकोसमा वार्षिक कुल सम्पत्तिको वृद्धि दर १० प्रतिशत भन्दा कम कायम रहेको	उच्च	३
		साकोसमा वार्षिक कुल सम्पत्तिको वृद्धिदर १० देखि १५ प्रतिशत कायम रहेको	मध्यम	२
		साकोसमा वार्षिक कुल सम्पत्तिको मुद्रास्फिति दरमा १० प्रतिशतले बढी भएमा ।	सामान्य	१

ऋण जोखिम (Credit Risk)

२६. ऋणनीतिको जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋण व्यवस्थापन नीति	• वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गरिएको ऋणनीति भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋणनीतिको कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋणनीति संघले उपलब्ध गराएको नमुना ऋणनीति अनुसार भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गरिएको ऋणनीति नभएको, ऋणनीतिको कार्यान्वयन नभएको, ऋणनीति संघले उपलब्ध गराएको नमुना ऋणनीति अनुसार नभएको	उच्च	३
		ऋणनीति भएको, ऋणनीतिको कार्यान्वयन भएको, ऋणनीति संघले उपलब्ध गराएको नमुना ऋणनीतिअनुसार नभएको	मध्यम	२
		वार्षिक रूपमा अद्यावधिक गरिएको ऋणनीति भएको, ऋणनीतिको कार्यान्वयन भएको, ऋणनीति संघले उपलब्ध गराएको नमुना ऋणनीतिअनुसार भएको	सामान्य	१

२७. ऋण सेवा विकास (क्षेत्रगत तथा व्यक्तिगत सीमा) जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋण व्यवस्थापन नीति • ऋण सेवा विकासको प्रक्रिया	• ऋण सेवाहरूको विकासमा सदस्यहरूको सहभागिता भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋणको क्षेत्रगत सीमा एउटा क्षेत्रमा २५ प्रतिशत नकटेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋणको व्यक्तिगत सीमा प्राथमिक पुँजीको १० प्रतिशत भन्दा बढी नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	ऋण सेवाहरूको विकासमा सदस्यहरूको सहभागिता नभएको, ऋणको क्षेत्रगत सीमा एउटा क्षेत्रमा ३० प्रतिशत माथि रहेको, ऋणको व्यक्तिगत सीमा प्राथमिक पुँजीको १० प्रतिशत भन्दा बढी भएको, एक परिवारलाई प्राथमिक पुँजीको हिसाबले एक व्यक्ति नमानिएको	उच्च	३

	• एक परिवारलाई प्राथमिक पुँजीको हिसाबले एक व्यक्ति मान्नु पर्दछ । • ऋण लगानी क्षेत्रगत सीमा घर जग्गाको हकमा कुल लगानीमा रहेको ऋणको २५ प्रतिशत भन्दा बढी नभएको । र संस्थाको सदस्यको पेशागत आवश्यकतालाई हेरी कुनै ऋण शीर्षकमा अधिकतम ४० प्रतिशत भन्दा बढी ऋण केन्द्रीकृत नभएको । • ऋण लगानी क्षेत्रगत सीमाअनुसार अनुत्पादक क्षेत्रको हकमा कुल लगानीमा रहेको ऋणको अधिकतम २५% र उत्पादनमूलक क्षेत्रमा ४०% नकटेको सुनिश्चित गरिनुपर्ने । पेशागत आवश्यकतालाई हेरी कुनै ऋण शीर्षकमा अधिकतम ४० प्रतिशतभन्दा बढी ऋण केन्द्रीकृत नभएको । • बिना धितो ऋण प्रवाह सीमा लगानीमा रहिरहेको ऋणको १० प्रतिशत भन्दा बढी नभएको ।	ऋण सेवाहरूको विकासमा सदस्यहरूको सहभागिता नभएको, ऋणको क्षेत्रगत सीमा एउटा क्षेत्रमा २५ देखि ३० प्रतिशत रहेको, ऋणको व्यक्तिगत सीमा प्राथमिक पुँजीको १० प्रतिशत भन्दा बढी भएको, एक परिवारलाई प्राथमिक पुँजीको हिसाबले एक व्यक्ति मानिएको ।	मध्यम	२
		ऋण सेवाहरूको विकासमा सदस्यहरूको सहभागिता भएको, ऋणको क्षेत्रगत सीमा एउटा क्षेत्रमा २५ प्रतिशत नकटेको, ऋणको व्यक्तिगत सीमा प्राथमिक पुँजीको १० प्रतिशत भन्दा बढी नभएको, एक परिवारलाई प्राथमिक पुँजीको हिसाबले एक व्यक्ति मानिएको	सामान्य	१

२८. ऋण विश्लेषण (५सी) धितो, जमानत तथा बीमा जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• ऋण व्यवस्थापन नीति • ५ प्रतिशत ऋणीको फाइल • धितो मूल्यांकन कार्यविधि	• ५ सी विश्लेषण गरेको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • प्रचलित कानुनमा तोकिएबमोजिम भन्दा बाहेक बिना धितो ऋण लगानी नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • बिना धितो ऋणको हकमा सदस्यको बचतको आधारमा तिन गुणासम्म वा बढीमा रू. १ लाखमध्ये जुन कम हुन्छ सो भन्दा बढी दिए नदिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • ऋणको धितो जमानत तथा कानूनी कागजातहरू ऋणको फाईलमा प्रमाणित प्रतिलिपि राखी सक्कल प्रति सुरक्षित रूपमा फायर प्रुफ दराजमा राखिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • उपलब्धताको आधारमा धितो तथा ऋणीको बीमा गरिएको हुनुपर्दछ । • धितो मूल्यांकन कार्यविधि बमोजिम मूल्यांकन गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • ऋण परामर्श पत्रको प्रयोग गरिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । ***नोट : बिना धितो भन्नाले चल अचल सम्पत्ति नराखी लगानी गरिएको ऋण । समूह जमानतमा सहकारी लघुवित्त नमूनाअनुसार समूह गठन भई लगानी भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।***	ऋण क्षमतामा आधारित भएर लगानी नगरिएको, बिना धितो ऋण भएको, धितो जमानतका कागजातहरू ऋणको फायलमा नै नभएको, धितो तथा ऋणीको बीमा नगरिएको, ५ सी विश्लेषण नगरिएको ।	उच्च	३
		ऋण क्षमतामा आधारित भएर लगानी नगरिएको, बिना धितो ऋण नभएको, धितो जमानतका कागजातहरू ऋणको फायलमा नै भएको, धितो तथा ऋणीको बीमा गरिएको, ५ सी विश्लेषण पूर्ण कार्यान्वयन नगरिएको ।	मध्यम	२
		ऋण क्षमतामा आधारित भएर लगानी गरिएको, बिना धितो ऋण नभएको, धितो जमानतका कागजातहरू ऋणको फायलमा नै भएको, धितो तथा ऋणीको बीमा गरिएको, ५ सी विश्लेषण गरी प्रमाणित हुने कागजातहरू फायलमा नै राखिएको ।	सामान्य	१

२९. ऋणसम्बन्धी कागजात जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋण व्यवस्थापन नीति • ऋणका फाइलहरू	• ऋण व्यवस्थापन नीतिअनुसार सबै कागजात भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • धितोको कागजात पूरा भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • बिमासम्बन्धी कागजात, व्यवसायिक योजना, नगद प्रवाह भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • आम्दानीको स्रोत खुल्ने कागजात भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ऋणी सदस्य स्वयंले लिएको निस्सा भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ऋणी पूरा असुल भइ सके पछि चुक्ताको निस्सा दिइएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • मुलुकु देवानी संहितामा उल्लेख भए बमोजिमको ऋणका कागजातहरू तयार गरेको र अख्तियारी प्रदान गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणको फायलमा अनिवार्य चेक लिष्ट र सो बमोजिमको कागजात भएको सुनिश्चित गर्ने । • ऋणसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण कागजात कार्यालय वा तोकेको कर्मचारीले प्रमाणीत गरेको सुनिश्चित गर्ने । • ऋण ताकेता र ऋण अनुगमन सम्वन्धि कागजात ऋण फायलमा समावेश रहेको सुनिश्चित गर्ने । • ऋणको धितोको नक्सा कर्मचारी स्वयम्ले संकलन गरेको सुनिश्चित गरी प्रतिनिधिमार्फत धितो रोक्का गर्ने गरेको अवस्थामा प्रतिनिधिसँग अनिवार्य सम्झौता भएको सुनिश्चित गर्ने ।	ऋण व्यवस्थापन नीतिअनुसार सबै कागजात नभएको, धितोको कागजात पूरा नभएको, व्यवसायिक योजना, नगद प्रवाह ५ सी नभएको, आम्दानीको स्रोत खुल्ने कागजात नभएको, कागजात सुरक्षाको व्यवस्था नभएको ।	उच्च	३
		ऋण व्यवस्थापन नीति अनुसार सबै कागजात नभएको, धितोको कागजात पूरा नभएको, व्यवसायिक योजना, नगद प्रवाह ५ सी भएको, आम्दानीको स्रोत खुल्ने कागजात नभएको, कागजात सुरक्षाको व्यवस्था नभएको ।	मध्यम	२
		ऋण व्यवस्थापन नीतिअनुसार सबै कागजात भएको, धितोको कागजात पूरा भएको, व्यवसायिक योजना, नगद प्रवाह ५ सी भएको, आम्दानीको स्रोत खुल्ने कागजात भएको, कागजात सुरक्षाको व्यवस्था भएको ।	सामान्य	१

३0. ऋण लगानी प्रक्रिया जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋणनीति • ऋणको फ्लो चार्ट	• ऋणनीति अनुसारको प्रक्रिया र मापदण्डको पालन भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋण स्वयंले लिने भएमा एक तह माथिबाट स्वीकृत भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • स्वीकृत ऋणरकम सम्बन्धित ऋणीको बचत खातामा नै भुक्तानी भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋणको समयावधि औसतमा ५ वर्षभन्दा रहेको । तर ऋणको प्रकृति र रकम हेरी अधिकतम १० वर्षभन्दा बढी नभएको । • सञ्चालक समितिमा ४९ प्रतिशतभन्दा बढीमा ऋण लगानी नभएको सुनिश्चितता गरिनुपर्दछ । • ऋण लगानी पूर्व तरलता परीक्षण गरी तरलताको आधारमा ऋण स्वीकृत गरिएको सुनिश्चित हुनुपर्दछ ।	ऋणनीति अनुसारको प्रक्रिया पालना नभएको, ऋण स्वयंले लिने भएमा एक तह माथिबाट स्वीकृत नभएको, ऋण खातामा नै भुक्तानी नभएको	उच्च	३
		ऋणनीति अनुसारको प्रक्रिया पालन नभएको, ऋण स्वयंले लिने भएमा एक तह माथिबाट स्वीकृत नभएको, ऋण खातामा नै भुक्तानी भएको	मध्यम	२
		ऋणनीति अनुसारको प्रक्रिया पालन भएको, ऋण स्वयंले लिने भएमा एक तह माथिबाट स्वीकृत भएको, ऋण खातामा नै भुक्तानी भएको	सामान्य	१

३१.ऋण असुली जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋणनीति • ऋण असुली प्रतिवेदन • मासिक ऋण असुली क्यालेण्डर	• नीतिको शर्तअनुसार ऋण असुली भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ऋण असुली प्रक्रियाको कागजातहरू व्यक्तिगत फाइलमा राखिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऋणनीति नमुना ऋणनीति अनुसार निर्माण गरिएको हुनुपर्दछ । • असुलीदर ९५ प्रतिशत भएको सुनिश्चित गर्ने । • ऐनबमोजिम कर्जा असुली न्यायाधीकरणको क्षेत्राधिकारभित्र पर्ने ऋण समय सीमाभित्र असुली प्रक्रिया सुरू भएको सुनिश्चित गर्ने । • आवधिक बचतलाई धितो मानी यदि ९० प्रतिशतसम्म लगानी गरिएको ऋणहरूको हकमा अनिवार्य मासिक ब्याज असुल भएको हुनुपर्दछ । तर आवधिक बचतको ८० प्रतिशतसम्म लगानी गरेको हकमा उक्त बचतमा ब्याज दिईएको मितिमा ब्याज आम्दानी हुने गरी शर्त कायम गर्न बाधा पर्नेछैन । • विपद्को कारणबाट वा सरकारले कुनै निषेधाज्ञा जारी गरेको कारणबाट प्रभावित सदस्यहरूलाई संस्थाले महामारी वा विपद्को समयमा महामारीमा ऋण व्यवस्थापन कार्यविधि बनाई सहुलियत दिन सक्नेछ । तर त्यस्तो सहुलियतहरूलाई कम्तिमा २ वर्षभित्रमा सुधारमा ल्याउने रणनीति समेत कार्यान्वयनमा ल्याउनुपर्नेछ ।	कुल ऋणी सदस्यको ८० प्रतिशत भन्दा कम सदस्यबाट ८० प्रतिशत भन्दा कम ऋण रकम समयमा नै असुली भएको ।	उच्च	३
		कुल ऋणी सदस्यको ८० देखि ९५ प्रतिशत सदस्यबाट ८० देखि ९५ प्रतिशत ऋण रकम समयमा नै असुली भएको ।	मध्यम	२
		कुल ऋणी सदस्यको ९५ प्रतिशत सदस्य बाट ९५ प्रतिशत भन्दा बढी ऋण रकम समयमा नै असुली भएको	सामान्य	१

३२. सञ्चालक, उप समिति, कर्मचारीहरू तथा निजका आफन्तहरूको ऋणमा जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋणको प्रतिवेदन • सञ्चालक, उपसमिति, कर्मचारीहरूको ऋण विवरण • आफन्तहरूको ऋण विवरण • DOSARI को प्रतिवेदन	• सञ्चालक समितिको कुल सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा कम सदस्यहरूले मात्र ऋण लिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • लेखा समितिका सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा कम सदस्यले ऋण लिएको । • ऋण उप समितिको सदस्यहरू मध्य ४९ प्रतिशत सदस्यमा मात्र ऋण लिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • आफन्तहरू वा बेनामी ऋण नभएको सुनिश्चित गर्ने । • DOSARI मा लगानी हुने कुल ऋण लगानीको अधिकतम १० प्रतिशत नबढ्ने गरी वा सञ्चालक समिति, लेखा समिति, उपसमितिहरू, कर्मचारीहरूको जम्मा संख्या र संस्थाको प्रति ऋणी औषत ऋणको गुणन गर्दा आउने रकम बराबर लगानी भएको सुनिश्चित गर्ने । • कर्मचारी सहुलियत ऋण एकपटकमा एउटा परियोजनामा मात्र भएको सुनिश्चितता गर्ने ।	सञ्चालक समितिको कुल सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरूले ऋण लिएको, लेखा समितिका सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यले ऋण लिएको, ऋण उप समितिको सदस्यहरू मध्ये ४९ प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरूले ऋण लिएको, कर्मचारीहरूलाई ऋण दिएको, आफन्तहरू वा बेनामी ऋण भएको	उच्च	३
		सञ्चालक समितिको कुल सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा कम सदस्यहरूले मात्र ऋण लिएको तर तरलता बढी भएको समयमा ५० भन्दा माथि ऋण प्रवाह भएको, लेखा समितिका सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा कम सदस्यले ऋण लिएको, ऋण उप समितिको सदस्यहरू मध्य ४९ प्रतिशत सदस्यमा मात्र ऋण लिएको, कर्मचारीहरूलाई सेवा ऋण मात्र दिएको, आफन्तहरू वा बेनामी ऋण नभएको	मध्यम	२
		सञ्चालक समितिको कुल सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा कम सदस्यहरूले मात्र ऋण लिएको, लेखा समितिका सदस्यहरूको ४९ प्रतिशत भन्दा कम सदस्यले ऋण लिएको, ऋण उप समितिको सदस्यहरू मध्य ४९ प्रतिशत सदस्यमा मात्र ऋण लिएको, कर्मचारीहरूलाई सेवा ऋण मात्र दिएको, आफन्तहरू वा बेनामी ऋण नभएको	सामान्य	१

३३. ऋण सदुपयोगिता अनुगमन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋणनीति • ऋण सदुपयोगिता अनुगमन प्रतिवेदन • ऋण सदुपयोगिता अनुगमन कार्यविधि	• ऋण सदुपयोगिता अनुगमन कार्यविधि भएको सुनिश्चितता गर्ने । • कम्तीमा १० प्रतिशत ऋणीहरूको ऋण सदुपयोगिता अनुगमन भएको सुनिश्चित गरि नुपर्दछ । • ऋणनीतिमा ऋणको क्षेत्रगत सीमा तोकिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • ऋण सदुपयोगिता अनुगमन प्रतिवेदन व्यक्तिगत फाइलमा राखेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	१० प्रतिशतभन्दा कम ऋणीहरूको ऋण सदुपयोगिता अनुगमन भएको, ऋणनीतिमा ऋणको क्षेत्रगत सीमा नतोकिएको, एउटै क्षेत्रमा २५ प्रतिशत भन्दा बढी ऋण परिचालन भएको, ८० प्रतिशतभन्दा कमले सदुपयोग गरेको ।	उच्च	३
		१० प्रतिशत ऋणीहरूको ऋण सदुपयोगिता अुनगमन भएको, ऋणनीतिमा ऋणको क्षेत्रगत सीमा तोकिएको, एउटै क्षेत्रमा २५ प्रतिशत भन्दा बढी ऋण परिचालन नभएका, ८० देखि ९० प्रतिशतले सदुपयोग गरेको	मध्यम	२
		कम्तिमा १० प्रतिशत ऋणीहरूको ऋण सदुपयोगिता अुनगमन भएको, ऋणनीतिमा ऋणको क्षेत्रगत सीमा तोकिएको, एउटै क्षेत्रमा २५ प्रतिशत भन्दा बढी ऋण परिचालन भएको ९० प्रतिशत भन्दा बढीले सदुपयोग गरेको ।	सामान्य	१

३४. ऋण परिचालन क्षमता जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ऋणनीति • ऋणको प्रतिवेदन • मानव संसाधन नीति • रणनीतिक व्यवसायिक योजना • वार्षिक योजन प्रतिवेदन	• ऋणको सीमा प्राथमिक पुँजी कोषको १० प्रतिशत भएको। • भाखा नाघेको ऋण २ प्रतिशतभन्दा कम भएको । • ऋण शाखाको व्यवस्था भएको । • ऋण शाखाका कर्मचारीहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम लिएको • ऋण उप-समितिका सदस्यहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम लिएको	ऋणको सीमा प्राथमिक पुँजी कोषको १० प्रतिशत भन्दा माथि भएको, भाखा नाघेको ऋण ५ प्रतिशत भन्दा माथि भएको, व्यवस्थापनमा ऋण शाखाको व्यवस्था नभएको ,ऋण शाखाका कर्मचारीहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम नलिएको,ऋण उप समितिका सदस्यहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम नलिएको ।	उच्च	३
		ऋणको सीमा प्राथमिक पुँजी कोषको १० प्रतिशत भएको, भाखा नाघेको ऋण २ देखि ५ प्रतिशत भएको, व्यवस्थापनमा ऋण शाखाको व्यवस्था भएको, ऋण शाखाका कर्मचारीहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम लिएको, ऋण उप समितिका सदस्यहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम लिएको ।	मध्यम	२
		ऋणको सीमा प्राथमिक पुँजी कोषको १० प्रतिशतभन्दा कम भएको, भाखा नाघेको ऋण २ प्रतिशतभन्दा कम भएको, व्यवस्थापनमा ऋण शाखाको व्यवस्था भएको ,ऋण शाखाका कर्मचारीहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम लिएको,ऋण उप समितिका सदस्यहरूले ऋण व्यवस्थापन तालिम लिएको ।	सामान्य	१

सञ्चालन जोखिम (Operational Risk)

३५. वित्तीय औजार तथा भुक्तानी नियन्त्रण प्रणाली				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• भुक्तानी पुर्जा नियन्त्रण विधि • आर्थिक प्रशासासन नीति • भुक्तानीका एप्लिकेसनहरू प्रयोगको अवस्था • रेमिटेन्स भुक्तानी नियन्त्रणको अवस्था • रेमिट कारोबारको रजिष्टर • डे बुक • दैनिक कारोबार भौचर	• तीन जना कर्मचारीहरू भएको साकोसमा कार्य संचालन खाता व्यवस्थापनबाट संचालन भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • भुक्तानी पुर्जा प्राप्ति, जाँच, प्रमाणीकरण, भुक्तानी पुर्जा जारी गरेको दर्ता भएको सुनिश्चितता गर्ने । • खर्च तथा भुक्तानी गर्दा बिल, भपाईं प्रमाणित भएको सुनिश्चित गर्नु पर्दछ । • बजेटमा आधारित खर्च प्रणाली भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • एप्लिकेशनहरूको पासवर्ड नियन्त्रणको नीतिगत व्यवस्था भएको हुनुपर्दछ । • रेमिटेन्सको भुक्तानी गर्दा अग्रिम भुक्तानी नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • रेमिट कम्पनीको कारोबारको छुट्टै अभिलेख व्यवस्थापन भए नभए सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • रेमिट कारोबारको दैनिक रूपमा कारोबारको हिसाब मिलान भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • पास बुकको बितरण, कलेक्सन सिटको अभिलेख राखेको र बचत जम्मा गरेको निस्सा रहे नरहेको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • सदस्य बनाएर मात्र खातामा भुक्तानी गरेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक, व्यवस्थापक/प्रमुख कार्यकारी अधिकृत र लेखा प्रमुखलाई पेश्की नदिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ ।	तीन जना कर्मचारीहरू भएको साकोसमा कार्य संचालन खाता व्यवस्थापनबाट संचालन नभएको, भुक्तानी पुर्जा प्राप्ति तथा खर्चको दर्ता नभएको, एप्लिकेशनहरूको पासवर्ड नियन्त्रणको नीतिगत व्यवस्था नभएको, रेमिटेन्सको भुक्तानी गर्दा अग्रिम भुक्तानी नभएको तथा खातामा भुक्तानी नभएको । भुक्तानी भरपाईबाट एकजना कर्मचारीले मात्र तयार एवं रूजु गरी बचत फिर्ता गर्ने गरिएको । तीन जना कर्मचारीहरू भएको साकोसमा कार्य संचालन खाता व्यवस्थापनबाट संचालन भएको, भुक्तानी पुर्जा प्राप्ति तथा खर्चको दर्ता भएको, एप्लिकेशनहरूको पासवर्ड नियन्त्रणको नीतिगत व्यवस्था भएको, रेमिटेन्सको भुक्तानी गर्दा अग्रिम भुक्तानी नभएको तथा खातामा भुक्तानी नभएको । भुक्तानी भरपाई एउटाले तयार गर्ने र अर्कोले भुक्तानी दिने गरी २ जना कर्मचारीको सहभागितामा बचत फिर्ता हुने गरेको । तीन जना कर्मचारीहरू भएको साकोसमा कार्य संचालन खाता व्यवस्थापनबाट संचालन भएको, भुक्तानी पुर्जा प्राप्ति तथा खर्चको दर्ता भएको, एप्लिकेशनहरूको पासवर्ड नियन्त्रणको नीतिगत व्यवस्था नभएको, रेमिटेन्सको भुक्तानी गर्दा अग्रिम भुक्तानी नभएको तथा खातामा भुक्तानी भएको । सिस्टम प्रिन्टेड भुक्तानी पुर्जा दिई सोबाट मात्र रकम फिर्ता हुने गरेको ।	उच्च मध्यम सामान्य	३ २ १

३६. नगद नियन्त्रण प्रणाली				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• नगद परिचालन कार्य विधि • आर्थिक प्रशासन नीति • भल्ट बुक • डे बुक • लेखा समितिको नगद परीक्षण प्रतिवेदन	• नगद परिचालन कार्यविधि निर्माण भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • आर्थिक प्रशासन नीतिमा नगद नियन्त्रणको विधि स्पष्ट भएको हुनुपर्दछ । • भल्ट बुक अद्यावधिक भएको हुनुपर्दछ । • डे बुक अद्यावधिक गरिएको हुनुपर्दछ । • लेखा सुपरीवेक्षण समितिले कम्तिमा त्रैमासिक रूपमा नगद परीक्षण गरिए नगरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • नगद दोहोरो नियन्त्रण प्रणाली अनुसार भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • कम्तिमा मासिक रूपमा कोषाध्यक्ष वा सञ्चालक समितिले तोकेको व्यक्तिबाट एकपटक भल्टमा नगदको छड्के जाँच गर्ने व्यवस्था गरिएको सुनिश्चित हुनुपर्दछ ।	नगद परिचालन कार्यविधि निर्माण नभएको, आर्थिक प्रशासन नीतिमा नगद नियन्त्रणको विधि स्पष्ट नभएको, भल्ट बुक अद्यावधिक नभएको, डे बुक अद्यावधिक नगरिएको, त्रैमासिक रूपमा नगद परीक्षण नगरिएको, नगद दोहोरो नियन्त्रण प्रणालीअनुसार नभएको । नगद परिचालन कार्यविधि निर्माण भएको, आर्थिक प्रशासन नीतिमा नगद नियन्त्रणको विधि स्पष्ट नभएको, भल्ट बुक अद्याबधि नभएको, डे बुक अद्यावधिक गरिएको, त्रैमासिक रूपमा नगद परीक्षण नगरिएको, नगद दोहोरो नियन्त्रण प्रणाली अनुसार भएको ।	उच्च मध्यम	३ २

• भल्ट कि रजिष्टर काउन्टरमा प्रवेश लग बुक	• विप्रेषणको सेवा प्रदायकहरू प्रत्येकको छुट्टै सहायक खाता तयार गरी कम्तिमा मासिक रूपमा रिकन्साईल गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • नगद यथार्थभन्दा कम वा बढी भएको अवस्थामा छानवीन पश्चात् व्यवस्थापन प्रमुख र सञ्चालक समितिमा प्रतिवेदन पेस गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सी.सी. क्यामेरामार्फत नोट पहिचान हुनुपर्ने । • सी.सी. क्यामेराले कार्यालयको सम्पूर्ण कक्षका साथै भल्ट र काउन्टरभित्री र बाहिरी भाग रेकर्ड हुने गरी व्यवस्थापन गरिनुपर्दछ ।	नगद परिचालन कार्य विधि निर्माण भएको, आर्थिक प्रशासन नीतिमा नगद नियन्त्रणको विधि स्पष्ट भएको, भल्ट बुक अद्याबधि भएको, डे बुक अद्यावधिक गरिएको, त्रैमासिक रूपमा नगद परीक्षण गरिएको, नगद दोहोरो नियन्त्रण प्रणाली अनुसार भएको ।	सामान्य	१

३७. संचालन त्रुटि व्यवस्थापन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• त्रुटि व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि भएको • कार्यान्वयन अवस्थाको परीक्षण प्रतिवेदन • त्रुटि रजिष्टर	• त्रुटि व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • आन्तरिक कार्यविधि अनुसार त्रुटि व्यवस्थापन भए नभएको परीक्षण गरि नुपर्दछ । • त्रुटि रजिष्टर अद्यावधिक भएको	त्रुटि व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि नभएको, त्रुटि व्यवस्थापन नभएको, त्रुटि रजिष्टर अद्यावधिक नभएको	उच्च	३
		त्रुटि व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि भएको, आन्तरिक कार्यविधि अनुसार त्रुटि व्यवस्थापन नभएको, परीक्षण, त्रुटि रजिष्टर अद्यावधिक भएको	मध्यम	२
		त्रुटि व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि भएको, आन्तरिक कार्यविधि अनुसार त्रुटि व्यवस्थापन भएको, परीक्षण, त्रुटि रजिष्टर अद्यावधिक भएको	सामान्य	१

३८. कर्मचारी व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• मानव संशाधन नीति । • रणनीतिक योजना तथा वार्षिक बजेट • विदाको रेकर्ड • हाजिरी रेकर्ड	• नमुना मानव संशाधन नीतिअनुसार व्यवस्थापन संरचना भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • दरबन्दी परिभाषित भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • दरबन्दीअनुसार कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • दुई बर्षमा एक पटक सबै कर्मचारीहरूलाई बिषयगत तालिम दिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • असल अभ्यासहरूको अवलम्बन गरिएको हुनुपर्दछ । • सामान्यता दुई वर्षमा कर्मचारीलाई जिम्मेवारी हेरफेरसम्बन्धी व्यवस्था भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार व्यवस्थापन संरचना नभएको, दरबन्दी परिभाषित नभएको, दरबन्दी अनुसार कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन नभएको, सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी भएको, दुई बर्षमा एक पटक सबै कर्मचारीहरूलाई बिषयगत तालिम नदिएको, असल अभ्यासहरूको अवलम्बन नगरिएको, दरबन्दीमा कर्मचारी खाली भए पछि पनि कर्मचारी व्यवस्थापन नभएको ।	उच्च	३
		नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार व्यवस्थापन संरचना नभएको, दरबन्दी परिभाषित भएको, दरबन्दी अनुसार कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन नभएको, सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी भएको, दुई बर्षमा एक पटक सबै कर्मचारीहरूलाई बिषयगत तालिम नदिएको, असल अभ्यासहरूको अवलम्बन नगरिएको, दरबन्दीमा कर्मचारी खाली भए पछि कर्मचारी व्यवस्थापन भएको ।	मध्यम	२
		नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार व्यवस्थापन संरचना भएको, दरबन्दी परिभाषित भएको, दरबन्दी अनुसार कर्मचारीहरूको व्यवस्थापन भएको, सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी नभएको, दुई बर्षमा एक पटक सबै कर्मचारीहरूलाई बिषयगत तालिम दिएको, असल अभ्यासहरूको अवलम्बन गरिएको, दरबन्दीमा कर्मचारी खाली हुनु कम्तीमा १५ दिन अघि कर्मचारी व्यवस्थापन भएको ।	सामान्य	१

३९. कर्मचारी सन्तुष्टिगत जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• कर्मचारी सन्तुष्टि सर्वेक्षण प्रतिवेदन • सर्वेक्षण फारम	• वार्षिक रूपमा कर्मचारीहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षण गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सर्वेक्षणको नतिजाको आधारमा कार्यक्रम, बजेट र नीतिगत व्यवस्था भएको एकिन गर्नुपर्दछ ।	सर्वेक्षणमा सबै कर्मचारीहरूको ८० प्रतिशत भन्दा बढी सूचकहरूमा ३ भन्दा कम अंक	उच्च	३
		सर्वेक्षणमा सबै कर्मचारीहरूको ६० देखि ८० प्रतिशतसम्मका सूचकहरूमा ३ भन्दा कम अंक	मध्यम	२
		सर्वेक्षणमा सबै कर्मचारीहरूको सबै सूचकहरूमा ३ भन्दा माथिको अंक	सामान्य	१

४०. कर्मचारी कार्यविवरण तथा कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• कर्मचारीहरूको व्यक्तिगत फायल • कार्यविवरणहरू • प्रदान गरिएको पृष्ठपोषणहरू • मानव संशाधन नीति • ५ एस त्रुटि रजिष्टर	• वार्षिक कार्यविवरण लक्ष्यसहित प्रदान गरिएको नगरिएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • वार्षिक कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन गरिएको नगरिएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापकको कार्यसम्पादन मूल्यांकन सञ्चालक समितिका सचिव वा समितिले तोकेको व्यक्ति तथा अन्यको कार्यसम्पादन मूल्यांकन व्यवस्थापकले गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • कार्यसम्पादनमा ६० भन्दा कम आउने कर्मचारीहरूलाई नसिहत तथा ९० भन्दा बढी आउने कर्मचारीहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था गरिनुपर्दछ । • त्रुटि रजिष्टरमामार्फत कर्मचारीको कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ५ एस लाई कार्यान्वयन गरी कार्यसम्पादन भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	वार्षिक कार्यविवरण प्रदान नगरिएको, वार्षिक कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन नगरिएको, व्यवस्थापनको कार्यसम्पादन सञ्चालक समिति तथा अन्यको कार्यसम्पादन व्यवस्थापकले नगरिएको, कार्यसम्पादनमा ६० भन्दा कम आउने कर्मचारीहरूलाई नसिहत तथा ९० भन्दा बढी आउने कर्मचारीहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था नभएको ।	उच्च	३
		वार्षिक कार्यविवरण लक्ष्य सहित प्रदान गरिएको, वार्षिक कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन नगरिएको, व्यवस्थापनको कार्यसम्पादन सञ्चालक समिति तथा अन्यको कार्यसम्पादन व्यवस्थापकले नगरिएको, कार्यसम्पादनमा ६० भन्दा कम आउने कर्मचारीहरूलाई नसिहत तथा ९० भन्दा बढी आउने कर्मचारीहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था नभएको ।	मध्यम	२
		वार्षिक कार्यविवरण लक्ष्य सहित प्रदान गरिएको, वार्षिक कार्यसम्पादन मुल्याङ्कन गरिएको, व्यवस्थापनको कार्यसम्पादन सञ्चालक समिति तथा अन्यको कार्यसम्पादन व्यवस्थापकले गरिएको, कार्यसम्पादनमा ६० भन्दा कम आउने कर्मचारीहरूलाई नसिहत तथा ९० भन्दा बढी आउने कर्मचारीहरूलाई पुरस्कारको व्यवस्था भएको ।	सामान्य	१

४१. कर्मचारीहरूको आचरण तथा व्यवहार जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• कर्मचारीहरूको आचार संहिता • सदस्य सर्वेक्षण • सदस्यहरूको गुनासो	• कर्मचारीहरूको आचार संहिता भएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • आचार संहिता पालना भएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • १० प्रतिशत सदस्यहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षणमा कर्मचारीसम्बन्धीको नतिजा विश्लेषण गरिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ ।	कर्मचारीहरूको आचारसंहिता नभएको,सदस्यहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षण नगरिएको, सदस्यहरूको गुनासोहरूको सम्बोधन नभएको तथा सदस्यहरूको सर्वोत्कृष्ट हेरचाह तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई प्रदान नगरिएको ।	उच्च	३

	• सदस्यहरूको गुनासोहरूको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सदस्यहरूको सर्बोत्कृष्ठ हेरचाह तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई प्रदान गरिनुपर्दछ । • कर्मचारीको व्यक्तिगत विवरण (KYE) भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • कर्मचारीले प्रयोग गर्ने सीम कार्ड सोही कर्मचारीको नाममा भएको एकिन गर्नुपर्दछ ।	कर्मचारीहरूको आचार संहिता भएको, आचार संहिता पालना भएको, १० प्रतिशत सदस्यहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षण नगरिएको, सदस्यहरूको गुनासोहरूको सम्बोधन भएको तथा सदस्यहरूको सर्वोत्कृष्ट हेरचाह तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई प्रदान नगरिएको	मध्यम	२
		कर्मचारीहरूको आचार संहिता भएको, आचारसंहिता पालना भएको, १० प्रतिशत सदस्यहरूको सन्तुष्टि सर्वेक्षण गरिएको, सदस्यहरूको गुनासोहरूको सम्बोधन भएको तथा सदस्यहरूको सर्वोत्कृष्ट हेरचाह तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई प्रदान गरिएको, सर्वेक्षणमा कर्मचारीहरूको व्यवहार ९५ प्रतिशतले उत्तम भएको ।	सामान्य	१

४२. कार्यालय वातावरण तथा कार्यढाँचा जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• ५ एस परीक्षण प्रतिवेदन । • कार्यालयको वातावरण स्थलगत निरीक्षण	• कार्यालयको वातावरणमध्ये कम्तीमा ६० प्रतिशत सदस्यहरूको लागि प्रयोग भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • मासिक रूपमा ५ एस परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको हुनुपर्दछ । • सरसफाई निरीक्षकको व्यवस्था गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • सबै कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक कम्प्यूटर तथा अन्य समाग्रीहरू उपलब्ध भएको हुन पर्दछ । • सबै सामाग्रीहरू कामयावी रूपमा रहनु पर्दछ । • विभागीय जिम्मेवारी प्रदान गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	कार्यालयको वातावरणमध्ये कम्तीमा ४० प्रतिशत सदस्यहरूको लागि प्रयोग भएको, अर्ध(वार्षिक रूपमा ५ एस परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार नगरिएको, सबै कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक कम्प्यूटर तथा अन्य सामग्रीहरू उपलब्ध नभएको, सबै सामग्रीहरू कामयावी रूपमा नरहेको, विभागीय जिम्मेवारी प्रदान नगरिएको ।	उच्च	३
		कार्यालयको वातावरणमध्ये कम्तीमा ६० प्रतिशत सदस्यहरूको लागि प्रयोग भएको, त्रैमासिक रूपमा ५ एस परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको, सबै कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक कम्प्यूटर तथा अन्य सामग्रीहरू उपलब्ध नभएको, सबै साग्रीहरू कामयावी रूपमा नरहेको, विभागीय जिम्मेवारी प्रदान नगरिएको ।	मध्यम	२
		कार्यालयको वातावरण मध्ये कम्तीमा ६० प्रतिशत सदस्यहरूको लागि प्रयोग भएको, मासिक रूपमा ५ एस परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको, सबै कर्मचारीहरूको लागि आवश्यक कम्प्यूटर तथा अन्य सामाग्रीहरू उपलब्ध भएको, सबै सामग्रीहरू कामयावी रूपमा रहेको, विभागीय जिम्मेवारी प्रदान गरिएको ।	सामान्य	१

४३. सुरक्षा तथा विपत व्यवस्थापन योजना जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• सुरक्षा योजना तथा कार्यान्वयन • विपद् व्यवस्थापन योजना, कार्यान्वयन तथा तयारी	• कार्यालय वातावरण सुरक्षा योजना निर्माण भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • कार्यालय सुरक्षा योजना कार्यान्वयनको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • विपद् जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिका र व्यवसाय निरन्तरता योजना भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • विपद् व्यवस्थापन तालिम एवं प्राथमिक उपचार तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई दिइएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	कार्यालय वातावरण सुरक्षा योजना निर्माण नभएको, विपत व्यवस्थापन योजना निर्माण नभएको, विपत व्यवस्थापन तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई नदिइएको ।	उच्च	३
		कार्यालय वातावरण सुरक्षा योजना निर्माण भएको, कार्यालय सुरक्षा योजना कार्यान्वयन नभएको, विपत व्यवस्थापन योजना निर्माण भएको, विपत व्यवस्थापन तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई नदिइएको ।	मध्यम	२

	• प्राथमिक उपचार सामग्रीहरूको व्यवस्था भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • विपतपश्चात् २४ घण्टाभित्र कार्यालय सुचारू गर्ने व्यवस्थापन भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • कार्यालय बाहिर विपद् व्यवस्थापन गृह भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	कार्यालय वातावरण सुरक्षा योजना निर्माण भएको, कार्यालय सुरक्षा योजना कार्यान्वयन भएको, विपत व्यवस्थापन योजना निर्माण भएको, विपत व्यवस्थापन तालिम सबै कर्मचारीहरूलाई दिइएको	सामान्य	१

४४. साकोस ब्राण्ड विकास र प्रवर्द्धन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• साकोस एकरूपता प्रणालीमा सम्फौता तथा कार्यान्वयनको अवस्था। • ब्राण्ड प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरूको योजना तथा कार्यान्वयन • ब्राण्ड माइण्ड ह्याण्ड बुक	• साकोस एकरूपता प्रणालीमा नेफ्स्कूनसँग सम्फौता भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ। • सम्फौता कार्यान्वयनको अवस्थाको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • रणनीतिक योजना तथा बजेटमा ब्राण्ड प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ब्राण्ड माइण्ड ह्याण्ड बुक निर्माण र कार्यान्वयन भएको हुनुपर्दछ ।	साकोस एक रूपता प्रणालीमा नेफ्स्कूनसँग सम्फौता नभएको, सम्फौता कार्यान्वयन नभएको, रणनीतक योजना तथा बजेटमा ब्राण्ड प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू नभएको, ब्राण्ड माइण्ड ह्याण्ड बुक निर्माण र कार्यान्वयन नभएको	उच्च	३
		साकोस एक रूपता प्रणालीमा नेफ्स्कूनसँग सम्फौता भएको, सम्फौता कार्यान्वयन भई नरहेको, रणनीतक योजना तथा बजेटमा ब्राण्ड प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू भएको, ब्राण्ड माइण्ड ह्याण्ड बुक निर्माण र कार्यान्वयन नभएको	मध्यम	२
		साकोस एक रूपता प्रणालीमा नेफ्स्कूनसँग सम्फौता भएको, सम्फौता कार्यान्वयन भई रहेको, रणनीतक योजना तथा बजेटमा ब्राण्ड प्रवर्द्धनका कार्यक्रमहरू भएको, ब्राण्ड माइण्ड ह्याण्ड बुक निर्माण र कार्यान्वयन भएको	सामान्य	१

४५. सेवा केन्द्र संचालनमा जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• सेवा केन्द्र सञ्चालन नीति • अतिरिक्त सेवा सञ्चालन कार्यविधि • अनुगमन प्रतिवेदन • योजना तथा बजेट	• सेवा केन्द्र सञ्चालनको स्वीकृति लिई कारोबार गरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • मासिक रूपमा सेवा केन्द्र र केन्द्रीय कार्यालयको हिसाब मिलान (Branch Reconcile) गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • केन्द्रीय कार्यालयबाट व्यवस्थापन तथा सञ्चालकीय तहबाट सेवा केन्द्रको नियमित अनुगमन भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • सेवा केन्द्र सञ्चालन नीति निर्माण गरी पूर्ण रूपमा लागू गरिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • सेवा केन्द्रबमोजिम छुट्टा छुट्टै वित्तीय विवरण, एकमुष्ठ विवरण तयार गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सेवा केन्द्रहरूको छुट्टा छुट्टै योजना तथा बजेट निर्माण भई कार्यान्वयन भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ ।	सेवा केन्द्र सञ्चालन स्वीकृति नलिएको, सेवा केन्द्र संचालन नीति विकास, अद्यावधिक कार्यान्वयन नभएको, मासिक रूपमा सेवा केन्द्र र केन्द्रीय कार्यालय बिचको हिसाब मिलान नगरेको, नियमित रूपमा सेवा केन्द्रहरूको अनुगमन गर्ने नगरेको, सेवा केन्द्रको छुट्टै वित्तीय विवरण राख्ने नगरेको ।	उच्च	३
		सेवा केन्द्र सञ्चालन स्वीकृति लिएको, सेवा केन्द्र संचालन नीति विकास भएको तर अद्यावधिक कार्यान्वयन नभएको, मासिक रूपमा सेवा केन्द्र र केन्द्रीय कार्यालय बिचको हिसाब मिलान नगरेको, नियमित रूपमा सेवा केन्द्रहरूको अनुगमन गर्ने नगरेको, सेवा केन्द्रको छुट्टै वित्तीय विवरण राख्ने नगरेको ।		
		सेवा केन्द्र सञ्चालन स्वीकृति लिएको, सेवा केन्द्र संचालन नीति विकास, अद्यावधिक कार्यान्वयन भएको, मासिक रूपमा सेवा केन्द्र र केन्द्रीय कार्यालय बिचको हिसाब मिलान गर्ने गरेको, नियमित रूपमा सेवा केन्द्रहरूको अनुगमन गर्ने गरेको, सेवा केन्द्रको छुट्टै वित्तीय विवरण राख्ने गरेको ।	मध्यम सामान्य	२ १

४६. रणनीतिक तथा वार्षिक योजनामा विद्यमान जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• रणनीतिक व्यवसायिक योजना • वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम • योजना तथा बजेट निर्माण नीति	• चार बर्ष अवधिको रणनीतिक व्यवसायिक योजना भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम रणनीतिक योजनाको आधारमा निर्माण गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • वार्षिक योजना, कार्यक्रम र बजेटको मासिक रूपमा खण्डिकरण गरिएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम सदस्यहरूको सहभागितामा निर्माण गरी साधारण सभाबाट स्वीकृत भएको नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • योजना तथा बजेट निर्माण नीति भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • संचालक समितिको मासिक नियमित बैठकमा वार्षिक योजना, कार्यक्रम, बजेट तथा लक्ष्यअनुसार भए नभएको समीक्षा गरेको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • बजेट तथा कार्यक्रम आ.व. सुरू नहुँदै सञ्चालक समितिले स्वीकृत गरेको हुनुपर्दछ । • वार्षिक योजनामा खर्च र आम्दानीको संकेत नं. सहित रहेको र खर्च सोही बमोजिम भएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • वार्षिक योजना तथा रणनीतिक व्यवसायिक योजनाको समीक्षा गर्दा समीक्षा अवधि समाप्त भएको १५ दिनभित्र गर्ने गरेको । • परीक्षण गर्ने साधनमा समीक्षा बैठक पुस्तिका तथा समीक्षा सम्पन्न प्रतिवेदन थप गर्नुपर्ने • साधारण सभा अघिको खर्च पेश्की बजेट लिएको तथा साधारण सभाबाट अनुमोदन भएको हुनुपर्दछ वा साधारण सभामा आगामी वर्षको साधारण नभएसम्मको लागि स्वीकृत योजना बमोजिमको बजेट खर्चसम्बन्धी अख्तियारी लिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • सञ्चालक समितिमा रणनीतिक तथा वार्षिक योजनाको कम्तिमा त्रैमासिक समीक्षा भएको एकीन गर्नुपर्दछ ।	रणनीतिक व्यवसायिक योजना नभएको, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम सदस्यहरूको सहभागिता नभई निर्माण गरी साधारण सभाबाट स्वीकृत नभएको, योजना तथा बजेट निर्माण नीति नभएको, बजेट तथा कार्यक्रम आ.व. सुरू नहुँदै सञ्चालक समितिले स्वीकृत नगरेको, साधारण सभा अघिको खर्च पेश्की नलिएको र साधारण सभाबाट अनुमोदन नभएको ।	उच्च	३
		चार बर्ष अवधिको रणनीतिक व्यवसायिक योजना नभएको, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम रणनीतिक योजनाको आधारमा निर्माण नगरिएको, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम सदस्यहरूको सहभागितामा निर्माण गरी साधारण सभाबाट स्वीकृत नभएको , योजना तथा बजेट निर्माण नीति भएको, बजेट तथा कार्यक्रम आ ब सुरू नहुंदै सञ्चालक समितिले स्वीकृत गरेको, साधारण सभा अघिको खर्च पेश्की लिएको र साधारण सभाबाट अनुमोदन भएको ।	मध्यम	२
		चार बर्ष अवधिको रणनीतिक व्यवसायिक योजना भएको, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम रणनीतिक योजनाको आधारमा निर्माण गरिएको, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम सदस्यहरूको सहभागितामा निर्माण गरी साधारण सभाबाट स्वीकृत भएको योजना तथा बजेट निर्माण नीति भएको, बजेट तथा कार्यक्रम आ.व. सुरू नहुँदै सञ्चालक समितिले स्वीकृत गरेको, साधारण सभा अघिको खर्च पेश्की लिएको र साधारण सभाबाट अनुमोदन भएको ।	सामान्य	१

४७. नीति तथा कार्यविधिहरूमा विद्यमान जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• नीतिहरू • कार्यविधिहरू • नीति तथा कार्यविधि निर्माण प्रीक्रिया	• ऐन तथा विनियमसँग नबाझिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • वार्षिक पुनराबलोकन गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • एउटा क्षेत्रको नीति एउटै हुनुपर्दछ । • आन्तरिक कार्यविधिहरू एक आपसमा नबाझिएको कुरा लेखा सुपरिवेक्षण समितिले परीक्षण गरी प्रमाणित गरिनुपर्दछ । • संघले परिभाषित गरेको आधारभूत आन्तरिक कार्यविधिहरू तथा साकोसको व्यवसाय र क्षमता अनुसार आवश्यक थप नीतिहरू निर्माण भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • (**आन्तरिक कार्यविधिहरूः** १. ऋण आन्तरिक कार्यविधि, २. बचत आन्तरिक कार्यनिधि, ३.सँगठन तथा सामान्य आन्तरिक कार्यविधि, ४. आर्थिक (परिचालन) आन्तरिक कार्यविधि, ५. मानव संसाधन व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि, ६. सुशासन आन्तरिक कार्यविधि, ७. बाह्य ऋण आन्तरिक कार्यविधि, ८. सदस्य आबद्धता तथा हेरचाह आन्तरिक कार्यविधि, ९. सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण कार्यान्वयन आन्तरिक कार्यविधि, १०. लेखा तथा अभिलेख व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि, ११. सूचना प्रविधि आन्तरिक कार्यविधि, १२. स्वयंसेवी परिचालन आन्तरिक कार्यविधि, १३. सूचना तथा सञ्चार आन्तरिक कार्यविधि, १४. बचत समूह पहिचालन आन्तरिक कार्यविधि, १५. तालिम, भ्रमण तथा क्षमता विकास आन्तरिक कार्यविधि, १६. सम्पत्ति तथा दायित्व एवम् स्थिर सम्पत्ति (आर्जन) व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि, १७.कार्यालय व्यवस्थापन तथा सेवा केन्द्र संचालन आन्तरिक कार्यविधि, १८. सामुदायिक तथा साझेदारी कार्यक्रम संचालन आन्तरिक कार्यविधि, १९. विद्युतीय भूक्तानी तथा फर्छौट आन्तरिक कार्यविधि, २०. त्रुटि व्यवस्थापन आन्तरिक कार्यविधि, २१. आन्तरिक लेखा परीक्षण आन्तरिक कार्यविधि, २२. सेवा विकास, मूल्य निर्धारण तथा बजारीकरण आन्तरिक कार्यविधि, २३. योजना तथा बजेट निर्माण आन्तरिक कार्यविधि, **व्यवस्थापन कार्यविधिहरूः** १. नगद तथा सानो नगदी कोष परिचालन व्यवस्थापन कार्यविधि, २. सामाजिक परीक्षण व्यवस्थापन कार्यविधि, ३. गुनासो सुनुवाई व्यवस्थनपन कार्यविधि, ४. बैठक तथा सभा संचालन व्यस्थापन कार्यविधि, ५. सहकारी एकीकृत सूचना प्रणाली अद्यावधिक व्यवस्थापन कार्यविधि, ६. कार्यालय सजावट व्यवस्थापन कार्यविधि, ७. ऋण अन्वेषण व्यवस्थापन कार्यविधि, ८. सवारी साधन परिचालन व्यवस्थापन कार्यविधि, ९. फिट एण्ड प्रपर परीक्षण व्यवस्थापन कार्यविधि, १०. संरक्षित पुँजी फिर्ता कोष व्यवस्थापन कार्यविधि, ११. जोखिम परीक्षण व्यवस्थापन कार्यविधि, **निर्देशिकाहरूः** १. बिपद जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिका (DRR), निर्वाचन निर्देशिका, २. प्रतिकीकरण तथा भुक्तानी उपकरण स्तरीकरण निर्देशिका, ३. संजाल सहभागिता निर्देशिका, ४. कानुन अनुपालन स्वमुल्याकंन निर्देशिका) ***(स्मरण गर्नुपर्ने कुराः यस निर्देशिकामा उल्लेख भएका आन्तरिक कार्यविधि मध्ये (ऋण, बचत,सँगठन तथा सामान्वय, आर्थिक परिचालन, मानव संशोधन व्यवस्थापन र सुशासन, सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण कार्यान्वयन कार्यविधि र स्ट्याण्डर्ड अफ अपरेसन (कार्यसञ्चालन कार्यविधि) र विपद् जोखिम न्यूनीकरण निर्देशिका अनिवार्य विकास गरी कार्यान्वयन गरेको हुनुपर्नेछ अन्यथा प्रमाणिकरणका लागि योग्य हुनेछैन ।***	नीति तथा आन्तरिक कार्यविधिहरू ऐन तथा विनियमसँग बाझिएको, वार्षिक पुनरावलोकन नगरिएको, एउटा क्षेत्रको आन्तरिक कार्यविधि एउटै नभएको, आन्तरिक कार्यविधि सञ्चालकहरूले पास गरी साधारण सभाबाट अनुमोदन नगरिएको, कार्यविधि व्यवस्थापकले स्वीकृत नगरिएको, आन्तरिक कार्यविधि एक आपसमा नबाझिएको कुरा ले.सु.स. ले परीक्षण गरी प्रमाणित नगरिएको,संघले परिभाषित गरेको आधारभूत आन्तरिक कार्यविधिहरू तथा साकोसको व्यवसाय र क्षमताअनुसार आवश्यक थप नीतिहरू निर्माण नभएको तथा आन्तरिक कार्यविधि निर्माणमा सदस्यहरूको सहभागिता नभएको ।	उच्च	३
		ऐन तथा विनियमसँग नबाझिएको, वार्षिक पुनरावलोकन नगरिएको, एउटा क्षेत्रको आन्तरिक कार्यविधि एउटै नभएको, आन्तरिक कार्यविधि सञ्चालकहरूले पास गरी साधारण सभाबाट अनुमोदन गरिएको, कार्य विधि व्यवस्थापकले स्वीकृत गरिएको, नीतिहरू एक आपसमा नबाझिएको कुरा ले.सु.स. ले परीक्षण गरी प्रमाणित गरिएको,संघले परिभाषित गरेको आधारभूत आन्तरिक कार्यविधिहरू तथा साकोसको व्यवसाय र क्षमता अनुसार आवश्यक थप आन्तरिक कार्यविधिहरू निर्माण नभएको तथा आन्तरिक कार्यविधि निर्माणमा सदस्यहरूको सहभागिता नभएको ।	मध्यम	२
		ऐन तथा विनियमसँग नबाझिएको, वार्षिक पुनराबलोकन गरिएको, एउटा क्षेत्रको आन्तरिक कार्यविधि एउटै भएको, आन्तरिक कार्यविधि सञ्चालकहरूले पास गरी साधारण सभाबाट अनुमोदन गरिएको, व्यवस्थापन कार्यविधि व्यवस्थापकले स्वीकृत गरिएको, आन्तरिक कार्यविधिहरू एक आपसमा नबाझिएको कुरा ले सु स ले परीक्षण गरी प्रमाणित गरिएको, संघले परिभाषित गरेको आधारभूत आन्तरिक कार्यविधिहरू तथा साकोसको व्यवसाय र क्षमता अनुसार आवश्यक थप आन्तरिक कार्यविधिहरू निर्माण भएको तथा आन्तरिक कार्यविधि निर्माणमा सदस्यहरूको सहभागिता भएको	सामान्य	१

४८. उत्पादन तथा सेवाको विकास तथा बजारीकरण जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• बचत नीति • ऋणनीति • प्रडक्ट क्याटलग • सदस्य बडापत्र	• लक्षित सदस्यहरू परिभाषित गरी सदस्यहरूको सहभागितामा विकास गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • लक्षित सदस्यहरूको कम्तीमा ३० प्रतिशतले उपयोग गरेको हुनुपर्दछ । • संस्थाको वस्तु तथा सेवाहरूको विकास तथा परिमार्जन गर्दा सदस्यहरूको सहभागिता भएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । • नेफ्स्कूनले तय गरेको मापदण्डअनुसार बचत तथा ऋण क्याटलगको तयार गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • बजारीकरण सदस्य सह-सम्बन्धका कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट भएको हुनुपर्दछ । • कम्तिमा वर्षमा एउटा बचत तथा एउटा ऋण सेवाको थप विकास भएको र सेवाहरूको अद्यावधिक गरिएको सुनिश्चित हुनुपर्दछ ।	लक्षित सदस्यहरू परिभाषित नगरी सदस्यहरूको सहभागिता नभई विकास गरिएको, लक्षित सदस्यहरूको १० प्रतिशतभन्दा कमले उपयोग गरेको, नेफ्स्कूनले सिफारिस गरेको बचत तथा ऋण क्याटालगको स्तरअनुसार नभएको, बजारीकरण सदस्य सह सम्बन्धका कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट नभएको, ५ बर्षसम्म एउटा पनि उत्पादन तथा सेवाको विकास नभएको ।	उच्च	३
		लक्षित सदस्यहरू परिभाषित गरी सदस्यहरूको सहभागितामा विकास नगरिएको, लक्षित सदस्यहरूको कम्तीमा १० देखि ४० प्रतिशतले उपयोग गरेका, नेफ्स्कूनले सिफारिस गरेको बचत तथा ऋण क्याटलगको स्तर अनुसारको सबै सेवाहरू नभएको, बजारीकरण सदस्य सह सम्बन्धका कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट नभएको, हरेक २ देखि ५ बर्षमा एउटा बचत तथा एउटा ऋण सेवाको थप विकास भएको ।	मध्यम	२
		लक्षित सदस्यहरू परिभाषित गरी सदस्यहरूको सहभागितामा विकास गरिएका, लक्षित सदस्यहरूको कम्तीमा ४० प्रतिशतले उपयोग गरेका, नेफ्स्कूनले सिफारिस गरेको बचत तथा ऋण क्याटलगको स्तरअनुसारको, बजारीकरण सदस्य सह-सम्बन्धका कार्यक्रमहरूको माध्यमबाट भएको, हरेक २ बर्षमा एउटा बचत तथा एउटा ऋण सेवाको थप विकास भएको ।	सामान्य	१

४९. ब्याजदर जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू • बचत नीति • ऋणनीति • बजार ब्याजदर अध्ययन • वित्तीय सफ्टवेयर	• आधार ब्याजदर वा सन्दर्भ ब्याजदर, बजारको प्रतिस्पर्धी ब्याजदर र स्प्रेड दर गणना गरिए नगरिएको सुनिश्चित गरिनु पदर्छ । • आवधिक बचतवाहेक ब्याजको स्ल्याव दर ३ भन्दा माथि नबढेको हुनुपर्दछ । • ब्याजदर त्रैमासिक रुपमा अनिवार्य समीक्षा गरिएको हुनुपर्दछ । • ब्याजदर बजार अध्ययन गरी निर्धारण गरिएको हुनुपर्दछ । बजार ब्याजदर अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • बचत र ऋणको ब्याजदर बजारदरअनुसार प्रतिस्पर्धी भएको हुनुपर्दछ । • बचतको ब्याज दैनिक मौज्दातमा गणना र कम्तीमा त्रैमासिक रूपमा खातामा भुक्तानी गरेको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • बचत तथा ऋणको ब्याजदर कायम गर्दा सदस्यहरूको विचमा विभेद नभएको परीक्षण गर्नुपर्दछ । (शीर्षकअनुसार कायम भएको हुनुपर्ने) • परीक्षण गर्ने साधनमा वित्तीय सफ्टवेयर थप गर्ने	आधार ब्याजदर वा सन्दर्भ ब्याजदर गणना नगरिएको, ब्याजदरमा औषत फरकता दर ६ प्रतिशतभन्दा माथि भएको, ब्याजको स्ल्याव दर ३ भन्दा माथि बढेको, ब्याज दर त्रैमासिक रूपमा समीक्षा नगरिएको, ब्याजदर बजार अध्यायन गरी निर्धारण नगरिएको, ब्याजदर संशोधन ऋण र बचतमा एकै दिन नभएको, बचतमा ब्याज दर बजार भन्दा बढी तथा ऋणमा ब्याजदर बजार भन्दा बढी भएको ।	उच्च	३
		आधार ब्याजदर वा सन्दर्भ ब्याजदर गणना नगरिएको, ब्याजदरमा औषत फरकता दर ६ प्रतिशत भन्दा माथि भएको, ब्याजको स्ल्याव दर ३ भन्दा माथि बढेको, ब्याज दर त्रैमासिक रूपमा अनिवार्य समीक्षा गरिएको, ब्याजदर बजार अध्ययन गरी निर्धारण गरिएको, ब्याजदर संशोधन ऋण र बचतमा एकै दिन भएको, बचतमा ब्याज दर बजारभन्दाका तथा ऋणमा ब्याजदर बजार भन्दा बढी भएको ।	मध्यम	२
		आधार ब्याजदर वा सन्दर्भ ब्याजदर गणना गरिएको, ब्याजदरमा औषत फरकता दर ६ प्रतिशतभन्दा माथि नभएको, ब्याजको स्ल्याव दर ३ भन्दा माथि नबढेका, ब्याज दर त्रैमासिक रूपमा अनिवार्य समीक्षा गरिएको, ब्याजदर बजार अध्ययन गरी निर्धारण गरिएको, ब्याजदर संशोधन ऋण र बचतमा एकै दिन भएको, बचतमा ब्याज दर बजारभन्दा बढी तथा ऋणमा ब्याजदर बजार भन्दा कम भएको ।	सामान्य	१

५०. अभिलेख व्यवस्थापन, सुरक्षा तथा व्यवसायिक पद्धति जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरू	जोखिमको अवस्था		
• अभिलेख व्यवस्थापनको अवस्था परीक्षण गरिनुपर्दछ । • अभिलेख सुरक्षाको व्यवस्था • कागजात धुल्याउने नीति	• कागजात कार्य सम्पन्न भएकै दिन तयार भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • अभिलेख हार्डकपी र सफ्टकपी दुबैमा सुरक्षित भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • अभिलेख संस्थागत रूपमा सुरक्षित र उपलब्ध हुने हुनुपर्दछ । • अभिलेख सुक्षाको लागि जवाफदेहिता सहितको लिखित जिम्मेवारी तोकिएको हुनुपर्दछ । • अभिलेखहरू आवश्यक परेको समयमा तुरून्त उपलब्ध हुनेगरी राखिएको सुनिश्चत गर्नुपर्दछ । • संस्थाको अभौतिक अभिलेखहरूको व्याकअप कलाउड र संस्थामा) रहेने गरी व्यवस्थापन गरेको • अभिलेख सुरक्षासम्बन्धी कार्यविवरण कर्मचारीलाई दिइएको एकिन गर्नुपर्दछ । • संस्थामा फायर प्रुफ दराज भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	कागजात कार्य सम्पन्न भएकै दिन तयार नभएको, अभिलेख हार्डकपी र सफ्टकपी दुबैमा सुरक्षित नभएको, अभिलेख संस्थागत रूपमा सुरक्षित र उपलब्ध नभएको, विशुद्ध नाफाका लागि व्यवसाय भएको	उच्च	३
		कागजात कार्य सम्पन्न भएकै दिन तयार भएको, अभिलेख हार्डकपी सरक्षित भएको, अभिलेख संस्थागत रूपमा सुरक्षित र उपलब्ध नभएको, विशुद्ध नाफाका लागि व्यवसाय नभएको	मध्यम	२
		कागजात कार्य सम्पन्न भएकै दिन तयार भएको, अभिलेख हार्डकपी र सफ्टकपी दुबैमा सरक्षित भएको, अभिलेख संस्थागत रूपमा सुरक्षित र उपलब्ध भएको, विशुद्ध नाफाका लागि व्यवसाय नभएको	सामान्य	१

५१. सदस्य जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• विनियम • सदस्यता नीति • सदस्य दर्ता किताब • सदस्य त्यागको आवेदन	• विनियममा खुल्ला सदस्यताको व्यवस्था भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सदस्य दर्ता किताब अद्यावधिक भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सदस्यता नीति अद्यावधिक भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सदस्यता छाड्ने दर परीक्षण गरिनुपर्दछ । • नाफा कमाउने कम्पनीहरू सदस्य नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • कार्य क्षेत्र बाहिरका सदस्यहरू नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ। • गैह्र सदस्य कारोबार नभएको सुनिश्चिता गर्नुपर्दछ । • सदस्यता स्वीकृति तथा सदस्यता खारेजीको निर्णय सञ्चालक समितिमा भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • संस्थामा रहेका सबै सदस्यहरूमध्ये सत्रीय सदस्यहरूको अनुपात विश्लेषण गर्नुपर्दछ । • सहकारी ऐनबमोजिमको सदस्यता प्रदान गरिएको परीक्षण गर्नुपर्दछ ।	विनियममा खुल्ला सदस्यताको व्यवस्था नभएको,अभ्यासमा नभएको, सदस्य दर्ता किताब अद्यावधिक नभएको, सदस्य नीति अद्यावधिक नभएको, सदस्यता छाड्ने दर १ प्रतिशत भन्दा बढी भएको, नाफा कमाउने कम्पनीहरू सदस्य भएको, कार्य क्षेत्र बाहिरका सदस्यहरू भएको	उच्च	३
		विनियममा खुल्ला सदस्यताको व्यवस्था भएको तर अभ्यासमा नभएको, सदस्य दर्ता किताब अद्यावधिक नभएको, सदस्य नीति अद्यावधिक भएको, सदस्यता छाड्ने दर ०.५ देखि १ प्रतिशत भएको, नाफा कमाउने कम्पनीहरू सदस्य नभएको, कार्य क्षेत्र बाहिरका सदस्यहरू नभएको	मध्यम	२
		विनियममा खुल्ला सदस्यताको व्यवस्था भएको, सदस्य दर्ता किताब अद्यावधिक भएको, सदस्य नीति अद्यावधिक भएको, सदस्यता छाड्ने दर ०.५ भन्दा कम भएको, नाफा कमाउने कम्पनीहरू सदस्य नभएको, कार्य क्षेत्र बाहिरका सदस्यहरू नभएको	सामान्य	१

५२. बजारको वाह्य जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• साकोसले गरेको त्रैमासिक अबाकस (SWOT) विश्लेषण • ब्याजदर विष्लेषण • वाह्य प्रभाव कम गर्ने आन्तरिक योजना	• वाह्य बजारमा तरलता समस्या हुँदा कम्तीमा थप २ प्रतिशत तरलता राख्ने व्यवस्था भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • बचतमा तथा लाभांशको दर निर्धारण गर्दा मुद्रास्फिति दर विश्लेषण गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • कारोबार गरेको बैंक तथा वित्तीय संस्थाहरूको अवस्था परीक्षण गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • आर्थिक मन्दीको विश्लेषण गरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • त्रैमासिक बाह्य बजारबाट आउनसक्ने जोखिमहरूको विश्लेषण गरी सोको सामना गर्ने उपायहरूको अवलम्बन गर्ने गरेको ।	वाह्य बजारमा तरलता समस्या हुँदा कम्तीमा थप २ प्रतिशत तरलता राख्ने व्यवस्था नभएको, मुद्रास्फिति दरको आधारमा ब्याजदर र लाभांश तय नभएको, आर्थिक मन्दीको सम्भावना अध्ययन नभएको, कारोबार गरेको बैंकको व्यवसायिक अवस्था परीक्षण नगरेको	उच्च	३
		वाह्य बजारमा तरलता समस्या हुँदा कम्तीमा थप तरलता राख्ने व्यवस्था नभएको, मुद्रास्फिति दरको आधारमा ब्याजदर र लाभांश तय भएको, आर्थिक मन्दीको सम्भावना अध्ययन नभएको, कारोबार गरेको बैंकको व्यवसायिक अवस्था परीक्षण नगरेको	मध्यम	२
		वाह्य बजारमा तरलता समस्या हुँदा कम्तीमा थप २ प्रतिशत तरलता राख्ने व्यवस्था भएको, मुद्रास्फीती दरको आधारमा ब्याजदर र लाभांश तय भएको, आर्थिक मन्दीको सम्भावना अध्ययन भएको, कारोबार गरेको बैंकको व्यवसायिक अवस्था परीक्षण गरेको	सामान्य	१

आन्तरिक नियन्त्रण तथा सूचना प्रविधी व्यवस्थापनमा जोखिम (Internal Control and IT Security Risk)

५३. लेखा सुपरीवेक्षण समितिको क्षमता जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• लेखा समितिका सदस्यहरूको व्यक्तिगत विवरण • लेखा समितिका सदस्यहरूको तालिम विवरण • लेखा समितिका सदस्यहरूको तोकिए बमोजिमको योग्यता विवरण	• लेखा समितिमा लेखा प्रतिवेदन विश्लेषण गर्न सक्ने व्यक्तिहरू भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • लेखा सुपरिवेक्षण समितिले निर्वाचित भएको १ महिनाभित्र आन्तरिक रूपमा लेखा सुपरिवेक्षणसम्बन्धी तथा नीति कार्यविधिकोका साथै संस्थाको जानकारी लिएको सुनिश्चित हुनुपर्ने । • वार्षिक रूपमा लेखा परीक्षण सीपसम्बन्धी तालिमहरू लिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • सहकारी नियमावली २०७५ बमोजिम लेखा सुपरीवेक्षण समितिको योग्यता पुगेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	लेखा समितिमा लेखा प्रतिवेदन विश्लेषण गर्न सक्ने सदस्यहरू नभएको, वार्षिक रूपमा लेखा परीक्षण सीपसम्बन्धी तालिमहरू नलिएको तथा आ ले प समयमा नै सम्पन्न नगरेको	उच्च	३
		लेखा समितिमा लेखा प्रतिवेदन विश्लेषण गर्न सक्ने दुई जना सदस्यहरू भएको, वार्षिक रूपमा लेखा परीक्षण सीपसम्बन्धी तालिमहरू नलिएको तथा आ ले प समयमा नै सम्पन्न गरेको	मध्यम	२
		लेखा समितिमा लेखा प्रतिवेदन विश्लेषण गर्न सक्ने सबै सदस्यहरू भएको, वार्षिक रूपमा लेखा परीक्षण सीपसम्बन्धी तालिमहरू लिएको तथा आ ले प समयमा नै सम्पन्न गरेको	सामान्य	१

५४. आन्तरिक लेखा परीक्षण कार्यविधि जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• आन्तरिक लेखा परीक्षण कार्यविधि तथा कार्यान्वयनको अवस्था	• आन्तरिक लेखा परीक्षणको कार्यविधि भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • समयसापेक्ष आन्तरिक लेखा परीक्षण कार्यविधि अद्यावधिक भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • आन्तरिक लेखा परीक्षण नियमित भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ ।	आन्तरिक लेखा परीक्षणको कार्यविधि नभएको र आन्तरिक लेखा परीक्षण नियमित नभएको	उच्च	३
		आन्तरिक लेखा परीक्षणको कार्यविधि भएको वा आन्तरिक लेखा परीक्षण नियमित नभएको	मध्यम	२
		आन्तरिक लेखा परीक्षणको कार्यविधि भएको र आन्तरिक लेखा परीक्षण नियमित भएको	सामान्य	१

५५. लेखा सुपरीवेक्षण समिति तथा आन्तरिक लेखा परीक्षण प्रतिवेदन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• लेखा समितिको बैठक निर्णयहरू • लेखा समितिको प्रतिवेदनहरू • आ ले प को प्रतिवेदन	• त्रैमासिक रूपमा लेखा समितिको बैठक भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • त्रैमासिक रूपमा नै लेखा समितिले आ.ले.प. प्रतिवेदन दिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • २५ करोड भन्दा माथि वासलात हुने साकोसको हकमा आ.ले.प. लेखा समितिको सिफारिसमा नियुक्ति भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • लेखा सुपरिवेक्षणले दिएको सुझावहरू सञ्चालक समितिको प्रस्ताव उपर छलफल भई निर्णय भएको सुनिश्चित हुनुपर्ने । • आ.ले.प. प्रतिवेदन कार्यान्वयन शतप्रतिशत भएको हुनुपर्दछ ।	त्रैमासिक रूपमा लेखा समितिको बैठक नभएको, त्रैमासिक रूपमा नै लेखा समितिले आ.ले.प. प्रतिवेदन नदिएको, २५ करोडभन्दा माथि वासलात हुने साकोसको हकमा आ.ले.प. लेखा समितिको सहमतिमा नियुक्ति नभएको, आ ले प प्रतिवेदन कार्यान्वयन शत प्रतिशत नभएको	उच्च	३
		त्रैमासिक रूपमा लेखा समितिको बैठक भएको, त्रैमासिक रूपमा नै लेखा समितिले आ.ले.प. प्रतिवेदन दिएको, २५ करोड भन्दा माथि वासलात हुने साकोसको हकमा आ.ले.प. लेखा समितिको सहमतिमा नियुक्ति नभएको, आ.ले.प. प्रतिवेदन कार्यान्वयन शत प्रतिशत नभएको	मध्यम	२
		त्रैमासिक रूपमा लेखा समितिको बैठक भएका, त्रैमासिक रूपमा नै लेखा समितिले आ.ले.प. प्रतिवेदन दिएको, २५ करोड भन्दा माथि वासलात हुने साकोसको हकमा आ.ले.प. लेखा समितिको सहमतिमा नियुक्ति भएको, आ.ले.प. प्रतिवेदन कार्यान्वयन शत प्रतिशत भएको	सामान्य	१

५६. व्यवस्थापन संरचनाभित्र जिम्मेवारी बाँडफाँड र सम्बन्ध जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• मानव संशाधन नीति • वार्षिक बजेट • खर्चको विवरण	• एकै व्यक्ति सञ्चालक र कर्मचारी नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापन संरचना नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • बजेटमा सञ्चालकहरूलाई तलबको रूपमा सुविधाहरू नगएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनमा द्वन्द भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी र कर्मचारीको परिवारको सदस्य सञ्चालक भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापकको परिवारको सदस्य अन्य कर्मचारी भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापन संरचनाभित्र कामको बाँडफाँड तथा जिम्मेवारी क्षमता तथा समताको आधारमा भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • आन्तरिक कार्यविधि अनुसूचीमा हुनुपर्ने	एकै व्यक्ति सञ्चालक र कर्मचारी भएको, व्यवस्थापन संरचना नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार नभएको, बजेटमा सञ्चालकहरूलाई तलबको रूपमा सुविधाहरू भएको, सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनमा द्वन्द भए, सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी र कर्मचारीको परिवारको सदस्य सञ्चालक भएको, व्यवस्थापको परिवारको सदस्य अन्य कर्मचारी भएको, व्यवस्थापन संरचनाभित्र कामको बाँडफाँड तथा जिम्मेवारी क्षमता तथा समताको आधारमा नभएको	उच्च	३
		एकै व्यक्ति सञ्चालक र कर्मचारी नभएको, व्यवस्थापन संरचना नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार भएको, बजेटमा सञ्चालकहरूलाई तलबको रूपमा सुबिधाहरू नभएका, सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनमा द्वन्द नभए, सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी र कर्मचारीको परिवारको सदस्य सञ्चालक नभएको, व्यवस्थापनको परिवारको सदस्य अन्य कर्मचारी नभएको, व्यवस्थापन संरचनाभित्र कामको बाँडफाँड तथा जिम्मेवारी क्षमता तथा समताको आधारमा भएको (माथिका मध्ये एक वा एक भन्दा बढी नभएको)	मध्यम	२
		एकै व्यक्ति सञ्चालक र कर्मचारी नभएको, व्यवस्थापन संरचना नमुना मानव संशाधन नीति अनुसार भएको, बजेटमा सञ्चालकहरूलाई तलबको रूपमा सुविधाहरू नभएका, सञ्चालक समिति र व्यवस्थापनमा द्वन्द नभए, सञ्चालक समितिको परिवारको सदस्य कर्मचारी र कर्मचारीको परिवारको सदस्य सञ्चालक नभएको, व्यवस्थापनको परिवारको सदस्य अन्य कर्मचारी नभएको, व्यवस्थापन संरचनाभित्र कामको बाँडफाँड तथा जिम्मेवारी क्षमता तथा समताको आधारमा भएको ।	सामान्य	१

५७. योजनामा आधारित बजेट तथा खर्च प्रणाली जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• रणनीतिक व्यवसायिक योजना • वार्षिक बजेट तथा योजना • वास्तविक खर्च विवरण • आर्थिक प्रशासन नीति	• रणनीतिक व्यवसायिक योजनामा आधारित व्यवसायिक योजना भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ • साधारण सभाबाट स्वीकृत बजेटबाहिर खर्च नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • रकमान्तर कार्यक्रम सम्पन्न हुनु अगाबै भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • रकमान्तरको सीमा १० प्रतिशतभन्दा बढी हुनु हुदैन। • कामको आधारमा मात्र पेश्की भएको • कर्मचारीहरूको क्षमता वृद्धिका लागि बजेट विनियोजन गरिएको हुनुपर्ने । कुल सञ्चालन खर्चको कम्तिमा ४० प्रतिशत । • कर्मचारीहरूको वार्षिक तलब खर्चको ३ प्रतिशत खर्च राखिएको सुनिचित गर्नुपर्ने • सञ्चालक समिति, लेखा सुपरिवेक्षण समिति र विभिन्न उप समितिलाई तालिमका लागि बजेट विनियोजन गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्ने ।	रणनीतिक व्यवसायिक योजना नभएको, साधारण सभाबाट स्वीकृत बजेटको आधारमा खर्च प्रणाली नभएको, रकमान्तर बजेट प्रणाली अनुसार नभएको, पेश्की कामको आधारमा मात्र नभएको	उच्च	३
		रणनीतिक व्यवसायिक योजना नभएको, साधारण सभाबाट स्वीकृत बजेटको आधारमा खर्च प्रणाली भएको, रकमान्तर बजेट प्रणाली अनुसार नभएको, पेश्की कामको आधारमा मात्र नभएको तर १५ दिनभित्र फर्स्यौट भएको ।	मध्यम	२
		रणनीतिक व्यवसायिक योजना भएको, साधारण सभाबाट स्वीकृत बजेटको आधारमा खर्च प्रणाली भएको, रकमान्तर बजेट प्रणाली अनुसार भएको, पेश्की कामको आधारमा मात्र भएको	सामान्य	१

५८. लेखा प्रणाली जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• सहकारी लेखा पालन • तालिम प्रमाणपत्र	• दोहोरो लेखा प्रणाली अवलम्बन गरेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सहकारी लेखामानअनुसार लेखा राखिएको हुनुपर्दछ। • सहकारी विभागबाट प्रमाणीकरण गरेको सफ्टवेयर प्रयोग गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्ने । • दैनिक खाताबन्दी भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • कर्मचारीलाई लेखा व्यवस्थापन तालिम दिएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ ।	दोहोरो लेखा प्रणाली अवलम्बन नगरेको,सहकारी लेखामानअनुसार लेखा नराखिएको, दैनिक खाता बन्दी नभएको	उच्च	३
		दोहोरो लेखा प्रणाली अवलम्बन गरेको, सहकारी लेखामानअनुसार लेखा नराखिएको, दैनिक खाता बन्दी नभएको	मध्यम	२
		दोहोरो लेखा प्रणाली अवलम्बन गरेको,सहकारी लेखामानअनुसार लेखा राखिएको, दैनिक खाता बन्दी भएको	सामान्य	१

५९. वाह्य लेखा परीक्षक नियुक्ति र प्रतिवेदन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• लेखा परीक्षकसंगको सम्झौता । • साधारण सभाको निर्णय । • लेखा समितिको निर्णय । • वाह्य लेखा परीक्षकको प्रतिवेदन	• वाह्य लेखा परीक्षकको नियुक्ति र पारिश्रमिक साधारण सभाबाट पारित भएको एकीन गर्नुपर्दछ । • लेखा परीक्षण आ ब समाप्त भएको ९० दिनभित्र सम्पन हुनुपर्दछ । • वाह्य लेखा परीक्षक नियुक्तिको सिफारिसमा लेखा समितिको सहमति भएको हुनुपर्दछ । • वाह्य लेखा परीक्षकको प्रारम्भिक प्रतिवेदन लिएको सुनिश्चित गरि नुपर्दछ ।	वाह्य लेखा परीक्षक साधारण सभाबाट नियुक्त नभएको, लेखा परीक्षण आ.व. समाप्त भएको ९० दिनभित्र सम्पन नभएको, वाह्य लेखा परीक्षक नियुक्तिको सिफारिसमा लेखा समितिको सहमति नभएको, वाह्य लेखा परीक्षकको प्रारम्भिक प्रतिवेदन नलिएको, लेखा परीक्षकको नियुक्ति सहकारी ऐन बमोजिम नभएको	उच्च	३

	• लेखा परीक्षकको नियुक्ति सहकारी ऐनमा व्यवस्था भए बमोजिम भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	वाह्य लेखा परीक्षक साधारण सभाबाट नियुक्त नभएको, लेखा परीक्षण आ.व. समाप्त भएको ९० दिनभित्र सम्पन भएको, वाह्य लेखा परीक्षक नियुक्तिको सिफारिशमा लेखा समितिको सहमति नभएको, वाह्य लेखा परीक्षकको प्रारम्भिक प्रतिवेदन लिएर सञ्चालक समितिले जिम्मेवारी लिएको, लेखा परीक्षकको नियुक्ति सहकारी ऐन बमोजिम भएको	मध्यम	२
		वाह्य लेखा परीक्षक साधारण सभाबाट नियुक्त भएको, लेखा परीक्षण आ ब समाप्त भएको ३० दिनभित्र सम्पन भएको, वाह्य लेखा परीक्षक नियुक्तिको सिफारिशमा लेखा समितिको सहमति भएको, वाह्य लेखा परीक्षकको प्रारम्भिक प्रतिवेदन लिएर सञ्चालक समितिले जिम्मेवारी लिएको, लेखा परीक्षकको नियुक्ति सहकारी ऐनबमोजिम भएको	सामान्य	१

६०. सूचना प्रविधि जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• उपलब्ध सूचना प्रविधिहरूको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सूचना प्रविधि नीति	• सूचना प्रविधि सबै भन्दा नवीनतम भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सूचना प्रविधिको लागत संस्थाको क्षमताअनुसार हुनुपर्दछ । • प्रविधि प्रयोग गर्दा सम्बन्धित निकायको अनुमति लिएको हुनुपर्ने • सूचना प्रविधि नीतिको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • कर्मचारीको कार्यविवरणमा सूचना प्रविधिसम्बन्धी कार्य गर्ने व्यवस्था भएको सुनिश्चितता गर्ने ।	प्रविधिको नवीनतम व्यवस्थापन, पहिचान नभएको, प्रविधिको दुरूपयोग भएको, त्रुटि व्यवस्थापन नभएको, सुरक्षा प्रणाली नवीनतम आधारमा नभएको ।	उच्च	३
		प्रविधिको व्यवस्थापन, पहिचान, प्रविधिको दुरूपयोग नभएको, त्रुटि व्यवस्थापन भएको, सुरक्षा प्रणालीको भएको ।।	मध्यम	२
		प्रविधिको नवीनतम व्यवस्थापन, पहिचान, प्रविधिको दुरूपयोग नभएको, त्रुटि व्यवस्थापन भएको , सुरक्षा प्रणाली नवीनतम आधारमा भएको ।	सामान्य	१

६१. सूचना प्रविधिमा कर्मचारीहरुको दक्षता एवं नियन्त्रण जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• उपलब्ध सूचना प्रणालीहरू • कर्मचारीहरूले तालिम लिएको विवरण, कार्य अनुभव । • तालिमको योजना तथा बजेट • पासवर्ड नियन्त्रण	• टु फ्याक्टर पासवर्ड नियन्त्रण प्रणाली स्थापित भएको । • सूचना प्रविधिको सुरक्षा अडिट गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सूचना प्रविधिसम्बन्धी नीति तथा योजनाको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सूचना प्रविधि सुरक्षासम्बन्धी वार्षिक तालिमको व्यवस्था । • तथ्यांक भण्डारण तथा सुरक्षाको व्यवस्था गरिएको परीक्षण गरिनुपर्दछ ।	प्रविधिको प्रयोग भएको तर तालिम प्राप्त कर्मचारीहरूको व्यवस्था नभएको । तालिम प्रदान गर्ने योजना पनि नभएको । सूचना प्रविधि नीति नभएको ।	उच्च	३
		टु फ्याक्टर पासवर्ड नियन्त्रण प्रणाली स्थापित नभएको, सूचना प्रविधिको सुरक्षा अडिट नगरिएको, सूचना प्रविधिसम्बन्धी नीति तथा योजना नभएको, सूचना प्रविधि सुरक्षासम्बन्धी वार्षिक तालिमको व्यवस्था नभएको, डाटा स्टोरेजको व्यवस्था गरिएको सामान्य असल अभ्यास गरिएको वा सूचना प्रविधिको प्रयोग नगरिएको	मध्यम	२
		टु फ्याक्टर पासवर्ड नियन्त्रण प्रणाली स्थापित भएको, सूचना प्रविधिको सुरक्षा अडिट गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ, सूचना प्रविधिसम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण तथा कार्य योजना, सूचना प्रविधि सुरक्षासम्बन्धी वार्षिक तालिमको व्यवस्था, डाट स्टोरेजको व्यवस्था गरिएको हुनुपर्दछ ।	सामान्य	१

६२. आन्तरिक तथा सदस्य सूचना प्रणाली जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• सदस्य सूचना कार्यविधि • वार्षिक प्रतिवेदन • संस्थाका अन्य प्रकाशनहरू (बुलेटिन, सफलताका कथाहरू) • संस्थाको सूचना पाटी • व्यवस्थापनभित्रको आन्तरिक सूचना प्रणाली • सूचना अधिकारीको व्यवस्था	• साकोसमा सदस्य सूचना कार्यविधिको विकास, कार्यान्वयन र अद्यावधिक भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • साधारण सभामा सबै अुनसूची सहितको लेखा परीक्षण गरिएको वित्तीय विवरणहरू समावेश गरी संस्थाका गतिविधिहरू तथा भावी योजना र बजेट सहितको प्रतिवेदन दिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • साकोसले सदस्यहरूको सफलताका कथाहरू सहित संस्थागत गतिविधिहरू सहितको बुलेटिन प्रकाशन गरे नगरेको निश्चित गनु पर्दछ । • आवधिक सूचनाहरू संस्थाको सूचना पाटीमा टाँस गर्ने गरे नगरेको निरीक्षण गर्नुपर्दछ । यसअन्र्तगत सूचना पाटीको प्रयोग सफा स्तरीय हुनुका साथै सूचना अवधि पछि सूचना पाटीबाट हटाएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • अन्य विधुतीय माध्यमबाट सदस्यहरूलाई सूचना दिने प्रणालीको विकास भए नभएको निश्चित गर्नुपर्दछ । यसअन्र्तगत साकोसको Website, Facebook Page आदिको प्रयोग भए नभएको हेर्नुपर्दछ । • व्यवस्थापनभित्रको आन्तरिक सञ्चार प्रणाली परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सूचना अधिकारी तोकिएको एकिन गर्नुपर्दछ । • सदस्यहरूलाई मासिक रूपमा विभागले जारी गरेको निर्देशनबमोजिम १ हप्ताभित्र सूचना प्रकाशित गर्नुपर्ने ।	वित्तीय प्रतिवेदनहरूः वासलात,आय व्यय विवरण तथा पर्ल्सको प्रतिवेदन र सबै ऋणको प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा सञ्चालक समितिको बैठकमा पेस गर्ने नगरेको, लेखा परीक्षण प्रतिवेदन सदस्यहरूलाई वितरण नगरेको, कर्मचारीहरूको आधुनिक सञ्चार प्रणाली नभएको, समितिहरूको बिच लिखित सञ्चार नभएको	उच्च	३
		वित्तीय प्रतिवेदनहरूः वासलात,आय व्यय विवरण तथा पर्ल्सको प्रतिवेदन र सबै ऋणको प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा मासिक रूपमा सञ्चालक समितिको बैठकमा पेस गर्ने गरेको, कर्मचारीहको प्रतिवेदन ढाँचा भएको, समितिहरूको सञ्चार लिखित प्रतिवेदनमार्फत नभई माइनुटमार्फत भएको	मध्यम	२
		वित्तीय प्रतिवेदनहरूः वासलात, आय व्यय विवरण तथा पर्ल्सको प्रतिवेदन र सबै ऋणको प्रतिवेदन तोकिएको ढाँचामा मासिक रूपमा सञ्चालक समितिको बैठक भन्दा ३ दिन अगाबै जानाकारी गराएको र सञ्चालक समितिको बैठकमा छलफल भएको, कर्मचारी संरचनामा मासिक प्रतिवेदन लिने दिने व्यवस्था भएको, साधारण सभाको १५ दिन अगावै प्रतिवेदन सदस्यहरूलाई वितरण गरिएको ।	सामान्य	१

बैधानिक तथा सुशासन जोखिम (Legitimacy and Good Governance)

६३. सहकारी कानुनसम्बन्धी जोखिम				(३)
परीक्षणका साधनहरु	**परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु**	**जोखिमको अवस्था**		
• सहकारी ऐन • सहकारी नियमावली • सहकारी मापदण्ड • सहकारी विभागका परिपत्र • सहकारी विभाग वा नियमनकारी निकायका अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण निर्देशनहरू	• साकोस प्रति आर्कषित हुने ऐन, नियमहरूको संकलन अनिवार्य गर्ने व्यवस्था भएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • ईलाइब्रेरी, ईपोर्टल आदिको व्यवस्था गरे नगरेको । • नियमनकारी निकायबाट भएको अनुगमनका सुझावहरूको कार्यान्वयनको अवस्थाको विश्लेषण गर्नुपर्दछ । • साकोसको आन्तरिक नीति तथा कार्यविधिहरूको व्यवस्थितसँग्रह भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • साकोसमा सहकारीका प्रकाशित पुस्तकहरूसँग्रहहरूको लागि नियमित बजेटको व्यवस्था भएको निश्चित गर्नुपर्दछ । • उपलब्ध सामाग्रीहरूको उच्चस्तरको व्यवस्थापन गरी सुरक्षित ढंगबाट राखेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • ऐन कानुनको परिपालना र कानुनमा आएको परिवर्तनलाई स्वीकार गरेको विषयलाई सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • बिनियम संशोधनको प्रक्रिया र समयमा संशोधन भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • यदि केन्द्रीय (संघीय), प्रदेश र स्थानीय ऐनहरू केन्द्रीय ऐनसँग बाझिएको अवस्थामा केन्द्रीय (संघीय) ऐन मानिएको एकिन गर्नुपर्दछ ।	वार्षिक रूपमा सहकारीलाई आकर्षित हुने अन्य ऐनहरूसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम नगरेको, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था नभएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण नगरिएको	उच्च	३
		वार्षिक रूपमा सहकारीलाई आकर्षित हुने अन्य ऐनहरूसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरेको, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था नभएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण नगरिएको	मध्यम	२
		वार्षिक रूपमा सहकारीलाई आकर्षित हुने ऐनहरूसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम गरेको, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था भएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण गरिएको	सामान्य	१

६४. सम्पत्ति शुद्धीकरणसम्बन्धीजोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन कार्यान्वयनका लागि संस्थाले विकास गरेको जोखिम व्यवस्थापन नीति • कार्यान्वयन अधिकारीको नियुक्तिसम्बन्धी सञ्चालक समितिको निर्णय, • कार्यान्वयन अधिकारीको व्यक्तिगत विवरण फारमहरू	• साकोसमा बचत शाखा भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • संस्थाको सदस्यले एकै दिन एक पटक वा पटक पटक गरी जम्मा गर्ने ल्याएको रू.१० लाखभन्दा बढी रकमको अनिवार्य स्रोत खुलाउने व्यवस्था भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • संस्थाबाट एकै पटक १० लाख भन्दा बढी रकम बाहिरिने अवस्था भएमा बैंक चेकमार्फत भुक्तानी दिने व्यवस्था मिलाए नमिलाएको एकिन गर्नुपर्दछ । • साकोसमा बचत नीतिमा बचत राख्न वा बचत झिक्न कुनै किसिमको अवरोध नभएको एकिन गर्नुपर्दछ । • आवधिक, उद्देश्यमूलक बचत वा नियमित बचतहरूमा शर्त वा न्यूनतम मौज्दात संस्थाले तोक्न सक्ने छ । • साकोसको बचत फिर्ता गर्ने अभ्यासमा पनि कुनै किसिमको अवरोध नभएको हुनुपर्दछ । • जतिसुकै अंकको बचत भएतापनि संकास्पद देखिएको सबै बचतको विवरण कारोबार भएको मितिले तीन दिनभित्र वित्तीय जानकारी एकाईमा पठाएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । यसका लागि साकोससंग नामनामेसी बाहेकको विवरण माग गरी हेर्नुपर्दछ । • कार्यान्वयन अधिकारीको नियुक्ति गरी सो सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन कार्यान्वयनमा ध्यान दिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • बचत जम्मा गर्दा स्रोत खुलाउने व्यवस्था भएको जम्मा गर्ने भौचर तथा कागजपत्रहरूको व्यवस्था भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • साकोसका अभिलेखहरूको उच्च व्यवस्थापन गरेको, • असामान्य कारोबार गर्ने सदस्यहरूको विश्लेषण गर्ने गरेको, • सम्पत्ति शुद्धीकरण निवारण ऐन कार्यान्वयनसम्बन्धी साकोसको सञ्चालक समितिले कम्तीमा वार्षिक २ पटक समीक्षा गर्ने गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्ने, • संस्थागत जोखिम पहिचान गरिएको एकिन गरिनुपर्दछ । • समय सापेक्ष अद्यावधिक हुनुपर्ने ।	सीमा कारोबार पहिचान गर्ने संयन्त्रको विकास भएको तर बचत नीतिमा बचत राख्न र झिक्ने बिषयमा केही नबोलेको तर अभ्यासमा देखिएको, स्रोत नखुलेको वा शंकास्पद कारोबारको तत्समयमा नै जानकारी दिने गरिएको, कार्यान्वयन अधिकारीको नियुक्ति नभएको तर संस्थाको व्यवस्थापकले सो सम्बन्धमा जिम्मेवारी लिएको, गो एम एल मा रजिष्टर नभएको ।	उच्च	३
		सीमा कारोबार पहिचान गर्ने संयन्त्रको विकास भई बचत नीतिमा बचत राख्न र झिक्नमा कुनै सीमाको निर्धारण नभएको तर अभ्यासमा देखिएको, स्रोत नखुलेको वा शंकास्पद कारोबारको ततसमयमा नै जानकारी दिने गरिएको, कार्यान्वयन अधिकारी नियुक्ति गरिएको तथा नियमित रूपमा प्रतिवेदन पठाउने गरेको, गो.एम.एल. मा रजिष्टर भई एक्सेल फाईलमार्फत डाटा पठाउने गरिएको ।	मध्यम	२
		सीमा कारोबार पहिचान गर्ने संयन्त्रको विकास भई बचत नीतिमा बचत राख्न र झिक्नमा कुनै सिमाको निर्धारण नभएको र अभ्यासमा पनि नभएको, स्रोत नखुलेको वा शंकास्पद कारोबारको तत्समयमा नै प्रतिवेदनसम्बन्धित निकायमा दिने गरिएको, कार्यान्वयन अधिकारी नियुक्ति गरी जोखिम व्यवस्थापन तथा सम्पत्ति शुद्धीकरण ऐन कार्यान्वयनको व्यवस्था भएको र अर्धवार्षिक रूपमा जोखिमको समीक्षा गर्ने गरिएको । गो एम एल रिपोर्टिङ सफ्टवेयरको प्रयोग गरी नियमित रिपोर्ट पठाएको ।	सामान्य	१

६५. सार्वजनिक खरिद ऐन तथा अन्य ऐनहरूको जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• सार्वजनिक खरिद नीति • सार्वजनिक खरिद नियमावली • आर्थिक प्रशासन नीति • वातावरण ऐनको कार्यान्वयन योजना	• साकोस प्रति आर्कषित हुने सार्वजनिक खरिद नीति, नियमहरूको संकलन अनिवार्य गर्ने व्यवस्था भएको निश्चित गर्नुपर्दछ ।	वार्षिक रूपमा सार्वजनिक खरिद नीति, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था नभएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण नगरिएको, साकोसको आर्थिक प्रशासनिक नीति सार्वजनिक खरिद ऐनसँग बाझिएको ।	उच्च	३

• सुरक्षित कारोबार ऐनको कार्यान्वयन योजना • उपभोक्ता संरक्षण ऐनको कार्यान्वयन योजना । • सुशासन ऐनको कार्यान्वयनको योजना। • सूचनाको अधिकार ऐनको कार्यान्वयन योजना • वार्षिक राज्यको मौद्रिक नीति कार्यान्वयनको योजना	• आर्थिक प्रशासन नीतिमा खरीद गर्ने अख्तियार बाँडफाँड र प्रत्यायोजन गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	वार्षिक रूपमा सार्वजनिक खरिद नीति पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था नभएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण नगरिएको, साकोसको आर्थिक प्रशासनिक नीति सार्वजनिक खरिद ऐनसँग नबाभि्कएको ।	मध्यम	२
		वार्षिक रूपमा सार्वजनिक खरिद नीति, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था भएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण गरिएको, साकोसको आर्थिक प्रशासनिक नीति सार्वजनिक खरिद ऐनसँग नबाभि्कएको ।	सामान्य	१

६६. श्रम ऐन तथा सामाजिक सुरक्षा कोष ऐन (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• मानव संशाधन व्यवस्थापन नीति • श्रम ऐनको कार्यान्वयन योजना । • सामाजिक सुरक्षा कोष ऐन ।	• मानव संशाधन व्यवस्थापन नीति श्रम ऐन बमोजिम विकास, अद्यावधिक र कार्यान्वयन भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • साकोसप्रति आर्कषित श्रम ऐन, नियमहरूको पालना भएको सुनिश्चितता गर्नुपर्दछ । • सामाजिक सुरक्षा कोष ऐनको व्यवस्थाहरू कार्यान्वयन भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • श्रम अडिट गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्ने ।	वार्षिक रूपमा श्रम ऐनहरूसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम नगर्ने, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था नभएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण नगरिएाको, श्रम अडिट नगरिएको ।	उच्च	३
		वार्षिक रूपमा श्रम ऐनसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम नगर्ने, पालना भए नभएको परीक्षण नगर्ने व्यवस्था भएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण नगरिएको श्रम अडिट गरी संस्थामा राखिएको ।	मध्यम	२
		वार्षिक रूपमा श्रम ऐनसम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम गर्ने, पालना भए नभएको परीक्षण गर्ने व्यवस्था भएको, रूजु सूची तयार गरी प्रमाणित गरी अभिलेखीकरण गरिएको । श्रम अडिट गरी श्रम कार्यालयमा अद्यावधिक गराइएको ।	सामान्य	१

६७. आय कर तथा अन्य कर दायित्व जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• स्थायी लेखा नं प्रमाणपत्र • चालु आ.वको करचुक्ता प्रमाणपत्र • कर योजना	• स्थायी लेखा नं प्रमाणपत्र सबैले देख्ने गरी राखेको नराखेको एकिन गर्ने, • सबैले देख्न सक्ने गरी करपाटी राखिए नराखिएको एकिन गर्ने, • नियमानुसारको कर दायित्व (सामाजिक सुरक्षा कर, टि.डि.एस, ब्याजकर, लाभांश कर, बहाल कर आदि) ठीक समयमा जम्मा गरे नगरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • नियमानुसार आयकर दाखिला गरे नगरेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • स्थिर सम्पत्तिको राज्यलाई तिर्नु पर्ने सबै दायित्वहरू (मालपोत, एकीकृत सम्पत्तिकर) चुक्ता भए नभएको एकिन गर्ने, • वार्षिक रूपमा तिर्नुपर्ने करको पूर्व योजना बनाईएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ र कर योजनाको कार्यान्वयनको अवस्थाको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • कर भुक्तानी गर्दा बिलम्ब शुल्क नतिरेको एकिन गर्नुपर्दछ । • कर अडिट गरेको सुनिश्चित गर्नुपर्ने	पानमा दर्ता भएको, कर योजना नभएको टि.डि.एस.हरू तथा अग्रिम आय कर दाखिला नगरेको, मासिक रूपमा बुझाउनु पर्ने कर अर्धवार्षिक रूपमा मात्र दाखिला गरेको तथा ढिला गरी करचुक्ता लिएको वा नलिएको ।	उच्च	३
		पानमा दर्ता भएको, वार्षिक कर योजना बनाएको, टि.डि.एस.हरू तथा अग्रिम आय कर समयमा बुझाएको, मासिक रूपमा बुझाउनु पर्ने कर त्रैमासिक रूपमा बुझाएको समयमा नै करचुक्ता लिने नगरेको ।	मध्यम	२
		पानमा दर्ता भएको, वार्षिक कर योजना बनाएको, टि.डि.एस.हरू तथा अग्रिम आय कर नियमानुसार र मासिक रूपमा बुझाउनु पर्ने कर मासिक रूपमा बुझाएको, कुनै प्रकारको करमा जरिवाना नतिरेको तथा वार्षिक रूपमा समयमा नै कर चुक्ताको प्रमाणपत्र लिएको ।	सामान्य	१

६८. नियमनकारी निकायहरूमा प्रतिवेदन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका, महानगरपालिका, प्रदेश रजिष्ट्रारको कार्यालय वा रजिष्ट्रारको कार्यालयमा दिएको प्रतिवेदन • कोपोमिसको प्रविष्टि • छाता संस्थाहरूको सदस्य सूचना प्रणालीहरूमा प्रविष्टि	• गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका, महानगरपालिका, प्रादेश रजिष्ट्रारको कार्यालय वा रजिष्ट्रारको कार्यालयमा नियमित प्रतिवेदन दिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ। • कोपोमिसको प्रविष्टि नियमिति भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • छाता संस्थाहरूको सदस्य सूचना प्रणालीहरूमा प्रविष्टि नियमित भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • वाह्य ऋण लिएको छ र प्रतिवेदन पठाउने सम्झौता भएमा नियमित पठाएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • अन्य सहकार्यमा कार्य सम्पन्न गरी प्रतिवेदन दिनु पर्ने छ भने समयमा नै गएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • प्रतिवेदनको शुद्धता एकिन गर्नुपर्दछ ।	गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका, महानगरपालिका, प्रदेश रजिष्ट्रारको कार्यालय वा रजिष्ट्रारको कार्यालयमा नियमित प्रतिवेदन नदिएका, कोपोमिसको प्रविष्टि नियमिति नभएको, छाता संस्थाहरूको सदस्य सूचना प्रणालीहरूमा प्रविष्टि नियमिति नभएको, वाह्य ऋण लिएको छ र प्रतिवेदन पठाउने सम्झौता भएमा नियमित नपठाएको, अन्य सहकार्यमा कार्य सम्पन्न गरी प्रतिवेदन दिनु पर्ने छ भने समयमा नै नगएको	उच्च	३
		गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका, महानगरपालिका, प्रदेश रजिष्ट्रारको कार्यालय वा रजिष्ट्रारको कार्यालयमा प्रतिवेदन दिएको तर समयमा नदिएको, कोपोमिसको प्रविष्टि भएको तर समयमा नभएको, छाता संस्थाहरूको सदस्य सूचना प्रणालीहरूमा प्रविष्टि भएको तर समयमा नभएको, वाह्य ऋण लिएको छ र प्रतिवेदन पठाउने सम्झौता भएमा नियमित नपठाएको,अन्य सहकार्यमा कार्य सम्पन्न गरी प्रतिवेदन दिनु पर्ने छ भने समयमा नै नगएको	मध्यम	२
		गाउँपालिका, नगरपालिका, उपमहानगरपालिका, महानगरपालिका, प्रदेश रजिष्ट्रारको कार्यालय वा रजिष्ट्रारको कार्यालयमा प्रतिवेदन दिएको, कोपोमिसको प्रविष्टि नियमित भएको छाता संस्थाहरूको सदस्य सूचना प्रणालीहरूमा प्रविष्टि नियमित भएको, वाह्य ऋण लिएको छ र प्रतिवेदन पठाउने सम्झौता भएमा नियमित पठाएको,अन्य सहकार्यमा कार्य सम्पन्न गरी प्रतिवेदन दिनु पर्ने छ भने समयमा नै गएको	सामान्य	१

६९. साधारण सभा जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वाह्य लेखा परीक्षण प्रतिवेदन, • साधारण सभाका सबै कागजातहरू • साधारण सभा सम्पन्न प्रतिवेदन	• साधारण सभा संचालन कार्यविधि भए नभएको सुनिश्चित गरिनु पर्दछ । • साधारण सभाको संचालनकोनिर्णय र जानकारी विनियम बमोजिम भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • साधारण सभाको उपस्थिति प्रतिशत गणना गरिनुपर्दछ । • साधारण सभाको उपस्थितिको लागि वास्तविक यातायात खर्च र श्रम ऐनको न्यूनतम तलबमानको हिसाबले दैनिक हुने रकम भन्दा बढी भत्ता नदिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • भत्तामा अनिवार्य कर सदस्यहरूले तिरेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ ।	साधारण सभा संचालनको कार्यविधि नभएको, साधारण सभा संचालनको निर्णय र जानकारी विनियमबमोजिम नभएको, साधारण सभाको उपस्थिति ६० प्रतिशत भन्दा कम भएको, वास्तविक यातायात खर्च र श्रम ऐनको न्यूनतम तलबमानको हिसाबले दैनिक हुने रकम भन्दा बढी भत्ता दिएको, भत्तामा कर नलिएको, सम्पन्न प्रतिवेदन नियमनकारी निकायमा नदिएको ।	उच्च	३
		साधारण सभा संचालनको कार्यविधि भएको तर पुनरावलोकन नभएको , साधारण सभा संचालनको निर्णय र जानकारी विनियमबमोजिम नभएको, साधारण सभा को उपस्थिति ६० देखि ७५ प्रतिशत भएको, वास्तविक यातायात खर्च र श्रम ऐनको न्यूनतम तलबमानको हिसाबले दैनिक हुने रकम भन्दा बढी भत्ता दिएको, भत्तामा कर लिएको, सम्पन्न प्रतिवेदन नियमनकारी निकायमा १५ दिनभित्र नदिएको, साधारण सभा पौष मसान्तभित्र सम्पन्न भएको । साधारण सभाको सूचना १५ दिन अधिमात्र गएको ।	मध्यम	२

	• साधारण सभा विनियमबमोजिम सम्पन्न भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • साधारण सभाको प्रतिवेदन सम्पन्न भएको १५ दिनभित्र नियमनकारी निकायमा पेस गरेको सुनिश्चित गरि नुपर्दछ । • साधारण सभाको सूचना एजेण्डा सहित कम्तिमा ३० दिनअघि प्रकाशन भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	साधारण सभा संचालनको कार्यविधि भएको, साधारण सभा संचालनको निर्णय र जानकारी विनियमबमोजिम भएको, साधारण सभा आर्थिक वर्ष सकिएको ३ महिनाभित्रै सम्पन्न गरेको, साधारण सभा को उपस्थिति ७५ प्रतिशतभन्दा बढी भएको, वास्तविक यातायात खर्च र श्रम ऐनको न्यूनतम तलबमानको हिसाबले दैनिक हुने रकम भन्दा बढी भत्ता नदिएको, भत्तामा कर लिएको, सम्पन्न प्रतिवेदन नियमनकारी निकायमा १५ दिनभित्र दिएको, साधारण सभा खर्च १५ दिनभित्र फरफारक भइसकेको, साधारण सभा असोज मसान्तभित्र सम्पन्न भएको, लेखा परीक्षकको प्रतिवेदन साधारण सभा सम्पन्न भएको सात दिनभित्र नियमनकारी निकायमा पेस गरी सकेको । साधारण सभाको सूचना कम्तिमा ३० दिन अघि एजेन्डा, स्थान र मिति तोकि सदस्यमा गएको ।	सामान्य	१

७०. समिति तथा उप समितिहरूको गठन तथा प्रभावकारिता जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• साकोसको विनियम • साकोसको निर्वाचन • आन्तरिक कार्यविधि • सञ्चालक समितिको बैठकका निर्णयहरू • लेखा समितिका बैठकका निर्णयहरू, आ.ले.प. प्रतिवेदन • उप समितिहरूको कार्य प्रगति प्रतिवेदन • वार्षिक योजना	• ११ जना भन्दा बढी तथा ७ जना भन्दा कमको सञ्चालक समिति भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • ३ जनाको लेखा समिति भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • उप समिति ५ जना वा सोभन्दा कम भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • लेखा समिति र सञ्चालक समिति साधारण सभाबाट तथा उप समितिहरू वार्षिक रूपमा सञ्चालक समितिले गठन गरेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समितिको बैठक विनियम बमोजिम मासिक रूपमा कम्तीमा ९० प्रतिशत औषत उपस्थितिमा संचालन भएको हुनुपर्दछ । • सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू सहकारी ऐन बमोजिमको समावेशी भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू एउटै परिवारको नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • समिति तथा उप समितिको बैठकको कार्य विधि, उप समितिहरूको कार्यविवरण, लेखा समितिको आ ले प प्रतिवेदन तथा उप समितिहरूको कार्यप्रगति प्रतिवेदन प्राप्त भए नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समितिलाई निर्वाचित भएको ३ महिनाभित्र क्षमतावृद्धिको तालिम लिएको हुनुपर्ने । • उप समिति लाई काम कर्तव्यको अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने । • सञ्चालक समितिमा आउनुपूर्व अनिवार्य रूपमा पूर्व नेतृत्व अभिमुखीकरण तालिममा सहभागी भएर आउन प्रोत्साहन गरिएको हुनुपर्दछ । सञ्चालक समितिमा आउनुपूर्व फिट एण्ड प्रोपर टेस्ट गरिएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • सञ्चालक समितिमा आउन उपसमितिमा १ कार्यकाल बसेको हुनुपर्ने जस्ता प्रावधान राखेर अवरोध नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	११ जना भन्दा बढी तथा ७ जना भन्दा कमको संचालन समिति भएको, ३ जनाको लेखा समिति नभएको, उप समिति ५ जना भन्दा बढी भएको, लेखा समिति र सञ्चालक समिति साधारण सभाबाट तथा उप समितिहरू वार्षिक रूपमा सञ्चालक समितिले गठन नगरेको, संचलक समितिको बैठक विनियमबमोजिम मासिक रूपमा कम्तीमा ६० प्रतिशत औषत उपस्थितिमा संचालन भएका, सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू सहकारी ऐन बमोजिमको समाबेशी नभएको, सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू एउटै परिवारको भएका, समिति तथा उप समितिको बैठकको कार्यविधि,उप समितिहरूको कार्यविवरण, लेखा समितिको आ.ले.प. प्रतिवेदन तथा उप समितिहरूको कार्यप्रगति प्रतिवेदन प्राप्त नभएको ।	उच्च	३
		११ जना भन्दा बढी तथा ७ जना भन्दा कमको संचालन समिति भएको, ३ जनाको लेखा समिति नभएको, उप समिति ५ जना भन्दा बढी भएको, लेखा समिति र सञ्चालक समिति साधारण सभाबाट तथा उप समितिहरू वार्षिक रूपमा सञ्चालक समितिले गठन नगरेको, सञ्चालक समितिको बैठक विनियम बमोजिम मासिक रूपमा कम्तीमा ६० देखि ९० प्रतिशत औषत उपस्थितिमा संचालन भएका, सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू सहकारी ऐन बमोजिमको समाबेशी भएको, सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू एउटै परिवारको नभएका, समिति तथा उप समितिको बैठकको कार्यविधि, उप समितिहरूको कार्यविवरण , लेखा समितिको आ ले प प्रतिवेदन तथा उप समितिहरूको कार्यप्रगति प्रतिवेदन नियमित प्राप्त नभएको ।	मध्यम	२

	• सञ्चालक समितिको संख्या पूर्ण भएको यकिन गर्नुपर्दछ । आ.व.को बिचमा कुनै पद खाली भएमा उपनिर्वाचनमार्फत सञ्चालक समिति पूरा भएको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।	११ जना भन्दा बढी तथा ७ जना भन्दा कमको सञ्चालक समिति नभएको, ३ जनाको लेखा समिति भएको, उप समिति ५ जना भन्दा नभएको, लेखा समिति र सञ्चालक समिति साधारण सभाबाट तथा उप समितिहरू वार्षिक रूपमा सञ्चालक समितिले गठन गरेको, संचालक समितिको बैठक विनियमबमोजिम मासिक रूपमा कम्तीमा ९० प्रतिशत औषत उपस्थितिमा संचालन भएको, सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू सहकारी ऐन बमोजिमको समाबेशी भएको, सञ्चालक समिति, लेखा समिति तथा उप समितिहरू एउटै परिवारको नभएको, समिति तथा उप समितिको बैठकको कार्य विधि, उप समितिहरूको कार्यविवरण , लेखा समितिको आ ले प प्रतिवेदन तथा उप समितिहरूको कार्यप्रगति प्रतिवेदन प्राप्त भएको	सामान्य	१

७१. वित्तीय अनुशासन तथा सम्पत्ति सामान दुरूपयोगको जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरूः वासलात, नाफा नोक्सान र पर्ल्स विश्लेषण • ४ वर्षको रणनीतिक व्यवसायिक योजना • वार्षिक योजना तथा बजेट पुस्तिका • लगबुक • जिन्सी रेकर्ड • तालिम प्रतिवेदन	• स्थिर सम्पत्ति सामान खरिदको नीति विकास तथा पुनराबलोकन भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सम्पत्ति सामान परिचालनको कार्यविधि अनिवार्य रूपमा निर्माण गरिनुपर्दछ । • वार्षिक रूपमा सदुपयोगिताको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समिति तथा व्यवस्थापकले पेश्की नलिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समितिको नियमित बचत नियमित भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चालक समितिको ऋण भाखा ननाघेको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • सञ्चार, तालिम, भ्रमण आदिमा साकोसको सम्पत्ति दुरुपयोग नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ। • बजेटको सीमाको पालना भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • कार्यालय सञ्चालन सञ्चालक समिति तथा कर्मचारीको भवनमा नरहेको सुनिश्चित गर्नुपर्दछ । • घरजग्गा तथा सम्पत्ति खरीद गरेको दुईवर्षसम्म प्रयोग नभएमा उक्त सम्पत्ति विक्री गरी जगेडा कोषमा आम्दानी बाध्नुपर्ने छ । • तालिम लिएको प्रतिवेदन तयार भएको एकिन गर्नुपर्दछ । • सञ्चालक समितिको भत्ता सम्बन्धमा ५० करोड भन्दा कम वासलात भएको संस्थाको हकमा नेपाल सरकारको बढीमा अधिकृतको तहको एक दिनको तलब बराबरको बैठक भत्ता, ५० करोड भन्दा माथि वासलात भएकोमा बढीमा नेपाल सरकारको विशिष्ट श्रेणी सचिवको एक दिनको तलब बराबर भन्दा बढी नभएको जाँच गर्नुपर्दछ ।	स्थिर सम्पत्ति सामान खरिदको नीति विकास तथा पुनराबलोकन नभएको, परिचालनको कार्यविधि नभएको, सदुपयोगीता परीक्षण नभएको, सञ्चालकहरू बचत तथा ऋण परिचालनमा शत प्रतिशत नै असल नभएको, बचत तथा ऋण परिचालनमा सञ्चालक रहंदा पुरस्कृत गरिएको, सञ्चार, भ्रमण तथा तालिम दुरुपयोगको रूपमा संचालन भएको बजेटको सीमा पालना नभएको	उच्च	३
		स्थिर सम्पत्ति सामान खरिदको नीति विकास भएको तर पुनराबलोकन नभएको, परिचालनको कार्यविधि भएको तर पुनराबलोकन नभएको, सदुपयोगीता परीक्षण भएको, सञ्चालकहरू बचत तथा ऋण परिचालनमा शत प्रतिशत नै असल नभएको, बचत तथा ऋण परिचालनमा सञ्चालक रहंदा पुरस्कृत गरिएको, सञ्चार, भ्रमण तथा तालिम दुरुपयोगको रूपमा संचालन भएको बजेटको सीमा पालना भएको	मध्यम	२
		स्थिर सम्पत्ति सामान खरिदको नीति विकास तथा पुनराबलोकन भएको, परिचालनको कार्यविधि भएको, सदुपयोगीता परीक्षण भएको, सञ्चालकहरू बचत तथा ऋण परिचालनमा शत प्रतिशत नै असल भएको, बचत तथा ऋण परिचालनमा सञ्चालक रहंदा पुरस्कृत नगरिएको, सञ्चार, भ्रमण तथा तालिम दुरुपयोगाको रूपमा संचालन नभएको बजेटको सीमा पालना भएको	सामान्य	१

७२. कानूनी तथा व्यवसायिक क्षमता विकास जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• सञ्चालकहरूको व्यक्तिगत विवरण परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सञ्चालकहरूले लिएको तालिम, गोष्ठी तथा अन्य क्षमता विकासको तालिमको विवरण परीक्षण गरिनुपर्दछ । • कानुन परिपालनाको अवस्थाको स्व मुल्याङकन परीक्षण गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापनको व्यक्तिगत विवरण परीक्षण गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापनले लिएको तालिम, गोष्ठी तथा अन्य क्षमता विकासको तालिमको विवरण परीक्षण गरिनुपर्दछ । • व्यवस्थापन तथा सञ्चालकहरूको तालिम तथा शिक्षाको योजनाहरूको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सदस्य शिक्षा कार्यक्रमका प्रतिवेदनहरू	• वार्षिक रूपमा सबै सञ्चालकहरूको लागि साकोसले नै जोखिम विश्लेषण तथा व्यवंस्थापन र कानुनसम्बन्धी कार्यशाला आयोजना गरे नगरेको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • त्रैमासिक रूपमा जोखिमको स्व मुल्याङकन गरी प्रतिवेदन तयार गरे नगरेको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • जोखिम प्रतिवेदनको आधारमा विकास योजना निर्माण गरे नगरेको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • PALM Workshop मा साकोसको सहभागिता भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • वार्षिक बजेटमा कानूनसम्बन्धी तालिम तथा शिक्षाको लागि योजना सहित बजेट व्यवस्था भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • तालिम शिक्षाको लागि व्यवस्था गरेको बजेट ९० प्रतिशत भन्दा माथि खर्च भएको सुनिश्चित गरि नुपर्दछ । • वार्षिक रूपमा कम्तीमा २० प्रतिशत सदस्यहरूलाई तालिम संचालन गरे नगरेको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • पार्म कार्यशालामा दिएका सुभावहरू कार्यान्वयन भए नभएको सुनिश्चित गर्नुपर्ने ।	५० प्रतिशत भन्दा कम सदस्यहरू जोखिम विश्लेषण तथा व्यवस्थापन र कानुनसम्बन्धी कार्यशालामा भागलिएको, जोखिमको विष्लेषण गरी स्व मुल्याङकन नगरिएको, PALMमा सहभागिता नजनाएको, १० प्रतिशत भन्दा कम सदस्यहरूको शिक्षा तथा तालिमको व्यवस्था गरेको, वार्षिक योजनामा तालिम शिक्षाको लागि बजेटको व्यवस्थापन नगरिएको, वार्षिक बजेटमा व्यवस्थापन भएको बजेटको ५० प्रतिशत भन्दा कम खर्च भएको	उच्च	३
		५० देखि ९० प्रतिशत सदस्यहरू जोखिम विश्लेषण तथा व्यवस्थापन कार्यशालामा भागलिएको, जोखिमको विष्लेषण गरी स्व मुल्याङकन अर्धवार्षिक रूपमा गरिएको, PALM मा सहभागिता नजनाएको, १० देखि २० प्रतिशत सदस्यहरूको लागि शिक्षा तथा तालिमको व्यवस्था गरेको, वार्षिक योजनामा तालिम शिक्षाको लागि बजेटको व्यवस्थापन एक मुस्ट गरिएको, वार्षिक बजेटमा व्यवस्थापन भएको बजेटको ५० देखि ९० प्रतिशत खर्च भएको	मध्यम	२
		९० प्रतिशत भन्दा बढी सञ्चालक समिति सदस्यहरू जोखिम विश्लेषण तथा व्यवस्थापन कार्यशालामा भागलिएको, जोखिमको विष्लेषण गरी स्व मुल्याङकन गरिएको, PALMमा सहभागिता जनाएको, २० प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरूको शिक्षा तथा तालिमको व्यवस्था गरेको, वार्षिक योजनामा तालिम शिक्षाको लागि बजेटको व्यवस्थापन गरिएको, वार्षिक बजेटमा व्यवस्थापन भएको बजेटको ९० प्रतिशत भन्दा बढी खर्च भएको	सामान्य	१

७३. संस्थापकीय सरोकार जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदनहरू • सहकारी विभागले विकास गरेको सदस्य केन्द्रीयता सूचकांक	• शेयरमा सदस्यहरूको आर्थिक हैसियत अनुसारको सहभागिता भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • नियमित बचत ९० प्रतिशत सदस्यहरूले गरे नगरेको परीक्षण गरिनुपर्दछ। • मासिक रूपमा प्रतिवेदन तयार गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ ।	संस्थाको पुँजीगत संरचनामा सदस्यको संलग्नता २० भन्दा कम प्रतिशतसम्म रहेको ।	उच्च	३
		संस्थाको पुँजीगत संरचनामा सदस्यको संलग्नता २० देखि ३० प्रतिशतसम्म रहेको ।	मध्यम	२
		संस्थाको पुँजीगत संरचनामा सदस्यको संलग्नता ३० प्रतिशतभन्दा बढी भएको ।	सामान्य	१

७४. सञ्चालकीय सक्रियता जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वार्षिक योजना तथा बजेट • कार्यक्रमको हाजिरी तथा फोटोहरू • कार्यक्रमका विषयवस्तुहरू तथा प्रस्तुतीकरणहरू	• साधारण सभा, विस्तारित मञ्च तथा सदस्यहरूको अन्य छलफल आदि सञ्चालन भए नभएको परीक्षण गरिनुपर्दछ । • सदस्य शिक्षा कार्यक्रममा सहभागिहरूको उपस्थिती प्रमाणित हुने गरी हाजिरी तथा फोटोहरू हेर्नु पर्दछ । • एक आ.वको कार्यक्रमलाई मात्र अवधि बनाएर अंकन गर्नुपर्दछ । • कार्यक्रममा सहभागी बाल सदस्यहरूलाई गणना गर्न पाइने छैन । • मासिक रूपमा प्रतिवेदन तयार गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ ।	कार्यविधि तथा योजना नभएको तथा २० भन्दा कम प्रतिशत भन्दा कम	उच्च	३
		कार्यविधि तथा योजना नभएको तर २० देखि ३० प्रतिशत	मध्यम	२
		कार्यविधि तथा योजना सहित ३० प्रतिशत भन्दा बढि	सामान्य	१

७५. संरक्षकिय सम्बन्धन जोखिम (३)

परीक्षणका साधनहरु	परीक्षकले ध्यान दिनु पर्ने कुराहरु	जोखिमको अवस्था		
• वित्तीय प्रतिवेदन • ऋणको दर्ता किताब • ऋणसम्बन्धी अन्य कागजातहरू	• साकोसबाट ऋण सदस्यहरूमा परिचालन भएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । • वार्षिक रूपमा ऋण लिने सदस्यहरूको वास्तविक तथ्याङ्क संकलन गरिनुपर्दछ । • मासिक रूपमा प्रतिवेदन तयार गरिएको एकिन गर्नुपर्दछ ।	साकोसको ऋण परिचालन सदस्यहरूमा नभएको तथा २० प्रतिशत भन्दा कम सदस्यहरूले वार्षिक रूपमा ऋण सेवा उपयोग गरेको ।	उच्च	३
		साकोसको ऋण परिचालन सदस्यहरूमा भएको तथा २० देखि ३० प्रतिशत सदस्यहरूले वार्षिक रूपमा ऋण सेवा उपयोग गरेको ।	मध्यम	२
		साकोसको ऋण परिचालन सदस्यहरूमा भएको तथा ३० प्रतिशतभन्दा बढी सदस्यहरूले वार्षिक रूपमा ऋण सेवा उपयोग गरेको ।	सामान्य	१

ब्राण्डीङ तथा स्लोगन

जोखिममा आधारित साकोस सुपरिवेक्षण कार्यक्रमको स्लोगान :

सुरक्षित साकोस, दीगो अभियान

अनुसूची १

बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

....

ऋण वर्गीकरण प्रतिवेदन

क्र.सं.	सदस्यता नं.	सदस्यको नामथर	ऋणको उद्देश्य	लगानी मिति	स्वीकृत ऋण	भुक्तानी तरिका	अन्तिम पटक तिरेको मिति	अन्तिम किस्ता मिति	भुक्तानी भएको ऋण	बाँकी ऋण	ऋण वर्गीकरण				
											अशल ऋण	१-३० दिन भाखा नाघेको ऋण	१-१२ महिना भाखा नाघेको ऋण	१२ महिना भन्दा बढी भाखा नाघेको ऋण	कुल भाखा नाघेको ऋण
यस लाइनमा कुनै कुरा नलेख्नु होला											०.००	०.००	०.००	०.००	०.००
१															
२															
३															
४															
५															
६															
७															
८															
९															
१०															

अनुसूची २

बजारको ब्याजदर संकलन तथा विश्लेषण फाराम

प्रतिस्पर्धीको बस्तुको मूल्य							
सि.नं.	प्रतिस्पर्धीको नाम	बचत			ऋण		
		शीर्षक	ब्याजदर	अन्य मुख्य विशेषता	शीर्षक	ब्याजदर	अन्य मुख्य विशेषता
औषत ब्याज दर				औषत ब्याज दर			
कुल औषत ब्याजदर				कुल औषत ब्याजदर			

साकोसको बस्तुको मूल्य							
सि. नं.	प्रतिस्पर्धीको नाम	बचत			ऋण		
		शीर्षक	ब्याजदर	अन्य मूख्य विशेषता	शीर्षक	ब्याजदर	अन्य मूख्य विशेषता
				औषत ब्याजदर			
बजारको औषत ब्याजदर				बजारको औषत ब्याजदर			

प्रतिस्पर्धी संस्थाहरूको ऋण र बचतको मुख्य विशेषता सहितको वास्तविक बजारदरको आधारमा यस टेवललाई त्रैमासिक रूपमा भर्नुपर्नेछ । आफ्नो कार्यक्षेत्रको अवस्थाअनुसार सुत्र परिवर्तन गरी लागु गर्न सकिनेछ।

अनुसूची ३

5 S मुल्याङ्कन फारम

स्तर निर्धारण: ०= धेरै नराम्रो, १= नराम्रो, २= ठिकै, ३= रामो,४= धेरै राम्रो

5 S	सूचक नं	व्यवस्थापन क्षेत्र	स्तरियत	अंकन				
				०	१	२	३	४
SERI - SORT	१	अफिस टेवल	अफिसको टेबल काम समाप्त भए पछि सफा र खाली हुनुपर्दछ ।					
		टेवलको घर्रा	अफिसको टेबलको घर्रा सफा हुनुपर्दछ । भएका सामाग्रीहरू राम्रोसँग व्यवस्थित गरी मिलाएर राखिएको हुनुपर्दछ । कुनै पनि कागजात खुल्ला नराखिएको फायलमा व्यवस्थित गरिएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ।					
	२	कार्य कक्ष	अफिसमा कार्य कक्ष सफा राख्नु पर्दछ । कार्य कक्षमा छरिएका सामाग्रीहरू हुनु हुँदैन । अनावश्यक फायल तथा औजारहरू छरपस्ट हुनुहुँदैन । कार्य कक्षकोभित्रामा कुनै पनि कागजहरू टाँसिनु हुँदैन ।					
	३	फाइलीङ क्याविनेट व्यवस्थापन	अफिसको फाइल व्यवस्थापन क्याटलगअनुसार सबै फाइलहरू व्यवस्थापन गरिएको हुनुपर्दछ । फाइलिङ क्याविनेटमा कुनै पनि अनावस्यक फाइलहरू राखिएको हुनु हुँदैन र आवश्यक फाइलहरू फाइलिङ क्याविनेट बाहिर कुनै पनि राखिएको हुनु हुँदैन ।					
	४	फाइलको अवस्था	अफिसको सबै फाइलहरू दैनिक आधारमा काम समाप्त हुँदा कै बखत आवश्यक कागजातहरू राखी पूर्ण गरिएको हुनुपर्दछ । फाइलभित्रका सबै कागजातहरू पूर्ण रूपमा भरिएको र प्रमाणित भएको हुनुपर्दछ । सबै कागजातहरू फाइलमा बाँधिएको हुनुपर्दछ।					
	५	खाना र खाजा	अफिसमा खाना र खाजा खाने स्थान अलग्गै हुनुपर्दछ । कार्य कक्ष र टेवलमा चिया र पानी बाहेक अन्य खाने कुरा खान निषेध हुनुपर्दछ ।					
SEITON – SET IN ORDER	१	विद्युतीय औजार र विद्युत जडान	आफू अफिसमा नहुँदा विद्युतीय औजारमा जोडिएको तार छुटाइएको वा विद्युत अफ भएको हुनु पदर्दछ ।					
	२	वत्ति तथा वातानुकुलन औजारहरू	वत्ति तथा वातानुकुलन औजारहरू कार्य कक्षमा नहुँदा र अफिस बन्द गरेर जाँदा अनिवार्य बन्द गरिएको हुनुपर्दछ ।					
	३	कम्प्यूटर फाइलिङ प्रणाली	कम्प्यूटरभित्र फाइल निर्दिष्ट प्रणालीमा आधारित भएर व्यवस्थापन गरिएको हुनुपर्दछ । सबै फाइलहरू ३ मिनेटभित्र सजिलै पाउन सकिने गरी मिलाएर राखिएको हुनुपर्दछ । लेखा तथा निर्णयका फाइलहरूको दैनिक तथा अन्यहरूको साप्ताहिक व्याक अप अनिवार्य राख्नुपर्दछ ।					
	३	कागजातको फाइलिङ पद्धति	निर्दिष्ट प्रणालीमा आधारित भएर व्यवस्थापन गरिएको हुनुपर्दछ । सबै फाइलहरू ३ मिनेटभित्र सजिलै पाउन सकिने गरी मिलाएर राखिएको हुनुपर्दछ ।					

	४	कार्यालयभित्रको खुल्ला क्षेत्र तथा अन्य व्यवस्थापन	कार्यालयभित्रको खुल्ला क्षेत्र तथा चिया खाजा खाने क्षेत्र सफा हुनुपर्दछ ।चिया पछि सबै कप तथा भाँडाहरू सही स्थानमा व्यवस्थापन भएको हुनुपर्दछ । चिया कप तथा अन्य सामाग्रीहरू कार्यकक्षमा नभएको सुनिश्चित गरिनुपर्दछ । आफूले प्रयोग गरेको सामाग्रीहरू आफैं सफा गर्नुपर्दछ ।					
	५	पुस्तक तथा अध्यायन सामाग्रीहरू	पुस्तक तथा अध्ययन सामाग्रीहरू अध्यायन सामाग्रीहरू प्रयोग पछि अनिवार्य रूपमा फिर्ता गरिएको र कार्य कक्षमा नराखिएको हुनुपर्दछ ।					
	६	पुस्तकालय तथा अध्यायन क्षेत्र व्यवस्थापन	निश्चित मापदण्डमा मिलाएर राखिएको अध्यायन सामाग्रहरू हुनुपर्दछ ।					
	७	जुत्ता राख्ने दराज	कार्यालयमा जुत्ता राख्ने अलग्गै दराजको व्यवस्था भएको हुनुपर्दछ । अफिसभित्र प्रयोगको अलग्गै जुत्ताको व्यवस्था भएको हुनुपर्दछ ।					
	८	कार्यालय सामाग्रीहरू	आन्तरिक रूपममा प्रयोग हुने कार्यलय सामाग्रीहरू अफिस क्षेत्रभन्दा बाहिर लैजानु हुँदैन । कार्य कक्षमा नै प्रयोग गरिनुपर्दछ ।					
SEISO - SHINE	१	अफिस फोन	अफिस फोन सफा स्पष्ट सुनिने र गन्ध नआउने हुनुपर्दछ					
	२	अफिस कम्प्यूटर	अफिस कम्प्यूटर सफा, घुलो र गन्ध नआउने हुनुपर्दछ । अनिवार्य रूपमा चलेको अवस्थामा हुनुपर्दछ ।					
	३	कार्य कक्ष तथा प्यासेजहरू	सफा, नकोरिएको तथा सामानहरू छरपष्ट नभएको हुनुपर्दछ । प्यासेजहरू कम्तीमा एक घन्टामा एक पटक सफा गरिएको हुनु पर्दछ ।					
	४	शौचालय	सफा हुनुपर्दछ, प्रयोग गरीसकेपछि अनिवार्य सफा गरिएको हुनुपर्दछ । हात धुने साबुन अनिवार्य व्यवस्था भएको हुनुपर्दछ । भुइँ अनिवार्य सुख्खा हुनुपर्दछ । शौचालयमा प्रयोग भएका सामाग्रीहरू सफा हुनुपर्दछ । शौचालय गन्ध नआउने हुनुपर्दछ ।					
	१	अफिस युनिर्फम	सबै कर्मचारहरू परिभाषित यूनिफर्ममा हुनै पर्दछ । सबैका परिचय पत्र अनिवार्य हुनुपर्दछ ।					
	२	अफिस युनिर्फमको प्रयोग	अफिस युनिर्फम सफा, गन्ध नआउने तथा नखुम्चिएको हुनुपर्दछ ।					
	३	कर्मचारीहरूको स्व प्रस्तुती	कर्मचारीहरूको आचार संहिता पालन गरेको हुनुपर्दछ। कपाल, दारी, गरगहना सामान्य अवस्थामा व्यवस्थापन भएको हुनुपर्दछ ।					
	४	अफिसियल प्रिन्ट	अत्यावस्यक कागजात मात्र प्रिन्ट भएको हुनुपर्दछ ।					
	५	सफा रहने बानी	अफिस सफा राख्नु सबै काम बराबर जिम्मेवारी हो । अफिस सफा राख्ने बानीको विकास गर्नु पदर्छ ।					
SEIIKETSU – STANDARDIZE	१	आचार संहिताको व्यवस्थापन	सर सफाइका सबै नियमहरू पढाइएको र प्रयोग गरिएको हुनुपर्दछ ।					
	२	सर-सफाई व्यवस्थापन	सर-सफाईलाई व्यवस्थापन संस्कार बनाइनु पर्दछ र सँधै प्रयोग भएको हुनुपर्दछ ।					
	३	मासिक परीक्षण	मासिक रूपमा अनिवार्य परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको हुनुपर्दछ ।					
	४	कार्यविवरण	एक जनालाई सर सफाई निरीक्षक तोक्नु पर्दछ । निरीक्षकको निर्देशन सबैले मान्नु पर्दछ					

SHITSUKE – SUSTAIN	१	सधै	अफिस सधै सफा हुनुपर्दछ।					
	२	सबैले	अफिस सबैको हो । सबैले सफा गर्नुपर्दछ ।					
	३	स्वः स्फुर्त	सर-सफाई स्वः स्फुर्त रूपमा सम्पन्न हुनुपर्दछ					
	४	विकासको शर्त	कार्यसम्पादनमा १० अंक कम गर्नुपर्दछ ।					
जम्मा								

परीक्षण गरिएको कर्मचारीको नामः पदः

परीक्षकको नामः पदः

परीक्षण भएको मितिः

परीक्षकको हस्ताक्षरः

अनुसूची ४

मानव संसाधनको सन्तुष्टि सूचक गणना
सर्वेक्षण फाराम

हरेक प्रश्नको उत्तरमा १,२,३,४ वा ५ मध्य कुनै एक अंक लेख्नुहोस् ।

उत्तरमा रहेको १ ले पूर्ण असन्तुष्ट, २ ले असन्तुष्ट, ३ ले तटस्थ, ४ ले सन्तुष्ट र ५ ले पूर्ण सन्तुष्ट जनाउने छ ।

कर्मचारीको नामः

कार्यरत विभाग वा शाखा :

कार्यरत अवधि :

मिति :

क्र.सं.	सूचक	दिन चाहेको अंक
१	मलाई मेरो पेशागत कामले व्याक्तिगत उपलब्धी भएको महशुस भएको छ ।	
२	मेरो व्याक्तिगत अनुभवमा मेरो साकोसको व्यवस्थापन (सञ्चालक समिति, प्रमूख कार्यकारी र सहकर्मी) सँग मेरो विश्वास छ ।	
३	साकोस विकासका लागि मेरो काम र अपेक्षाले सुनौलो पेशाको संकेत गर्दछ	
४	मेरो अनुभवमा मेरो कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन तटस्थ रूपले पेशागत मर्यादा अनुसार समयमा नै सम्पन्न भएको छ ।	
५	म मेरो प्रमूख कार्यकारी अधिकृतसँग मेरो पेशागत कामको सम्बन्धमा आवश्यक सहयोग र सल्लाह जुनसुकै समयमा पाउन सक्दछु ।	
६	साकोस व्यवस्थापनले व्यवस्थापन सम्बन्धमा मेरो अवधारणाको सुनुवाई गर्दछ ।	
७	मेरो काममा मेरो सुपरिवेक्षेकले नियमित सुझावहरू प्राप्त गर्ने गरेको छु ।	
८	मलाई मेरो कामको गुणस्तरको परिभाषा र मापनको सूचकहरू राम्रोसंग थाहा छ ।	
९	मलाई मेरो काममार्फत सदस्यहरूले राखेको अपेक्षा राम्रोसँग थाहा छ ।	
१०	मेरो साकोसमा कामको परिभाषामा अत्याधिक दोहोरोपन कायम छ ।	
११	मलाई मेरो कामको लक्ष्य र प्रगतिको अवस्थाको नियमित जानाकारी गारउने व्यवस्था छ ।	
१२	मेरो साकोसको कामको शिलशिलामा समुह कार्य गर्ने वातावरण छ । समुह कार्यलाई प्रोत्साहन गरिन्छ । समुहकार्यको सम्मान गरिन्छ ।	

१३	मलाई उत्कृष्ट रूपमा काम सम्पन्न गर्न कामसँगै तालिम उपलब्ध गराईएको छ ।	
१४	मलाई कामसँग सम्बन्धित सबै किसिमका तालिमहरू उपलब्ध भएको छ ।	
१५	साकोस व्यवस्थापनमा मेरो ज्ञान र क्षमताको पूर्ण प्रयोग भएको छ ।	
१६	मेरो कार्यसम्पादन मूल्याङकनले कार्य दक्षता सुधार गर्न योगदान गरेको छ ।	
१७	मेरो साकोसमा काम गर्ने वातावरण उत्कृष्ट रहेको छ ।	
१८	मलाई मेरो प्रमूख कार्यकारी अधिकृत, सञ्चालक सदस्यहरू र विभागीय सहकर्मीहरूले सम्मानजनक व्यवहार गर्दछन् ।	
१९	मलाई मेरो साकोसले कामको शिलशिलामा व्यात्तिगत स्वास्थ्य र सुरक्षामा ख्याल गर्दछ ।	
२०	साकोसले मलाई सिर्जनात्मक काममा प्रोत्साहन र सम्मानका साथै वातावरण पनि तयार गरेको छ ।	
२१	मलाई मेरो विभाग सदस्य सन्तुष्टि प्रति जिम्मेवार रहेको अनुभव हुन्छ ।	
२२	मेरो साकोसको मानव संसाधन व्यवस्थापन नवीन र उत्कृष्ट छ भन्ने मलाई विश्वास छ ।	
२३	यस साकोसको व्यवस्थापनले मानव संसाधनको बनोटको आधार (लिङ्ग, उमेर, जात, धर्म,फरक क्षमता आदि) मा फरक व्यवहार गरेको अनुभव छैन ।	
२४	साकोसमा म र मेरो पेशागत कामको सम्बन्धमा निर्णय लिंदा मलाई संलग्न गराउने गरिएको छ यसमा मेरो सन्तुष्टि रहेको छ ।	
२५	यस साकोसको व्यवस्थापन निरन्तर सेवाहरूको गुणस्तर सुधारको लागि प्रयत्नशिल रहेको अनुभव छ ।	
२६	साकोसमा सेवा प्रवाहको मूल्य र फजुल खर्च नियन्त्रण गर्ने विधि निर्माण भएको छ र पूर्ण कार्यान्वयन पनि भएको छ ।	
२७	मलाई मैले गरेको कामको आधारमा सही रूपमा पुरस्कृत गरिएको छ ।	
२८	साकोसमा विकासका लागि गरिने बैठक र छलफलहरू उत्पादनमुखी छन् ।	
२९	साकोसको मानव संसाधन व्यवस्थापनका विविध पक्षमा वाह्य पक्षहरूको संलग्नता सन्तोषजनक छ ।	
३०	तपाईको मूल्याङनमा साकोसको समग्र व्यवस्थापन कुन दर्जाको रहेको छ ?	
३१	अघिल्लो बर्षको तपाईको कार्यसम्पादन मूल्याङकनले पछिल्लो बर्षको सूचकहरू निर्धारण गर्न सहयोगी बनेको छ ।	
३२	समयमा नै कार्यसम्पादन गर्न व्यवस्थापनले स्रोत र साधनहरू उपलब्ध गराएको छ ।	
३३	पछिल्लो आ.व. मा साकोसलेसँगठन सुधारका लागि राम्रा प्रयासहरूको थालनी गरेको मलाइ थाहा छ ।	
३४	हामी साकोसका नीति, कार्यविधि र निर्णयहरूका दोधारका वा अपूर्ण सूचना पाउने गर्दछौं जसले जहिले पनि व्यवस्थापनसँग द्वन्दका वातावरण तयार गर्दछ ।	
३५	साकोस व्यवस्थापनले सामाजिक उत्तरदायित्वपूर्ण रूपमा पालन गरेको छ ।	
३६	मलाई मेरो सुपरिवेक्षकले राम्रो काममा सँधै नै प्रोत्साहन र प्रेरणा प्रदान गर्नेगरेका छन् ।	
३७	यस सकोसको कर्मचारीको तलब सुबिधा बजारअनुसार भएकोमा पूर्ण विश्वस्त छु ।	
३८	साकोसको कार्य वातावरणमा कर्मचारीको नैतिक आचरण निकै उच्च महत्व राखेको छ ।	
३९	साकोसको सेवाको गुणस्तर दैनिक रूपमा सुधार हुँदैछ । व्यवस्थापनले गुणस्तरलाई दैनिक समीक्षा गर्दछ ।	

४०	मेरो कामका लागि चाहिने औजार र कौशलमा म दक्ष छु ।	
४१	मलाई मेरो कामको वित्तीय लक्ष्य राम्रोसँग थाहा छ ।	
४२	साकोसमा काम गर्ने वातावरण स्वास्थ्य र सुरक्षाको दृष्टिले उत्कृष्ट छ ।	
४३	साकोसमा काम गर्नेहरूको लागि उत्कृष्ट वातावरण तयार भएको छ ।	
४४	मलाई यस संस्थामा मेरो व्याक्तिगत वृद्धि र विकासको उत्कृष्ट वातावरण तयार भएको छ ।	
४५	उच्च व्यवस्थापनले आफूभन्दा तलका कर्मचारीहरू प्रति पूर्ण विश्वासमा काम गरेको पाएको छु ।	
४६	साकोसको काममा प्रतिस्पर्धा र सहयोगको बिचमा सन्तुलन भएको पाएको छु ।	
४७	साकोसले प्राप्त गर्न खोजेको उपलब्धी र मेरो भुमिका मलाई थाहा छ ।	
४८	उच्च व्यवस्थापनले कर्मचारीहरूको सुझावहरू तुरून्त कार्यान्वयमा ल्याउने गरेको छ ।	
४९	साकोसको उच्च व्यवस्थापनलाई जुन सुकै समय सुझाव दिन सक्छु ।	
५०	साकोसमा अवसर भएको समयमा साथीलाई आवेदन गर्न भन्ने गरेको छु ।	
५१	साकोसले उपलब्ध गराएको बोनस बोनस ऐन अनुसार नै छ ।	
५२	साकोसमा कर्मचारीहरूलाई उपलब्ध बिदाका सुबिधाहरू श्रम ऐनअनुसार नै छन् ।	
५३	साकोसले प्रदान गरेको अवकाश पछिको योजना सन्तोषजनक छन् ।	
५४	साकोसबाट उपलब्ध स्वास्थ्य बीमा समय सुहाउँदो छ ।	
५५	साकोसमा तलब वृद्धिको पद्धति कार्यसम्पादनमा आधारित र बैज्ञानिक छ ।	
५६	मेरो तलब वृद्धि मेरो गत बर्षको कामले निर्धारण गरेको हो ।	
५७	साकोसमा वृद्धि विकासको अवसर दिने पद्धति कामको उपलब्धिको आधारमा कायम भएको छ ।	
५८	मैले आफैले चाहेको विभागमा काम गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ ।	
५९	मेरो जिम्मामा दिएको कामको मात्रा विवेकपूर्ण छ ।	
६०	मलाई साकोसको भिजन र मिसन मलाई मन पर्छ	
६१	साकोसले तयार गरेको योजना सञ्चालक समितिले कार्यान्वयन गर्दछ भन्नेमा पूर्ण विश्वस्त छु ।	
६२	मलाई मेरो तहले गर्नुपर्ने निर्णय गर्न स्वतन्त्र छु । यसलाई नीति र कार्य विधिले निर्देशित गरेको छ ।	
६३	कामबाट परिवार र बच्चाहरूलाई आवश्यक समय निकाल्न सकिएको छ ।	
६४	परिवारको जिम्मेवारी प्रति साकोस व्यवस्थापन सचेत छ र नीतिगत व्यवस्था गरेको छ ।	
६५	व्यवस्थापनको व्याक्तिगत सम्बन्ध पेशागत मर्यादाभित्र भएको पाएको छु ।	
६६	कर्मचारीहरूलाई सकोसका सञ्चालकहरूको हेराइ र व्यवहार गराईमा विविधता रहेको छ ।	

६७	साकोसको कामको विविधताको अनुभव गर्ने अवसर प्राप्त भएको छ ।	
६८	प्रमुख कार्यकारी अधिकृत र उच्च व्यवस्थापन मानव संसाधन व्यवस्थापनमा दक्ष रहेको म विश्वास गर्दछु ।	
६९	मेरो शैक्षिक योग्यता र कामको प्रकृति एक अर्कामा सहयोगी रहेको पाएको छु	
७०	साकोसमा गल्ती व्यवस्थापन नीतिअनुसार गल्ती गणना गरी उचित दण्डको व्यवस्थाले सकारात्मक प्रभाव पारेको छ	
७१	साकोसबाट राजिनामा दिएर जाने कर्मचारीहरू जानुमा साकोस व्यवस्थापनमा मानव संसाधन नीति प्रभावकारी नभएको ले नै हो ।	
७२	मेरो विभागमा आएको व्यवस्थापकीय समस्या समाधान गर्न उच्च व्यवस्थापन निरन्तर लागि रहन्छ र तुरून्त समाधान गर्दछ ।	
७३	व्यवस्थापनले दिएको सूचना र प्रतिवेदन विश्वासयोग्य रहेको छ ।	
७४	जब म साथीसँग मेरो कामको बारेमा कुरा गर्दछु त्यो संधै सकारात्मक भएको पाएको छु ।	
७५	व्यवस्थापनको उच्च तहले साकोस व्यावसायको विकासका लागि रहेका सवालहरूमा जानाकार बनाएको छ ।	
७६	साकोसका कर्मचारीहरूको सामाजिक हैसियत बढ्दै गएको पाएको छु ।	
७७	व्यवस्थापनमा नीति र कार्यविधि कार्यान्वयन सम न्यायिक छ ।	
७८	नयाँ छनौट भएका कर्मचारीहरूलाई तालिम दिएर मात्र काम लगााउने व्यवस्था छ ।	
७९	यस साकोसको व्यवस्थापन पेशागत असल मानिसहरूको समुह भएकोमा म विश्वस्त छु ।	
८०	कर्मचारी र सञ्चालक विचको सञ्चार पेशागत रूपमा मर्यादित ढाँचामा सम्पादन हुने गरेको छ ।	
८१	साकोसले प्रवाह गरेका सेवाको मूल्य बजारभन्दा कम र गुणस्तर बजारभन्दा राम्रो भएकोमा म विश्वस्त छु ।	
८२	विगत एक बर्षमा सहकर्मीहरूले कामको गुणस्तरमा परिवर्तन भएको कुरा गरेको मलाई थाहा छ ।	
८३	साकोसमा मलाई "को "थाहा छ भन्दा मलाई "के " थाहा छ ले महत्व पाउने गरेको छ ।	
८४	वास्तवमा यस साकोसमा पदोन्नति हुनु भनेको राम्रो काम राम्रो तरिकाले गर्नु मात्र हो ।	
८५	मलाई आज गरिरहेको कामको चुनौती थाहा छ र यसको सामना गर्न म तयार छु ।	
८६	मलाई आज गरिरहेको कामको नयाँ अवसर र परिवर्तन थाहा छ ।	
८७	कामको लक्ष्यमा मात्र प्राप्त नभई उच्च व्यवस्थानबाट काम गर्ने तरिका पनि प्राप्त भएको छ ।	
८८	मेरो काम गर्ने स्थान सधैं सफा र स्वच्छ रहेकोमा म विश्वस्त रहेको छु ।	
८९	मैले नयाँ जागिरका लागि बजारमा अवसरको खोजी नगरेको १ बर्ष भयो ।	
९०	सदस्य सेवामा गरेको योगदानबाट सदस्यले गरेको प्रशंसाले काममा प्रेरणा थपेको छ ।	
९१	मैले कामको दौरानमा सदस्यको कामलाई भोलि भन्नु परेको छैन ।	
९२	कामको दौरानमा विगत एक बर्षमा अत्याधिक तनावको महसुस गर्नु परेको छैन ।	
९३	कामको शिलशिलामा प्रशासनिक झन्झटको महशुस सदस्य र म आफूले पनि गर्नु परेको छैन ।	

९४	कर्मचरीहरूको व्याक्तिगत गोपनियता यस संस्थामा उच्च रहेको छ ।	
९५	संस्थाले श्रम कानुनका प्रावधानहरू पूर्ण रूपमा पालना गरेको पाएको छु	
९६	संस्थामा सहकर्मीहरू सिकाई स्रोत नै हुन सफल भएको मैले पाएको छु	
९७	मेरो पारिवारिक र व्याक्तिगत जीवनका महत्वपूर्ण दिनहरूमा संस्थासँगै भएको महशुस गरेको छु ।	
९८	कर्मचारी सन्तुष्टि सर्वेक्षण नियमित रूपमा गरी कार्ययोजना बनाएर सुधार गरिएको छ ।	
९९	मलाई विश्वास छ साकोसले आगामी बर्ष उत्कृष्टता हाँसिल गर्ने छ ।	
१००	मलाई यस प्रतिष्ठित साकोसमा काम गर्न पाएकोमा गौरवान्वित महशुस भएको छ ।	

अनुसूची ५

सहकारी ऐन कानुनको परिचालना

क्र.स	ऐन कार्यान्वयनका सूचांकहरू	कार्यान्वयनको अवस्था		कैफियत
		भएको	नभएको	
१	आन्तरिक कार्यविधि साधारण सभाबाट अनुमोदन भए नभएको			
२	कार्यक्षेत्र बाहिरको व्यक्ति सदस्य हुन नपाउने व्यवस्थाको कार्यान्वयन भए नभएको,			
३	सदस्यको बचत विद्यमान सहकारी ऐन र ऐनअन्तर्गत बनेको विनियमबमोजिम बाहेक अन्य प्रयोजनमा प्रयोग गरे नगरेको ।			
४	तोकिएको भन्दा बढी रकम ऋण प्रदान गर्दा जमानत वा सुरक्षण नराखी ऋण प्रदान गरे नगरेको ।			
५	समितिको सदस्य, व्यवस्थापक वा कर्मचारीले सहकारी सस्थाको सम्पत्ति, बचत वा शेयर रकमको हिनामिना गरे नगरेको ।			
६	ऋण असुल हुन नसक्ने गरी समितिका कुनै सदस्य, निजको नातेदार वा अन्य व्यक्ति वा कर्मचारीलाई ऋण दिई रकम हिनामिना गरे नगरेको			
७	समितिका कुनै सदस्यले एकलै वा अन्य सदस्यको मिलिमतोमा सहकारी संस्थाको शेयर वा बचत रकम आफू खुशी परिचालन गरीसस्थालाई हानी नोक्सानी पुर्‍याए नपुर्‍याएको			
८	झुटा वा गलत विवरण पेस गरी कर्जा लिए, नलिएको वा राखेको धितो कच्चा भएमा वा ऋण हिनामिना गरे नगरेको,			
९	कृत्रिम व्यवसाय खडा गरी वा गराई ऋण लिएको वा दिएको वा नलिएको, नदिएको			
१०	धितोको अस्वभाविक रूपमा बढी मूल्याङ्कन गरी ऋण लिएको, नलिएको वा दिएको नदिएको			

११	झुटा विवरणका आधारमा परियोजनाको लागत अस्वभाविक रूपमा बढाई बढी ऋण लिएको नलिएको वा दिएको नदिएको			
१२	कुनै व्यक्ति वा सहकारी संस्थालाई एक पटक दिईसकेको सुरक्षण रीतपूर्वक फुकुवा नभई वा सो सुरक्षणले खामेको मूल्यभन्दा बढी हुनेगरी सोही सुरक्षण अन्य संस्थामा राखी पुनः ऋण लिएको नलिएको वा दिएको नदिएको			
१३	सहकारी संस्थाबाट जुनप्रयोजनको लागि ऋण सुविधा लिएको हो सोही प्रयोजनमा नलगाई अन्यत्र प्रयोग गरे, नगरेको वा गराएको नगराएको			
१४	सहकारी संस्थाको कुनै कागजात वा खातामा लेखिएको कुनै कुनै तरिकाले हटाइ वा उडाइ अर्कै अर्थ निस्कने व्यहोरा पारी मिलाई लेखे वा अर्कोभित्रै स्रेस्ता राखे जस्ता काम गरेबाट आफूलाई वा अरू कसैलाई फाइदा तथा हानि-नोक्सानी गर्ने उद्देश्यले किर्ते गर्न वा अर्काको हानि नोक्सानीगर्ने उद्देश्यले नगरे वा नभएको झुटा कुरा गरे वा भएको हो भनी वा मिति, अङक वा व्यहोरा फरक पारी सहीछाप गरी गराई कागजात बनाई वा बनाउनलगाई जालसाजी गरेको, गराएको वा नगरेको, नगराएको			
१५	ऋणको धितो स्वरूप राखिने चलअचल सम्पत्ति लिलाम बिक्री वा अन्य प्रयोजनको मूल्याङकन गर्दा मूल्याङकनकर्ताले बढी, कम वा गलत मूल्याङकन गरी सहकारी संस्थालाई हानी नोक्सानी पुर्‍याउने कार्य गरे वा गराएमा,			
१६	सहकारी संस्थालाई हानीनोक्सानी पुर्‍याउने उद्देश्यले कसैले कुनै काम गराउन वा नगराउन, मोलाहिजा गर्न वा गराउन, कुनै किसिमको रकम लिन वा दिन, विना मूल्य वा कममूल्यमा कुनै माल, बस्तु वा सेवा लिन वा दिन, दान, दातव्य, उपहार वा चन्दा लिन वा दिन, गलत लिखत तयार गर्न वा गराउन अनुवाद गर्न गराउन वा गैह्र कानूनी लाभ वा हानि पुर्‍याउने बदनियतले कुनै कार्य गरे वा गराएमा,			
१७	कुनै सहकारी संस्था वा सो को सदस्य वा बचतकर्ता वा तीमध्ये कसैलाई हानीनोक्सानी पुग्नेगरी लेखा परीक्षण गरे गराएमा वा लेखा परीक्षण गरेको झुटो प्रतिवेदन तयार गरे, नगरेको,			
१८	यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेका नियम विपरीत सदस्यसँग ब्याज लिए, नलिएको,			
१९	सहकारी संस्थाले प्रदान गर्ने बचत र ऋणको ब्याजदर बिचको अन्तर छ प्रतिशत भन्दा बढी कायम गरे, नगरेको,			
२०	सहकारी संस्थाले प्रदान गरेको ऋणमा लाग्ने ब्याजलाई मूलकर्जामा पुँजीकृत गरी सो को आधारमा ब्याज गणना गर्ने गरिए, नगरिएको,			
२१	कुनै सदस्यलाई आफ्नो पुँजीकोषको तोकिएबमोजिमको प्रतिशतभन्दा बढी हुने गरी ऋण प्रदान गरे, नगरेको			
२२	संस्थादर्ता गर्दाका बखतका सदस्य बाहेक अन्य सदस्यलाई सदस्यता प्राप्त गरेको तीन महिना अवधि व्यतित नभई ऋण लगानी गरे, नगरेको			
२३	प्राथामिक पुँजीकोषको पन्ध्र गुणा भन्दा बढी हुने गरी बचत संकलन गरे नगरेको,			
२४	शेयर पुँजीको अठार प्रतिशत भन्दा बढी शेयर लाभांश वितरण गरे, नगरेको			
२५	सहकारी संस्था आफ्नो कार्यक्षेत्र बाहिर गई कारोबार गरे नगरेको			
२६	सहकारी संस्थाले यो ऐन विपरित कृत्रिम व्यक्तिलाई आफ्नो सदस्यता दिए नदिएको			
२७	यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेका नियमबमोजिम दिएको कुनै निर्देशन वा तोकिएको मापदण्डको पालना गरे, नगरेको,			
२८	यो ऐन वा यस ऐनअन्तर्गत बनेका नियमबमोजिम दिनुपर्ने कुनै विवरण, कागजात प्रतिवेदन, सूचना वा जानकारी दिए नदिएको,			
२९	यस ऐन बमोजिम निर्वाचन नगरी समिति तथा लेखा सुपरिवेक्षण समितिका पदाधिकारीहरू आफूखुसी परिवर्तन गरे नगरेको			

अनुसूची ६

सदस्य सर्वेक्षण फारम

१. सदस्यको नाम, थर :.........

२. सदस्यता नं. : .... ३. उमेर :.......

४. लिङ्ग : महिला ☐ पुरूष ☐

५. पति/पत्नीको नाम :......

६. बाबु/आमाको नाम : ....

७. बाजे/ससुराको नाम : ......

८. ठेगाना : स्थायी : ....

अस्थायी :.......

९. सम्पर्क नं. : मो : .... घर : .... कार्यालय :................

१०. जातीय विवरण : (क) ब्राह्मण, क्षेत्री ☐ (ख) जनजाती ☐ (ग) पेशागत जाति ☐

११. शैक्षिक योग्यता : ....

१२. पेशा : मुख्य :.......... सहायक : ......

१३. रोजगार भएमा, पद :......

१५. कार्यालयको नाम, ठेगाना :.......

१६. मासिक आम्दानी : व्यक्तिगत .... पारिवारीक ....

१७. कुल परिवार संख्या र विवरणः ....

क्र.सं.	नाम, थर	नाता	संस्थामा आबद्ध		सदस्यता	
			भएको	नभएको	शेयर	बाल
१.						
२.						
३.						
४.						
५.						
६.						
७.						
८.						
९.						
१०.						

सदस्य सन्तुष्टि सर्वेक्षण

आफूलाई ठिक लागेको वा थाहा भएको कोठामा ठिक चिन्ह लगाउनुहोस् र आफ्नो सुझाव खुलाउनुहोस् ।

१. बचत सेवा :

- तपाईलाई संस्थाले प्रदान गर्ने कुन कुन बचत सेवाहरूको बारेमा जानकारी छ ?

  मासिक बचत☐ ऐच्छिक बचत☐ बाल बचत☐ आवधिक बचत☐ दैनिक बचत☐ खुत्रुके बचत☐

  चाडपर्व बचत☐ पेन्सन बचत☐ शैक्षिक बाल बचत☐ संचयकोष बचत☐ कल्याण कोष बचत☐

- संस्थाले प्रदान गर्ने बचत सेवाहरू तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

  (क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ख) ठिकै ☐ (ग) सुधार गर्नुपर्ने ☐

  केही सुझाव भएमाः ....

- संस्थाले बचतमा प्रदान गरिरहेको ब्याजदर तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

  (क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

  केही सुझाव भएमाः ....

- संस्थाबाट बचत रकम फिर्ता गर्ने प्रक्रिया तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

  (क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

  केही सुझाव भएमाः ....

- बचत राख्ने समय अवधि तपाईलाई कस्तो लागेको छ ?

  (क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

  केही सुझाव भएमाः ....

२. ऋण सेवा :

- तपाईलाई संस्थाको कुन कुन ऋण सेवाहरूको बारेमा जानकारी छ ?

  आपतकालीन ऋण☐ व्यवसायिक ऋण☐ कृषि ऋण☐ पशुपालन ऋण☐ शैक्षिक ऋण☐ सामाजिक ऋण☐ सवारीसाधन खरिद ऋण☐ घरजग्गा खरिद ऋण☐ सुविधा ऋण☐

  चाडपर्व ऋण☐ उद्योग ऋण☐ ब्यापार ऋण☐ बैदेशिक रोजगार ऋण☐ औषधिउपचार ऋण☐ घरायसी तथा सुविधाका सामान खरिद ऋण☐

- संस्थाले ऋणमा लगाउने ब्याजदर तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

  (क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

  केही सुझाव भएमा :..

- संस्थाले प्रदान गर्ने ऋणको भाखा (अवधि) तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

  (क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

  केही सुझाव भएमा :..

➪ ऋणको साँवा तथा ब्याज भुक्तानीमा लगाउने हर्जना तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

३. शेयर :

➪ संस्थाले शेयरमा प्रदान गर्ने लाभांश दर तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

➪ बचत खाताबाट शेयरमा रकम सार्ने प्रणाली तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

४. काउन्टर सेवा :

➪ संस्थामा कारोबार गर्ने समय तपाईलाई कस्तो लाग्छ ?

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

५. व्यवहार :

➪ संस्थामा काम गर्ने कर्मचारीहरूबाट कस्तो व्यवहार पाउनु भएको छ ?

काउन्टरमा बस्ने कर्मचारीबाट :

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

ऋण शाखाबाट :

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

ब्यवस्थापकबाट :

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

अन्य कर्मचारीहरूबाट :

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :.......................................

सञ्चालक समिति तथा उपसमितिका पदाधिकारीहरूबाट :

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :..............................

६. सूचना तथा जानकारी :

↳ के तपाईले संस्थासँग सम्बन्धित हरेक सूचना तथा जानकारीहरू पाउने गर्नुभएको छ ? छ☐ छैन☐

छ भने कुन माध्यम्बाट पाउने गर्नु भएको छ ?

(क) सूचना पाटीबाट☐ (ख) कर्मचारीबाट ☐ (ग) सञ्चालकहरूबाट ☐ (घ) अन्यबाट☐

↳ सूचना तथा जानकारीलाई प्रभावकारी बनाउन के गर्नुपर्ला ?

सुझाव :..

७. अन्य सेवाहरु :

↳ संस्थाले निःशुल्क प्रदान गर्ने घाईते तथा दुर्घटनामासहयोगकार्यक्रम तपाईलाई कस्तो लागेको छ ?

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :..............................

↳ संस्थाले लागु गरेको सदस्यत राहत कार्यक्रम तपाईलाई कस्तो लागेको छ ?

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :..............................

८. विविध कार्यक्रमहरु :

↳ संस्थाले संचालन गर्ने विविध कार्यक्रमहरू तपाईलाई कस्तो लागेको छ ?

ज्येष्ठ नागरिक सदस्य सम्मान कार्यक्रम :-

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :..............................

एकल महिला सदस्य सम्मान कार्यक्रम :-

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :..............................

अपांगता भएका सदस्य सम्मान कार्यक्रम :-

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :..............................

सुत्केरी सदस्य सम्मान कार्यक्रम :-

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :...............................

अति गरीव अत्थान कार्यक्रम :-

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :...............................

बाल विकासका कार्यक्रमहरू :-

(क) अति राम्रो ☐ (ख) राम्रो ☐ (ग) ठिकै ☐ (घ) सुधार गर्नुपर्ने ☐

केही सुझाव भएमा :...............................

९. के तपाई अन्य संस्थामा पनि आबद्ध हुनुहुन्छ ? छ☐ छैन☐ यदि हुनुहुन्छ भनेः

कतिवटा संस्थामा आबद्ध हुनुहुन्छ ? .... वटा

यस संस्था र अन्य संस्थामा के के फरक पाउनुभयो ?

१०. तपाईको प्राथमिक छनौटको वित्तीय संस्था कुन हो र किन ?

....

११. संस्थाले सञ्चालन गर्ने सीप विकास तालिमहरुमा तपाई आँफुलाई आवश्यक के सीप विकास तालिम सञ्चालन गरिदिए तपाईलाई प्रत्यक्ष फाईदा पुग्दछ ? तालिमसम्बन्धी विवरण वा शीर्षक लेख्नुहोस् ।

....

....	....	....
सदस्यको दस्तखत	फारम भर्नेको दस्तखत	सुपरिवेक्षकको दस्तखत
नाम :	नाम :	नाम :
समूहः	पदः	पदः
मिति :	मिति :	मिति :

प्रोबेशनमा सहभागिता किन

- वित्तीय रुपमा स्वस्थ तथा सुरक्षित साकोस निर्माण गर्न ।
- सदस्यमैत्री प्रतिष्पर्धात्मक वित्तीय सेवाको विकास गर्न ।
- साकोसलाई व्यवसायिक रुपमा सञ्चालन गर्न ।
- पेटेन्ट डिजाइन र ट्रेडमार्क ऐन, २०२२ को दफा १८ बमोजिम दर्ता भएको ट्रेडमार्क चिन्ह प्राप्त गर्न ।
- समुदायका सम्पूर्ण वित्तीय समस्या समाधानको पहिलो रोजाईको वित्तीय संस्थाको रुपमा स्थापित गराउन ।
- साकोसलाई ACCESS कार्यक्रममा सहभागिताको लागि तयारी गराउन ।

नेफस्कून

नेपाल बचत तथा ऋण केन्द्रीय सहकारी संघ लि.
नयाँ बानेश्वर, काठमाडौं, नेपाल
पो.ब.नं. : ९१६९, फोन नं. : +९७७-१-४७९१९६३, ४७९०२०१, ४७९३०७१
इमेल : nefscun@nefscun.org.np, वेभसाइट : www.nefscun.org.np